

306.8743

พ' 867 น

ร 3

ผลของการให้คำแนะนำการเป็นมารดาในระยะก่อนคลอด ที่มีต่อความรักใคร่ผูกพัน
ของมารดาต่อทารกในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน

ปริญญานิพนธ์

ของ

พ.ต.ท.หญิง สุริยวรรณ ภูมิปัญญาคุณ

18 S.A. 2539

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

B. 59591

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน

(รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภักดิ์)

.....กรรมการ

(ผศ.ประจักษ์ คำจิณ)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภักดิ์)

.....กรรมการ

(ผศ.ประจักษ์ คำจิณ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผศ.วัฒนา ศรีสัตย์วาจา)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

วันที่ 10 ...เดือน...พฤษภาคม...พ.ศ. 2539

ประกาศขอบคุณ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจักษ์ เค้าจิม กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตว่าจา กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ พ.ต.อ.นพ.พิชัย เจียรสวัสดิวัฒนา พ.ต.อ. หญิง อารีย์ ยมกกุล พ.ต.อ. หญิง พูนทรัพย์ ตีมาก ร.ต.อ. หญิง จงกล ไพธิดา ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณหัวหน้าหน่วยฝากครรภ์ และหัวหน้าหน่วยหลังคลอดตักสูติกรรมชั้น 5 และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณมารดาวิโยชน์ทุกท่านที่มีส่วนในการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ตลอดจนอาจารย์ที่ให้ความรู้ทุกท่าน ขอขอบคุณที่ ให้กำลังใจ และคุณครู ณัฐริยาคุณ ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

พ.ต.ท. หญิง สุรีย์วรรณ ณัฐริยาคุณ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
นิยามปฏิบัติการ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความรู้กับการตั้งครรภ์	10
แนวคิดเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก	17
แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพของคู่สมรส	29
แนวคิดเกี่ยวกับการให้คำแนะนำ	34
สมมติฐานการศึกษาวิจัย	38
3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
การหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	50

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	52
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน	52
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ย ความรักใคร่ผูกพัน ของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำกับกลุ่มที่ไม่ได้รับ คำแนะนำในมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด โดยพิจารณาตามสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ต่างกัน	56
5 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	73
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	73
สมมติฐานของการศึกษาวิจัย	73
วิธีดำเนินการวิจัย	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
การวิเคราะห์ข้อมูล	75
สรุปผลการวิจัย	75
อภิปรายผล	75
ข้อเสนอแนะ	81
ข้อเสนอแนะ เพื่อการปฏิบัติ	81
ข้อเสนอแนะ เพื่อการวิจัย	82
บรรณานุกรม	83
ภาคผนวก	93
ประวัติย่อของผู้วิจัย	124

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 คำสถิติพื้นฐานของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่น ขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอดที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน	54
2 คำสถิติพื้นฐานของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่น ขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอดในกลุ่มที่มีสัมพันธภาพต่างกัน	55
3 คำสถิติพื้นฐานของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกที่ได้รับคำแนะนำ และไม่ได้รับคำแนะนำ ในกลุ่มมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอด ..	56
4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำในมารดาวัยรุ่น ขณะตั้งครรภ์ ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน	57
5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำในมารดาวัยรุ่น ขณะตั้งครรภ์ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน	58
6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์	59
7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกันแบบวัดหลังคลอด	61
8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จากแบบวัดหลังคลอด	62
9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในมารดาวัยรุ่นจากแบบวัดหลังคลอด	63

10	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในแบบสังเกตพฤติกรรมหลังคลอด	65
11	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จากแบบสังเกตหลังคลอด	66
12	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ในมารดาวัยรุ่นจากแบบสังเกตพฤติกรรมหลังคลอด	67
13	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน โดยคะแนนรวมแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรม (แปลงเป็นคะแนนมาตรฐาน)	69
14	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จากคะแนนรวมหลังคลอด	70
15	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในคะแนนรวม	71
16	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะของประชากร	117
17	คะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ต่างกัน ในมารดาวัยรุ่น	120
18	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ (Pre-test) ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน	121
19	แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อ ทารก	122

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมปัจจุบันเอื้ออำนวยให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์อย่างอิสระมากขึ้น เป็นผลให้อัตราการเกิดมีชีพในกลุ่มมารดาอายุ 15 - 19 ปี มีแนวโน้มไม่ลดลง ในขณะที่อัตราการเกิดมีชีพในทุกกลุ่มอายุมีแนวโน้มลดลง อัตราการเกิดมีชีพในกลุ่มมารดาอายุ 15 - 19 ปี เป็นร้อยละ 12.7, 13.2 และ 12.7 ในปี พ.ศ. 2534 และ 2536 ตามลำดับ (สถิติสาธารณสุข. 2538 : 35) ซึ่งในมารดาวัยรุ่นเหล่านี้ ทั้งที่แต่งงานและไม่แต่งงานต่างก็วางแผนจะเลี้ยงดูทารกด้วยตนเอง (โสภิต สุวรรณเวลา. 2535 : 1) ทำให้เกิดผลกระทบด้านสุขภาพทั้งต่อตัวมารดาวัยรุ่นและทารก เนื่องจากการตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ขาดความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและเศรษฐกิจ เมื่อมีการตั้งครรภ์ขึ้น ถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาตามปกติ แต่ก็มีผลเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีและฮอร์โมนของร่างกาย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ (รวีวรรณ พงษ์เทพ. 2532 : 2) การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจึงเป็นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นซ้อนทับกับภาวะวิกฤตเดิมที่มีอยู่ก่อนตามพัฒนาการของวัยรุ่น และมีผลกระทบถึงทารกในครรภ์ เนื่องจกสังคมยอมรับว่าการเป็นมารดาเหมาะสมสำหรับคนที่มีความเป็นผู้ใหญ่เท่านั้น (Robinson and Scott. 1969 : 52 - 57) และเป็นงานยากที่สุดของมารดาวัยรุ่นที่จะสามารถปรับตัว เพื่อเตรียมที่จะเป็นมารดา อดทนและคนอื่น ๆ (Olds and others. 1980 : 335) กล่าวว่า แม้หญิงวัยรุ่นอายุ 18 ปี จะมีความสมบูรณ์ทางเพศอย่างเพียงพอ แต่หญิงวัยรุ่นเหล่านี้ยังไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการที่จะเลี้ยงดูทารกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ของมารดาวัยรุ่นกับคู่สมรสเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะบอกถึงความสุขในชีวิตของครอบครัว (Deborah. 1982 : 17) เนื่องจากการตั้งครรภ์เป็นระยะที่สามีภรรยาจะช่วยดูแลซึ่งกันและกัน หรืออาจเกิดการขัดแย้งกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรส ส่วนใหญ่การตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่นมักเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจจากการพอใจในเพศสัมพันธ์ โดยที่ยังไม่ได้แต่งงาน เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ขึ้น ครอบครัวอาจบังคับให้แต่งงานกัน โดยที่ฝ่ายชายไม่ยินยอมหรือไม่เต็มใจ เพื่อเหตุผลทางสังคมให้เด็กที่เกิดมามีบิดา สภาพเช่นนี้ทำให้เกิดความไม่มั่นคงของครอบครัว ทำให้มารดาวัยรุ่นรู้สึกว่าตนเอง

ไร้ค่า ผิดหวัง ขาดความเอาใจใส่จากสามี จากการศึกษาของดีโบราห์ (Deborah. 1982 : 17) พบว่า การดำเนินชีวิตคู่ในวัยรุ่นที่แต่งงานกันไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เนื่องจากความไม่พร้อมทางวุฒิภาวะ ขาดการเรียนรู้ที่จะมีสัมพันธภาพต่อกัน ความไม่พร้อมที่จะพึ่งพาตนเอง มีปัญหาด้านเศรษฐกิจจากการแต่งงานเร็วเกินไปของวัยรุ่น ทำให้มารดาวัยรุ่นเกิดปัญหาในการเลี้ยงดูทารก และเกิดการหย่าร้างได้สูงกว่าคู่สมรสที่มีอายุมากกว่า 3 - 4 เท่า และในมารดาวัยรุ่นที่การตั้งครรภ์นั้นไม่เป็นที่ยอมรับของครอบครัว บิดามารดาของมารดาวัยรุ่นห้ามมิให้มีการติดต่อกัน ทำให้ต้องแอบไปพบหรือหลบหน้าออกจากสังคมไปอาศัยอยู่กับสามีตามลำพัง และในสังคมไทยถือว่าการตั้งครรภ์ที่ครอบครัวไม่ยอมรับ เป็นสิ่งที่ต้องห้ามและน่าอับอาย มารดาวัยรุ่นจึงหาทางออกโดยการทำแท้ง จากการศึกษาของ ดาราวรรณ ธรรมรักษ์ พบว่า มารดาวัยรุ่นที่ครอบครัวไม่ยอมรับที่พบมากที่สุด มีอายุระหว่าง 16 - 20 ปี และร้อยละ 99 ของมารดาวัยรุ่นเหล่านั้นได้พยายามทำแท้งแล้วแต่ไม่ได้ผล (ดาราวรรณ ธรรมรักษ์. 2523 : 56) จึงเป็นเหตุให้มารดาวัยรุ่นต้องตั้งครรภ์ต่อไปจนครบกำหนด และพบกับภาวะวิกฤตทางอารมณ์ เกิดความว้าวุ่น ขาดการกระตุ้นจากสังคม ขาดความช่วยเหลือจากครอบครัวในยามที่จำเป็น จึงต้องพึ่งพาหน่วยสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้มารดาวัยรุ่นสูญเสียคุณค่าในตนเอง ไม่สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์หลาย ๆ อย่างได้ ซึ่งจะมีผลต่อความสามารถในการเลี้ยงดูทารก ในด้านการให้ความรักใคร่ผูกพันแก่ทารก มีเพียงส่วนน้อยที่บิดาของทารกในครรภ์ยินดีที่ภรรยาของตนตั้งครรภ์ และเตรียมพร้อมที่จะช่วยเลี้ยงดูทารก (Wallis. 1985 : 54) ในกรณีเช่นนี้ สามีภรรยาจะมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้มารดาวัยรุ่นมีความรักใคร่ผูกพันต่อทารก และมีความผูกพันระหว่างคู่สมรสที่มั่นคงขึ้น จากการศึกษาของรวีวรรณ พงษ์เทพ พบว่า สัมพันธภาพกับคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย (รวีวรรณ พงษ์เทพ. 2532 : 113) ดังนั้นระดับสัมพันธภาพกับคู่สมรสน่าจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

แม้ว่ามารดาวัยรุ่นจะต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว มารดาวัยรุ่นเหล่านั้นย่อมปรารถนาที่จะเลี้ยงดูทารกให้มีสุขภาพดี มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่เป็นไปตามปกติ และมีบทบาทการเป็นมารดาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดูแลทารกเป็นอย่างมาก เพราะมารดาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดทารกที่สุด ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอดและหลังคลอด รูบิน (Rubin. 1977 : 67) กล่าวว่า

มารดาขณะตั้งครรภ์ คลอดและหลังคลอดต้องมีการปรับตัวเพื่อเข้ารับบทบาทใหม่ และพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ภาวะขั้นต่อไป ถ้าการปรับตัวเกิดความล้มเหลว นอกจากจะเป็นปัญหาต่อมารดาที่ตั้งครรภ์แล้วยังมีผลกระทบต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกอีกด้วย เพราะบทบาทการเป็นมารดาเป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาควบคู่ไปกับการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด (Klaus and Kennell. 1982 : 9) โดยมารดาจะแสดงออกถึงความรักใคร่ ห่วงใยและมีปฏิสัมพันธ์กับทารกในครรภ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างพื้นฐานทางด้านขบวนการทางสังคมของทารก (Cranley. 1981 : 282 - 284) การสร้างและพัฒนาความผูกพันต่อทารกในครรภ์เป็นพัฒนาการที่สำคัญอันหนึ่งที่มารดาพึงกระทำ (Deborah. 1982 : 17 - 36) เพราะความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเจริญเติบโต และพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมของทารก (Aab. 1976 : 52) การที่มารดาไม่สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของการสร้างความรักใคร่ผูกพันที่ดีต่อทารกตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ได้แล้ว ก็อาจเกิดความคับข้องใจ มีความวิตกกังวลสูงหรือมีเจตคติไม่ดีต่อทารกในครรภ์ ซึ่งอาจจะมีผลทำให้คลอดทารกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติและก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง ทั้งนี้เนื่องจากความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์เป็นความรู้สึกที่ต่อเนื่องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Prices. 1980 : 248) ปัญหาที่พบบ่อยคือ การที่ทารกถูกทารุณและถูกทอดทิ้งหรือมีการเจริญเติบโตชะงักงัน (Cropley. 1983 : 13 - 14) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเมื่อโตมา ได้แก่ การมีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง มีการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายอันเนื่องมาจากจิตใจ (Littlefield. 1973 : 391) นอกจากนี้แล้วมีงานวิจัยของ ไทเธอร์และจาคอบ (Teicher and Jacobb. 1966 : 1248 - 1257) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ศึกษาพบว่า เด็กที่เกิดมาโดยมารดาไม่ต้องการ เมื่อโตขึ้นอาจมีปฏิกิริยาพยายามฆ่าตัวตาย และวัยรุ่นที่พยายามฆ่าตัวตายส่วนมากมีประวัติที่แสดงว่า บิดามารดาไม่ต้องการและไม่อยากให้เกิดมา ส่วนอัลลิ่งเวอร์ธ (Lillingworth. 1970 : 67) ได้กล่าวถึงการศึกษาของ ลอร์เรย์ (Lowrey) ซึ่งได้ศึกษาในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า จำนวน 28 ราย พบว่า เด็กเหล่านั้นมีความผิดปกติทางด้านอารมณ์และสังคม คือไม่สามารถให้หรือรับความรักจากผู้อื่น และส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงและต่อต้านสังคม เช่นเดียวกับ ไบลว์บี (Bowlby) ได้กล่าวถึง

ลักษณะการขาดความรักว่า บุคคลที่ขาดความรักจะให้ความรักแก่ใครไม่เป็น เพราะตนเองไม่เคยรู้จักความรักในตลอดชีวิตของตนเองเลย (Schaffer. 1978 : 96) ดังนั้น ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกจึงเป็นพื้นฐานสำคัญ ในกระบวนการเลี้ยงดูทารกและเป็นปัจจัยพื้นฐานด้านการพัฒนาการทางสังคมที่ทารกจะเกิดการเรียนรู้ในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข (Cranley. 1981 : 281) กระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกอาศัยปัจจัยที่สลับซับซ้อนหลายประการด้วยกัน ได้แก่ ความเจ็บป่วยหรือความทุกข์ทรมานของมารดาขณะตั้งครรภ์ หรือระยะคลอด ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกที่มารดาเคยได้รับ ความสัมพันธ์กับสามี ความพึงพอใจในเพศและรูปร่างของทารก (รวีวรรณ พงษ์เทพ. 2532 : 4) วุฒิภาวะของมารดา การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิด ความสามารถในการเผชิญปัญหา ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความต้องการและยอมรับการตั้งครรภ์ อึดทนในทัศนคติ ความกลัวและความคิดฝันในช่วงตั้งครรภ์ (Gillbert and Harman. 1986 : 71) การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลสำคัญ การเคลื่อนไหวของทารกในครรภ์ซึ่งจะเกิดขึ้น ในระยะที่สองของการตั้งครรภ์ (Swanson. 1978 : 35 - 36) สำหรับวิธีการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่น โดยทั่วไปผู้ที่จะเป็นมารดาวัยรุ่นก็อาจจะสามารถหาความรู้ได้จากโทรทัศน์ การอ่านนิตยสารหรือหนังสือที่จัดทำเผยแพร่ความรู้ทั่ว ๆ ไป ส่วนในต่างประเทศ สถาบันทางสุขภาพก็ได้มีการจัดบริการให้คำแนะนำปรึกษาเป็นรายบุคคล การจัดบริการให้คำแนะนำโดยใช้เทปโทรทัศน์ ซึ่งมารดาวัยรุ่นที่สนใจ สามารถที่จะมารับบริการได้ในช่วงเวลาเย็นหลังจากทำงาน นอกจากนี้แล้วก็จะมีการจัดบริการให้คำแนะนำเป็นกลุ่ม โดยจะมีบุคลากรทางการแพทย์อาสาเป็นผู้ให้คำแนะนำ (Thompson. 1982 : 99 - 104) แต่สำหรับในประเทศไทย การให้คำแนะนำมารดาวัยรุ่นให้มีความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ซึ่งจากการศึกษาของคาร์เตอร์ - เจสโลบ (Carter. 1981 : 107 - 112) พบว่า มารดาที่ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อทารกในระยะตั้งครรภ์ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันกับทารกในครรภ์มากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ทั้งระยะตั้งครรภ์และระยะหลังคลอด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงผลของการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่น และสัมพันธ์กับคู่สมรสต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้คาดว่ามารดาวัยรุ่นจะมีความรักใคร่ผูกพันต่อทารก ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การมีบทบาทการเป็นมารดาที่ดี และเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรทางการแพทย์ตระหนักถึงความสำคัญของการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่น เพื่อส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ
2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการให้คำแนะนำ กับสัมพันธภาพกับคู่สมรสในมารดาวัยรุ่นที่มีต่อคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ด้านบริการ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการปฏิบัติพยาบาล และให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ในหน่วยฝากครรภ์ เพื่อส่งเสริมการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก และส่งเสริมสัมพันธภาพกับคู่สมรส ให้เกิดในมารดาวัยรุ่น
2. ด้านการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์พยาบาลในการสอนให้นักศึกษาพยาบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นต่อทารกในระยะตั้งครรภ์ และสัมพันธภาพกับคู่สมรสได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ทางด้านการวิจัย สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่สัมพันธ์กับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของมารดาวัยรุ่นในประเด็นอื่น ๆ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร คือ มารดาวัยรุ่น อายุ 15 - 19 ปี ที่ตั้งครรภ์ครั้งแรกและมารับบริการฝากครรภ์ในแผนกสูติกรรม โรงพยาบาลตำรวจ เมื่ออายุครรภ์ 28 สัปดาห์ การตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอด ดำเนินเป็นปกติ ไม่มีภาวะแทรกซ้อนทั้งมารดาและทารก และสัมพันธภาพกับคู่สมรสมีทั้งสัมพันธภาพดี ปานกลาง และไม่ดี โดยคิดจากสถิติหน่วยฝากครรภ์ โรงพยาบาลตำรวจ ระหว่างเดือนตุลาคม 2538 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2539 จำนวน 196 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี ตั้งครรภ์ครั้งแรก และมารับบริการฝากครรภ์ในแผนกสูติกรรม โรงพยาบาลตำรวจ ระหว่างวันที่ 11 ตุลาคม 2538 ถึงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2539 เมื่ออายุครรภ์ 28 สัปดาห์ การตั้งครรภ์ การคลอด และ

หลังคลอด ดำเนินเป็นปกติ ไม่มีภาวะแทรกซ้อนทั้งมารดาและทารก ทำการทดสอบสัมพันธภาพกับคู่สมรส จากประชากรที่เป็นมารดาวัยรุ่นได้สัมพันธภาพกับคู่สมรสเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง และไม่ดี และสุ่มทุกระดับเข้ากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 อย่างละ 30 คน แล้วจึงใส่ชื่อกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มทดลอง โดยกำหนดให้กลุ่มควบคุมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มารับบริการตรวจครรภ์ในวันจันทร์ และวันอังคาร และกลุ่มทดลองเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มารับบริการตรวจครรภ์ในวันพุธ วันพฤหัสบดี และวันศุกร์

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย การให้คำแนะนำมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ และสัมพันธภาพกับคู่สมรส

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

นิยามศัพท์เฉพาะ

มารดาวัยรุ่น หมายถึง หญิงที่มีอายุ 15 - 19 ปี ตั้งครรภ์ครั้งแรก และมารับบริการฝากครรภ์ ในแผนกสูติกรรม โรงพยาบาลตำรวจ เมื่ออายุครรภ์ 28 สัปดาห์ การตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอด ดำเนินเป็นปกติ ไม่มีภาวะแทรกซ้อน เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้น โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ของครอบครัว

นิยามปฏิบัติการ

1. สัมพันธภาพกับคู่สมรส หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสามี ภรรยา ที่มีต่อกัน ในการดำเนินชีวิตครอบครัว เกี่ยวกับการใช้เงิน การใช้เวลาร่วม การสนทนา การตัดสินใจ ความรัก ความเอาใจใส่ และความสัมพันธ์ทางเพศ สามารถวัดโดยแบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส ของ สุปิศ ฌ เขียงใหม่ เป็นแบบทดสอบประเมินค่า 4 ระดับ มีจำนวน 29 ข้อ ข้อความจะมีทั้งทางบวกและทางลบ คะแนนรวมจากแบบสอบถามมีค่าระหว่าง 29 - 116 คะแนน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ระดับของสัมพันธภาพกับคู่สมรสเป็นมาก ปานกลาง และน้อย ตามระดับคะแนน โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

สัมพันธภาพกับคู่สมรสดี หมายถึงคะแนนสัมพันธภาพกับคู่สมรสอยู่ระหว่าง

สัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลาง หมายถึงคะแนนสัมพันธภาพกับคู่สมรสอยู่ระหว่าง

2.25 - 2.74

สัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี หมายถึงคะแนนสัมพันธภาพกับคู่สมรสอยู่ระหว่าง

1 - 2.24

2. ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกแบ่งออกเป็น 2 แบบ

2.1 ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในระยะตั้งครรภ์ หมายถึง ความรู้สึก รักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น และจะต่อเนื่องตลอดการตั้งครรภ์ ซึ่งประกอบด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับทารกในครรภ์ การอุทิศตน เพื่อทารกในครรภ์ การยอมรับความเป็นบุคคลของทารกในครรภ์ การแสดงความสนใจคุณลักษณะ ของทารกในครรภ์ และการแสดงบทบาทการเป็นมารดา สามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดความรัก ใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกในระยะตั้งครรภ์ของ แครนเลย์ (Maternal - Fetal Attachment Scale- MFAS) ฉบับดัดแปลงเป็นภาษาไทย โดย กนกทิพย์ คุณะวนิชพงษ์

2.2 ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน หมายถึง ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังทารกคลอด ซึ่งประกอบด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับ ทารกการอุทิศตนเพื่อทารก การยอมรับความเป็นบุคคลของทารก การแสดงความสนใจ คุณลักษณะ ของทารก และการแสดงบทบาทการเป็นมารดา โดยใช้แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของ ชนิตา คชะสุต และแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก โดยดัดแปลงมาจาก ของไรเซอร์ (Reiser) ซึ่งยาวลักษณะ เสรีเสรีयर ดัดแปลง และเรียบเรียงเป็นภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาและทารก 6 ข้อ ได้แก่ การอุ้มทารก การสัมผัส การมอง สบตา การแสดงสีหน้า การพูดคุยออกเสียง และการให้นม

การคิดคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน
ใช้วิธีคิด 2 วิธี

1. วิธีที่ 1 โดยการนำคะแนนที่ได้จากการตอนแบบวัดและแบบการ สังเกตพฤติกรรมของมารดาและทารกมาหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทั้ง 2 แบบ
2. วิธีที่ 2 โดยนำ คะแนนทั้ง 2 แบบวัดมาคิดรวมกันโดยแปลงคะแนน ให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (T-Score)

3. การให้คำแนะนำการเป็นมารดา หมายถึง วิธีการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ที่มารับบริการตรวจครรภ์เป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 - 5 คน โดยให้ดูเทปวิดีโอ (VDO Tape) ในสัปดาห์ที่ 28 ของการตั้งครรภ์ เรื่องการดูแลร่างกายและจิตใจทารกแรกเกิด และสัปดาห์ที่ 32 ของการตั้งครรภ์ เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่พร้อมทั้งแจกเอกสารจำนวน 2 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเอกสารประกอบการให้คำแนะนำ เมื่อสิ้นสุดคำแนะนำแต่ละครั้ง โดยเนื้อหาของเอกสารในครั้งที่ 1 จะเป็นความรู้เกี่ยวกับการดูแลร่างกายและจิตใจของทารกแรกเกิดและเนื้อหาของเอกสารในครั้งที่ 2 จะเป็นความรู้เกี่ยวกับการเตรียมมารดาเพื่อให้แม่แก่ทารก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงผลของการให้คำแนะนำการเป็นมารดาในระยะก่อนคลอดที่มีต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์กับคู่สมรสต่างกัน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. วัยรุ่นกับการตั้งครรภ์

1.1 ความหมายของคำว่าวัยรุ่น

1.2 พัฒนาการของวัยรุ่น

1.3 การตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่น

2. แนวคิดเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

2.1 มโนทัศน์ของความรักใคร่ผูกพัน

2.2 ความหมายของความรักใคร่ผูกพัน

2.3 พื้นฐานทฤษฎีความรักใคร่ผูกพัน

2.4 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพัน

2.5 พัฒนาการของความรักใคร่ผูกพัน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาวัยรุ่นต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดา

ต่อทารก

3. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรส

3.1 ความหมาย

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสกับความรักใคร่ผูกพันของ

มารดาวัยรุ่นต่อทารก

4. แนวคิดเกี่ยวกับการให้คำแนะนำ

4.1 ความหมาย

4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้คำแนะนำ

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำมารดาวัยรุ่นต่อความรักใคร่ผูกพัน

ของมารดาต่อทารก

วัยรุ่นและการตั้งครรภ์

ความหมายของคำว่า วัยรุ่น (Adolescent)

วัยรุ่น ตามความหมายขององค์การอนามัยโลก หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ มีพัฒนาการด้านร่างกายโดยมีวุฒิภาวะทางเพศ มีการพัฒนาการทางด้านจิตใจโดยการเปลี่ยนจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านเศรษฐกิจจากการพึ่งพาผู้อื่นในครอบครัวเป็นการพึ่งพาตนเองได้ (Jensen, Benson and Bobak. 1981 : 718)

โลว์เรย์ (Lowrey. 1978 : 321) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นระยะหนึ่ง ของชีวิตที่เปลี่ยนจากวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จะมีการเจริญเติบโตด้านความสูง และน้ำหนักตัว มีลักษณะทางเพศเกิดขึ้น และมีวุฒิภาวะทางเพศสมบูรณ์ สามารถสืบพันธุ์ได้

แมคคินนี่, ฟิตเกอร์ลด์ และสตรอมเมน (McKinney, Fitzgerald and Stromen. 1982 : 3 - 5) ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า เป็นบุคคลที่อยู่ในวัยระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ จึงมีการเจริญเติบโต หรือพัฒนาการเข้าสู่วุฒิภาวะทั้งด้านร่างกายจิตใจและสังคม

สรุปได้ว่า วัยรุ่น หมายถึง บุคคลที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากและรวดเร็วเพื่อเข้าสู่วุฒิภาวะ โดยมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม

ระยะของวัยรุ่น

การเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กหญิงแต่ละคน ในแต่ละวัย มีจุดเริ่มต้นและขีดสูงสุดของการพัฒนาการแตกต่างกัน แม้ในบุคคลเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านตัวบุคคล และปัจจัยด้านภาวะแวดล้อม ซึ่งทำให้ปริมาณและคุณภาพของบุคคลไม่เหมือนกัน แม้จะอยู่ในวัยเดียวกัน (วารุณี อมรทัต. 2530 : 48) ระยะวัยรุ่นของเด็กหญิง อาจแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ (ศรัณย์ คำวิสุท. 2525 : 134)

1. วัยรุ่นตอนต้น อายุ 13 - 15 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง อายุ 15 - 18 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 18 - 21 ปี

พัฒนาการของวัยรุ่น

ช่วงระยะวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีระยะยาวหลายปี ในระยะต้น ๆ และระยะท้าย ๆ ของเด็กวัยรุ่นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันมาก พัฒนาการหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านวุฒิภาวะของระบบต่าง ๆ และตัวบุคคลจะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ผลของกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นการปรับตัวของบุคคลที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติของบุคคลนั้น ๆ กับภาวะแวดล้อม วัยรุ่นจะมีพัฒนาการโดยทั่วไป แบ่งเป็น 5 ด้านด้วยกัน คือ (วิทยา นาควัชระ. 2527 : 380)

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย การเจริญเติบโตทางด้านร่างกายของวัยรุ่นจะเห็นได้เด่นชัด เนื่องจากผลการทำงานทางฮอร์โมนจากต่อมไร้ท่อตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ในเด็กหญิงเมื่อมีประจำเดือนครั้งแรก อัตราความสูงจะลดลงมากและจะหยุดในที่สุด แต่น้ำหนักยังเพิ่มต่อไป ในอัตราที่ช้าลง มีไขมันเพิ่มมากบริเวณคอ ท้องและลำตัวด้านหลัง ทำให้มีรูปร่างอ้วนในวัยรุ่นเด็กหญิงจะมีลักษณะทางเพศทุติยภูมิเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก และเจริญอย่างสม่ำเสมอ รังไข่เจริญอย่างรวดเร็ว ทรวงอกได้ขนาดใกล้เคียงกับของผู้ใหญ่ มีขนที่อวัยวะเพศมากขึ้น สะโพกขยายออกไป แขน ขา กลมกลิ้ง (ทวิรัสมี ธนาคม. 2525 : 203 - 206 ; วิทยา นาควัชระ. 2527 : 382 - 384 ; สมชาย ธีธัญกุล. 2526 : 17 - 32)

2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ ส่วนใหญ่วัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรง และเปลี่ยนแปลงง่าย เปิดเผยและตรงไปตรงมา มีความรู้สึกชอบและไม่ชอบอย่างรุนแรง ไม่ไคร่ยอมใครง่าย ๆ มีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ต้องการตัดสินใจและรับผิดชอบในตนเองพึ่งตนเอง รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องมีความมั่นคง และการได้รับการยอมรับความเป็นหญิงจากคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในรูปร่างหน้าตาของตนเอง จึงเอาใจใส่กับรูปร่างของตนเองมากขึ้น สนใจเกี่ยวกับบุคลิกภาพเพื่อให้เพื่อนชอบและเกิดการยอมรับ (ทวิรัสมี ธนาคม. 2525 : 207 - 208)

3. พัฒนาการทางด้านสังคม ในวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางสังคมเริ่มมาจากภายในครอบครัวก่อน แล้วจึงก้าวออกไปมีความสัมพันธ์ภายนอกครอบครัว (สมชาย ธีธัญกุล. 2526 : 45) การสังคมของวัยรุ่นจะกว้างขวางขึ้น มีเหตุผลในการเลือกคบเพื่อนและการทำตามกลุ่ม แม้ว่าโดยทั่วไปจะทำตามกลุ่มที่ต้องการอยู่ (ทวิรัสมี ธนาคม. 2525 : 210 - 212) วัยรุ่นไม่ชอบรวมกลุ่มกับสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้เพราะต้องการอิสระ

มีความรู้สึกไว กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่น เกิดการรวมพวก เลียนแบบ แต่ในกลุ่มที่เข้าพวกไม่ได้ จะหลบซ่อนเพื่อนฝูง แยกตัวเอง โดยแอบอ่านหนังสือหรือทำงานอดิเรก คิดฝันกลางวันคนเดียว แทนที่จะทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อน ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันจะเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมในอนาคต (วิทยา นาควัชระ. 2527 : 387 - 388) เนื่องจากวัยรุ่นมีโอกาสในการเปลี่ยนความคิดเห็นที่คล้าย ๆ กันได้ เกิดการเรียนรู้ต่อการปฏิบัติตัวในสังคม มีการเลือกพฤติกรรมของตนเองในฐานะสมาชิกสังคม และเข้ากับกลุ่มได้ดี

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา วัยรุ่นจะมีพัฒนาการด้านนี้กว้างขวางขึ้น เพราะชอบทานและเรียนรู้จากวิธีลองผิดลองถูก ซึ่งเป็นวิธีที่สำคัญทำให้เด็กได้พบปัญหา ได้คิดหาวิธีแก้ปัญหาจนกว่าจะได้ผลเป็นที่พอใจ วัยรุ่นมีพลังมาก กระตือรือร้นมีความสามารถเพิ่มขึ้นหลายอย่าง สนใจผู้อื่น และสนใจมากขึ้นในเรื่องความแตกต่างของบุคลิกภาพ มีเจตคติต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดี ใช้ความคิดของตนเองได้อย่างมีเหตุผล รู้จักสังเกตความรู้สึกที่คนอื่นมีต่อตนเองได้มากขึ้น เข้าใจตนเองได้เหมือนที่คนอื่นเข้าใจ รู้จักวิจารณ์ตนเองแต่ไม่บ่อยนัก พยายามหาข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขและต้องการหาคนที่ประทับใจผู้อื่น (วิทยา นาควัชระ. 2527 : 389)

5. พัฒนาการทางเพศ เป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่น และเป็นตัวผลักดันวัยรุ่นให้เกิดปัญหาได้มาก ในวัยรุ่นจะมีพลังงานทางเพศมาก จึงเป็นเหตุให้วัยรุ่นสนใจกับกิจกรรมหรือปฏิกิริยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของตนเองมากขึ้น และอาจทดลองลงมือทำพฤติกรรมทางเพศด้วยความรู้สึกอยากรู้อยากเห็น และเพื่อเป็นการปลดปล่อยพลังงานทางเพศที่มีอยู่มาก (วิทยา นาควัชระ. 2527 : 391 - 392)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วัยรุ่นมีการพัฒนาทางร่างกาย โดยการมีวุฒิภาวะทางเพศเจริญเติบโตเต็มที่ สามารถมีบุตรได้เมื่อมีความสัมพันธ์ทางเพศ รวมทั้งการมีพัฒนาการด้านเพศที่สนใจเพศตรงข้ามมากขึ้น มีความต้องการใหม่ ๆ สนใจเกี่ยวกับกิจกรรม หรือพฤติกรรมทางเพศ และอาจทดลองลงมือทำพฤติกรรมทางเพศด้วยความอยากรู้อยากเห็นกับเพื่อนต่างเพศ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหตุส่งเสริมที่ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศด้วยความไม่ตั้งใจ และส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ได้ง่ายและมากขึ้น

การตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่น

การตั้งครรภ์ ถึงแม้ว่าจะเป็นภาวะที่ผู้หญิงส่วนมาก โดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์แรกมีความชื่นชมยินดีในการที่จะได้เป็นมารดา แต่สำหรับการตั้งครรภ์ของมารดาวัยรุ่นนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นซ้ำสอง กล่าวคือ เป็นภาวะวิกฤตที่เกิดจากการพัฒนาการตามวัย (Developmental Crisis) เพื่อเข้าสู่การเป็นวัยรุ่นประการหนึ่งกับเป็นภาวะวิกฤตที่เกิดจากการตั้งครรภ์อีกประการหนึ่ง เนื่องจากต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย (Psychologic Changes) ระยะตั้งครรภ์ร่างกายของมารดาวัยรุ่นทุกระบบจะเกิดการเปลี่ยนแปลง และมีอยู่ตลอดระยะการตั้งครรภ์ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่ชัดเจนมีดังต่อไปนี้

1.1 ความสูง

พบว่า มารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในระยะ 5 ปีแรก หลังจากเริ่มมีประจำเดือนจะมีความสูงของร่างกายน้อยกว่าคนอื่น ทั้งนี้เพราะในระหว่างการตั้งครรภ์จะมีการหลั่งของฮอร์โมนเอสโตรเจนเพิ่มมากขึ้น ทำให้อีพิฟิซิส (Epiphysis) ของกระดูกปิดเร็วขึ้น และจากการศึกษาของสุมาสี อารีเชื้อ (2526 : 80) พบว่า มารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์จะมีส่วนสูงเพิ่มขึ้นน้อยและมีรูปร่างเล็ก

1.2 น้ำหนักตัว

พบว่า มีการเพิ่มของน้ำหนักตัวตลอดระยะการตั้งครรภ์ประมาณ 10 - 12 กิโลกรัม (วิลลิตัน กรัยวิเชียร. 2521 : 50) รูปร่างของหญิงตั้งครรภ์ จะเริ่มคู้ใหญ่ขึ้นเมื่อตั้งครรภ์ได้ 4 เดือน หรือเข้าสู่ระยะที่ 2 ของการตั้งครรภ์ และเห็นได้ชัดเจนในระยะที่ 3 ของการตั้งครรภ์ ทำให้มารดาวัยรุ่นคิดว่า รูปร่างของตน จะต้องเสียไป จึงพยายามลดอาหารโดยรับประทานอาหารให้น้อยลง เพื่อรักษารูปร่างเดิมเอาไว้ ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพของทารกในครรภ์และการเจริญเติบโตตามพัฒนาการของตัวมารดาวัยรุ่น

1.3 ผิวหนัง

จากการเพิ่มของสาร เมลานิน (Melanin) ในร่างกาย ทำให้มีฝ้าเกิดขึ้นบริเวณใบหน้าแก้ม บางคนจะมีสีดำคล้ำที่รอบคอ หรือมีตุ่มดำ ๆ ขึ้นตามหลัง คอ หน้าอก ใต้รักแร้ บริเวณหน้าท้องจะพบว่าเส้นกลางท้องมีสีดำ และมีรอยแตกสีแดงบริเวณหน้าท้องส่วนล่าง นอกจากนั้นลานนม และหัวนมมีสีคล้ำขึ้น (Jack and Paul. 1980 : 176 - 178)

ทำให้มารดาวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่สนใจเกี่ยวกับหน้าตา ความสวยงาม อาจมีความวิตกกังวลถือเป็นเรื่องน่าอับอาย

1.4 เต้านม

ใน 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ เต้านมจะมีการขยายใหญ่ขึ้นเพื่อเตรียมสำหรับการสร้างน้ำนมไว้เลี้ยงดูทารก หัวนมจะขยายตัวยื่นออกมา ลานนมจะขยายวงกว้าง และช่วงระยะตั้งครรภ์ตั้งแต่ 4 เดือน ถ้าบีบเต้านมจะได้น้ำนมเหลือง เรียกว่า น้ำนมเหลือง ซึ่งจะมีประโยชน์สำหรับเลี้ยงดูทารก ในมารดาวัยรุ่นที่ได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ พักผ่อนน้อย มีความวิตกกังวล อาจประสบปัญหาทำให้ไม่สามารถเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาได้ (เดือนเพ็ญ พัฒนศิษฎางกูร. 2524 : 103 - 105)

1.5 มดลูก

จะมีการขยายของหน้าท้องโตขึ้นเรื่อย ๆ ตามระยะของการตั้งครรภ์ มีผลทำให้มารดาวัยรุ่นมีหน้าท้องยื่นออกข้างหน้า เกิดความไม่สุขสบาย และปวดหลัง ปวดเอว เนื่องจากอัตราการเจริญเติบโตของกระดูก และกล้ามเนื้อรองรับไม่เท่ากัน และจะมีการรุนแรงมากขึ้นถ้ามารดาวัยรุ่นพยายามที่จะฝืนทำตนเอง เช่น เต้นรำ หรือการใส่รองเท้าส้นสูง โดยพยายามทำตัวให้เหมือนกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มยอมรับ (วันเพ็ญ กุลนริศ. 2530 : 39)

1.6 ระบบอวัยวะสืบพันธุ์

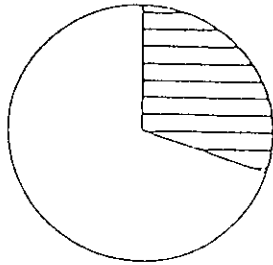
มารดาวัยรุ่นจะมีความกลัวและวิตกกังวลเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการที่มีเลือดมาเลี้ยงบริเวณปากมดลูก ทำให้ปากมดลูกมีสีชมพูคล้ำและนุ่ม ช่องคลอดจะใหญ่และยาวขึ้น นุ่ม มีเลือดและฮอร์โมนมาเลี้ยงมาก ทำให้มีการขับน้ำ หรือ มูกออกมามากขึ้น มีระดูขาวออกจากช่องคลอดมากกว่าปกติ และมีกลิ่นเปรี้ยวจากบริเวณช่องคลอดได้ (วิมลรัตน์ กรัยวิเชียร. 2521 : 50) ทำให้มารดาวัยรุ่น เข้าใจว่ามีการติดเชื้อ

2. การเปลี่ยนแปลงด้านจิตอารมณ์ (Psychologic and Emotional Changes)

ในช่วงระยะตั้งครรภ์ จิตใจของหญิงตั้งครรภ์จะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายสามารถร้องไห้ หัวเราะ หรือ โกรธผู้อื่นได้ง่าย มีความรู้สึกไวต่อสิ่งรอบข้าง อารมณ์จะเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้รวดเร็ว เช่น มีความรู้สึกสับสน สองฝักสองฝ่าย (Ambivalences) ระหว่างความต้องการทารกและไม่ต้องการทารก ต้องการการเอาใจใส่จากสามีและคนใกล้ชิด

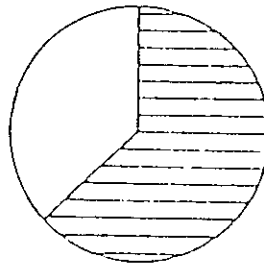
ก.

30%

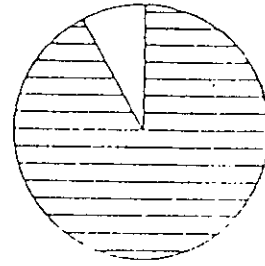
อายุครรภ์ 8 - 12 สัปดาห์

63%

อายุครรภ์ 18 - 22 สัปดาห์

92%

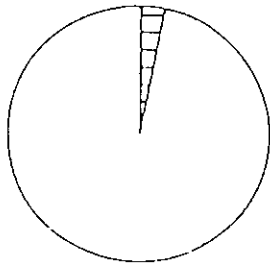
อายุครรภ์ 36 สัปดาห์

การรับรู้ว่าทารกในครรภ์
เป็นบุคคลที่มีตัวตน

การรับรู้ว่าทารกในครรภ์
เป็นบุคคลที่ยังไม่มีตัวตน

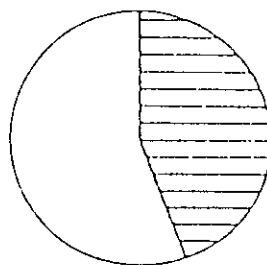
ข.

3%

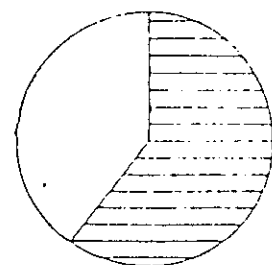
อายุครรภ์ 8 - 12 สัปดาห์

44%

อายุครรภ์ 18 - 22 สัปดาห์

60%

อายุครรภ์ 36 สัปดาห์

การรับรู้ถึงลักษณะของทารกในครรภ์

การรับรู้ว่าทารกในครรภ์เป็นสิ่งที่อื่น ๆ

ภาพประกอบ 1 ก) แสดงการรับรู้ว่าทารกในครรภ์เป็นบุคคลที่มีตัวตนจริง และ

ข) การรับรู้ถึงลักษณะของทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ (Klaus and Kennell.

1982 : 13 - 15)

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตอารมณ์ และความรู้สึกต่อการทากรในครรภ์ อาจแตกต่างตามระยะของการตั้งครรภ์ ดังภาพประกอบ 1

จากภาพประกอบ 1 พบการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกที่มีต่อการทากรในครรภ์ตามระยะของการตั้งครรภ์ คือ

ระยะไตรมาสที่หนึ่งของการตั้งครรภ์ (First Trimester) มารดาวัยรุ่นจะมีความรู้สึกว่าการตั้งครรภ์ไม่ใช่ความจริง ดังผลการศึกษาของลอมเลย์ ในปี 1980 ที่พบว่าหญิงตั้งครรภ์อายุครรภ์ระหว่าง 8 - 12 สัปดาห์ จำนวนร้อยละ 70 ไม่เชื่อว่าทารกในครรภ์จะเป็นความจริง และไม่เคยนึกถึงทารกในครรภ์ มีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้นที่คิดว่าทารกในครรภ์เป็นบุคคลที่แท้จริงและมีการวาดฝันเกี่ยวกับลักษณะของทารก (Klaus and Kennell. 1982 : 13 - 14 ; citing Lumley. 1980) นอกจากนั้น ยังมีความรู้สึกสองฝักสองฝ่ายระหว่างความต้องการที่จะมีบุตร และไม่ต้องการมีบุตร ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและคิดว่าทารกในครรภ์เป็นส่วนหนึ่งของตน คิดว่าทารกไม่มีจริง ต่อเมื่อได้รับการยืนยันการตั้งครรภ์ก็จะมีความรู้สึกประหลาดใจมีความรู้สึกเป็นสุข ตื่นเต้น อารมณ์ในระยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงง่าย เช่น หงุดหงิดใจน้อย และร้องไห้ง่าย ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในระยะตั้งครรภ์

ระยะไตรมาสที่สองของการตั้งครรภ์ (Second Trimester) ระยะนี้ จะมีการยอมรับการตั้งครรภ์ และมีการปรับตัวต่อการตั้งครรภ์ดีขึ้น ความไม่สุขสบายต่าง ๆ จากอาการแพ้ท้องหายไป มีความรู้สึกต่อการดิ้นของทารกในครรภ์ และยอมรับความมีชีวิตของทารกในครรภ์ ร้อยละ 63 มีความรู้สึกว่าการทากรในครรภ์เป็นบุคคลอีกคนหนึ่งที่แตกต่างกัน จึงเริ่มมีความรักใคร่ผูกพันต่อการทากรขึ้น มีความรู้สึกรักตนเอง และภูมิใจต่อการมีทารก

ระยะไตรมาสที่สามของการตั้งครรภ์ (Third Trimester) ระยะนี้มารดาวัยรุ่นจะยอมรับความเป็นบุคคลของทารก ร้อยละ 92 เนื่องจากทารกในครรภ์มีการเจริญเติบโตของร่างกายรวมทั้งการตอบสนองต่อปฏิกิริยาของมารดาชัดเจนขึ้น และพบว่าหญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 60 มีการรับรู้ถึงลักษณะของทารกในครรภ์ว่าเป็นเด็ก มารดาวัยรุ่นจะมีความภูมิใจมาก แต่ในขณะเดียวกันก็จะมี ความวิตกกังวลมากขึ้น เนื่องจากใกล้กำหนดคลอด ซึ่งจะคิดกังวลถึงความปลอดภัยของทารกในครรภ์ มีความรู้สึกเขื่องช้า มีการเคลื่อนไหวไม่สะดวก จึงต้องระมัดระวังตนเองมากขึ้น รู้สึกอยากให้การตั้งครรภ์สิ้นสุด รูบิน (Rubin) กล่าวว่า ในระยะนี้มารดาวัยรุ่นจะมีความรู้สึกว่าตนเองอ่อนแอ ต้องการให้มีผู้ช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน ยิ่งใกล้ระยะคลอดจะมีการ

เตรียมสิ่งของต่าง ๆ เพื่อทารกที่จะคลอดออกมา เช่น เลื้อผ้า ของใช้ (Rubin. 1970 : 502 - 508)

3. การเปลี่ยนแปลงบทบาท (Role Changes) การตั้งครรภ์ทำให้มารดาวัยรุ่นต้องเปลี่ยนบทบาทจากเดิม คือ มีบทบาทการเป็นมารดาเพิ่มขึ้น จึงต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสม ซึ่งซีเกล และเครนลีย์ (Ziegel and Cranley. 467) กล่าวว่า การเป็นมารดาเกี่ยวข้องกับการปรับตัว ความรู้สึกนึกคิด และการยอมรับสภาพความเป็นจริงของทารก การมีปฏิสัมพันธ์กับทารกอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด ดังนั้นจะเห็นว่า บทบาทของมารดาเป็นบทบาทที่สำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ตั้งแต่ออยู่ในระยะตั้งครรภ์จนกระทั่งหลังคลอด บาร์นาร์ด และรูบิน (Akridge. 1987 : 432 ; citing Barnard and Rubin. n.d.) กล่าวว่า กระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่นำไปสู่ความเป็นมารดา การเลี้ยงดูทารก และการเจริญเติบโตของทารก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยทำให้มารดาเพิ่มความสนใจและให้การตอบสนองต่อทารกในระยะต่าง ๆ มากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก (Maternal - Infant Bonding)

มโนทัศน์ของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

ความรักใคร่ผูกพัน (Bonding) ได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในงานเขียนของ จอห์น โบว์บี้ (John Bowlby) เรื่องธรรมชาติของทารกที่ผูกพันอยู่กับมารดา (The Nature of Child Tie to His Mater) เมื่อ ค.ศ.1958 ทฤษฎีความผูกพันตามแนวคิดของโบว์บี้ นั้น อาศัยการผสมผสานหลักการที่สำคัญทางด้านสรีรวิทยา และจิตวิทยา (Bowlby. 1981 : 38) โดยอธิบายว่า ถ้ามีการพลัดพรากทารกจากมารดา จะก่อให้เกิดผลเสียหายทางด้านจิตใจต่อทารกเป็นอย่างมาก ในแนวคิดของ โบว์บี้ นั้น ถือว่า "ความรักใคร่ผูกพันของมารดามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของทารกในขวบปีแรกของชีวิต และเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในเวลาต่อมา" (Weitzman and Cook. 1986 : 96)

งานวิจัยในระยะแรก ๆ เกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันนั้นส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่เด็กและทารกที่เพิ่มมากขึ้นในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าหรือเด็กพลัดพรากจากมารดา ซึ่งพบว่าเมื่อผู้จัดการ

เพิ่มขึ้น ไบล์บี (Weitzman and Cook. 1986 : 96 ; citing Bowlby. n.d.) ได้ศึกษาเด็กที่มีพฤติกรรมเกรี้ยวโหด จำนวน 44 คน และพบว่า เด็กเหล่านั้นทั้งหมดเป็นเด็กที่มาจากการถูกแยกจากบิดามารดาตั้งแต่อายุยังน้อย ส่วนพรอยด์ และแดนนี่ (Weitzman and Cook. 1986 : 96 ; citing Freud and Dann. n.d.) ได้สำรวจเด็กที่พลัดพรากจากมารดาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 พบว่า เด็กเหล่านี้มีปฏิกิริยาที่แสดงออกถึงความยุ่งยาก ลำบากใจ และเป็นปัญหาอันเกิดมาจากการพลัดพราก

จากการศึกษาเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในระยะแรก จึงได้นำไปสู่การศึกษาที่กว้างขวางและแพร่หลายในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งแตกต่างไปจากของไบล์บี เมื่อตอนต้น ค.ศ. 1970 คือ มีการนำเอาหลักการด้านพฤติกรรมสัตว์ (Ethology) มาอธิบายถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ภายในห้องปฏิบัติการและมีการควบคุมทดลอง โดยคลอส และเคนเนล (Klaus and Kennel) ซึ่งได้อาศัยแนวคิดจากเรื่องระยะวิกฤติหลังคลอด (Critical Period) ว่าเป็นระยะสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกของสัตว์ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาการของพฤติกรรมการเป็นแม่ของสัตว์ในเวลาต่อมา (Nelson. 1985 : 34) คลอส และเคนเนล ทำการสังเกต และทดลองพฤติกรรมการเป็นแม่ของสัตว์ภายหลังคลอดทันที วิธีการคือ แยกแม่และลูกของสัตว์ทดลอง เช่น แพะ แกะ และหนู ออกมาทันทีภายในชั่วโมงแรกหลังคลอด จะพบว่า แม่สัตว์ปฏิเสธ และไม่สนใจลูกในเวลาต่อมา ดังนั้น คลอสและเคนเนลจึงตั้งสมมติฐานว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกในมนุษย์จำเป็นต้องเริ่มเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาวิกฤตเช่นกัน เพราะถ้ามีการแยกออกจากกันในระยะนี้ จะทำให้พัฒนาการความรักใคร่ผูกพันล่าช้าหรือผิดปกติ เช่นเดียวกับในสัตว์ทดลอง (Nelson. 1985 : 34) สำหรับมนุษย์นั้น ถือว่าระยะหลังคลอดทันทีเป็นระยะที่ไว (Sensitive Period) ต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารก

ทัลแมน (Tulman. 1981 : 8) ได้สรุปถึงผลการศึกษาของคลอสและเคนเนลว่า ช่วงเวลาสำคัญในการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกถูกขัดขวาง ก็จะทำให้เกิดความล้มเหลวในการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด และจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจของทารกในระยะต่อไปด้วย

การศึกษาถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในเวลาต่อมาได้เริ่มศึกษาเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ว่าเป็นกระบวนการที่มีมาตั้งแต่ระยะก่อนคลอดแล้ว โดย

อาศัยพื้นฐานทฤษฎีด้านการสังเกตทางจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Observations) ซึ่งดุษต์ (Griffin. 1988 : 269 ; citing Deutsch. n.d.) ได้เป็นผู้เริ่มให้ข้อเสนอแนะว่าความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกในครรภ์จะเริ่มต้นมาจากการรักตนเอง (Narcissistic Love) แล้วจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปรักทารกในครรภ์ เนื่องจากการยอมรับว่าเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่แยกไปจากตนเองส่วน ลีเฟอร์ (Griffin. 1988 : 269 ; citing Leifer. n.d.) ได้กล่าวว่า การพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์นั้น เป็นการพัฒนาการจากด้านจิตใจของหญิงตั้งครรภ์ที่สำคัญมากอันหนึ่ง โดยชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์ ได้แก่ การพูดคุยกับทารก เรียกชื่อทารกด้วยชื่อเล่นที่ตั้งให้ และรับประทานอาหารเพื่อให้ทารกในครรภ์ได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์ เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีรูบิน (Rubin) และแครนเลย์ (Cranley) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์ และถือได้ว่าบุคคลที่กล่าวมานี้เป็นผู้เริ่มบุกเบิกการศึกษาความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในระยะตั้งครรภ์ (Perinatal Bonding) ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์ (Koniate. 1988 : 269)

ความหมายของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

โบลว์บี (Blowby) เป็นผู้ใช้คำว่า ความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารก (Jenkins and Westhus. 1981 : 114) โดยได้ให้ความหมายตามแนวคิดของการสูญเสีย (Loss) ว่า ความรักใคร่ผูกพัน เป็นอารมณ์รักใคร่ที่บุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่ง ถ้าเกิดการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป ก็จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเศร้าโศก และมีความวิตกกังวลมากขึ้น ดังนั้นการคงไว้ซึ่งบุคคลที่รัก จะก่อให้เกิดความรักใคร่ผูกพันอันดี ซึ่งเปรียบเสมือนกับแหล่งที่ให้ความมั่นคงปลอดภัย และความพึงพอใจซึ่งกันและกัน (Klaus and Kennel. 1982 : 2)

โรเซนทอล (Rosenthal. 1973 : 2201) ได้ให้คำจำกัดความว่าความรักใคร่ผูกพัน หมายถึง รูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลสองคน ผลที่เกิดขึ้นไม่ใช่สิ่งของแต่เป็นความรู้สึกที่มีต่อกัน เกย์ (Gay. 1981 : 441) ได้ให้ความหมายของความรักใคร่ผูกพันว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทีละเล็กละน้อยอย่างต่อเนื่องของบุคคลอันเป็นที่รักของกันและกัน จะหลอมรวมกันเข้าเป็นองค์ประกอบของความคุ้นเคยระหว่างบุคคล

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความรักใคร่ผูกพัน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยของบุคคลสองคน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลด้านจิตใจ เช่น ความรักใคร่พึงพอใจซึ่งกันและกัน

ในความหมายของคำว่า Bonding คลอสและเคนเนล (Klaus and Kennel) ได้กล่าวว่า Bonding จะอธิบายถึงช่วงเวลาสั้น ๆ ภายหลังคลอดทันทีว่าเป็นระยะที่มารดามีความรู้สึกไวต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อทารก เช่น การจ้องมอง การสัมผัส และการกอดรัดทารก ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ในทิศทางเดียว (One - way) ที่มารดามีต่อทารก ส่วน โบว์บี้ (Bowlby) กล่าวถึงคำว่า Bonding นั้นเป็นคำที่ใช้ในความที่กว้างกว่า เพราะได้กล่าวถึงความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง (Two - way) ที่เกิดขึ้นในระหว่างขวบปีแรกของชีวิต ซึ่งพฤติกรรมในการตอบสนองต่อการเลี้ยงดูทารก เช่น การร้องไห้ การดูดกลืน หรือการกอดรัดมารดา จะมีส่วนกระตุ้นหรือนำไปสู่การเกิดความรู้สึกรักใคร่ผูกพัน และความรับผิดชอบของมารดาในการตอบสนองความต้องการและการเลี้ยงดูบุตรต่อไป ส่วนในภาษาไทยนั้น ในหลายกรณีจะพบว่ามีผู้ใช้คำว่า "ความรักใคร่ผูกพัน" ในระยะตั้งครรภ์ และใช้คำว่า "สัมพันธ์ภาพในระยะหลังคลอด" (กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, 2529 : 266) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า "ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก"

พื้นฐานทฤษฎีความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

เดิมแนวคิดเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันให้ความสำคัญกับการที่เด็กมีพฤติกรรมแสดงความรักผูกพันกับผู้ใหญ่ ซึ่งพฤติกรรมนี้ فروยด์ (Freud, 1940 : 21) เรียกว่า เป็นพฤติกรรมเริ่มแรกของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความรัก และพฤติกรรมนั้นจะมีผลต่อความรักใคร่ผูกพันของบุคคลนั้นกับผู้อื่นในอนาคต ทฤษฎีหลักที่ใช้อธิบายพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อบุตรได้แก่ (Perry, 1983)

✓ 1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เป็นทฤษฎี ที่อธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพัน เป็นการตอบสนองตามสัญชาตญาณของมนุษย์ เพื่อให้มีการดำรงซึ่งสัมพันธ์ภาพ ทั้งนี้การแสดงความรักใคร่ผูกพันเป็นการแสดงถึงความต้องการ (Drive) ของเด็กที่มีมารดาเป็นเป้าประสงค์

(Ainsworth. 1969 : 40) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า บุคคลจะมีพัฒนาการความรักผูกพันกับมารดา ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่เขาใกล้ชิด ต่อเมื่อบุคคลนั้นรู้สึกรักใคร่ผูกพันกับมารดาได้แล้วอย่างมั่นคงในวัยเด็ก เขาจึงจะสามารถมีความรักใคร่ผูกพันที่มั่นคงกับบุคคลนั้น ๆ ในวัยต่อมาได้

ทฤษฎีนี้ เป็นทฤษฎีที่ถูกวิจารณ์ว่า ให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากเกินไป และยังไม่มีการศึกษาวิจัยมายืนยันความคิดดังกล่าว แต่เป็นทฤษฎีที่นิยมได้อย่างแพร่หลาย จนถึงปัจจุบัน

2. ทฤษฎีเฝ้าพันธุ์ศึกษา

ผู้ที่ได้สังเกตศึกษาพฤติกรรมสัตว์ อธิบายว่า พฤติกรรมมนุษย์และสัตว์ที่แสดงความรักใคร่ผูกพัน มีความคล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะในสัตว์แรกเกิดมีพฤติกรรมที่เฉพาะ เรียกว่า "ติดตรึง" (Imprint) ซึ่งสัตว์แรกเกิด เช่น ลูกเป็ด จะเดินตามสิ่งที่มีมันเห็น เคลื่อนไหวทันทีที่มันออกจากไข่ พบว่า ถ้าสิ่งที่เคลื่อนไหวนั้น เป็นคนมันก็จะเดินตามคนไปไม่ยอมห่าง กล่าวว่า พฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมตามสัญชาตญาณของสัตว์ที่ตอบสนองความต้องการด้านสรีรวิทยา และการอยู่ร่วมกันของฝูงเป็ด จะพบพฤติกรรมดังกล่าวได้ในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเช่นกัน ลูกสัตว์แรกเกิดจะอยู่เคล้าเคลียแม่ของมันไม่ยอมห่าง เป็นพฤติกรรมที่สัตว์แรกเกิดที่ยังอ่อนแอ เข้าไปอยู่ใกล้ชิดสัตว์ตัวใหญ่ที่เป็นแม่ เพื่อรับการคุ้มครองและได้รับอาหาร เป็นการกระทำตามสัญชาตญาณ เพื่อการรอดชีวิตของสัตว์เล็กในช่วงที่ยังช่วยตัวเองได้น้อย

มนุษย์มีการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างจากสัตว์อยู่บ้าง ทารกจะมีการแสดงออกโดยการดูดนมมารดา เคล้าเคลีย ร้องไห้หา ยืมให้ ตามติดชิดใกล้บุคคลที่เขารักใคร่ผูกพัน ทำให้มารดาเกิดความรู้สึกรักใคร่ผูกพันต่อทารก และเป็นการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและร่างกายไปพร้อม ๆ กัน พบได้ในมนุษย์ทุกกลุ่มชน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไร

3. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ ได้กล่าวถึง ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันเกิดขึ้น เนื่องจากเด็กเรียนรู้ว่า มารดาเป็นผู้ที่ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจให้แก่ตนได้ เด็กพบว่า มารดาให้ทั้งความอบอุ่นสำราญ ความสุขสบาย และความรักใคร่ที่อบอุ่นแก่ตน จึงเกิดพฤติกรรมตอบสนอง คือความรักใคร่ผูกพันกับผู้นั้น ถึงแม้ว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กซึ่งไม่ใช่มารดาเด็ก แสดงบทบาทใกล้ชิด เช่นเดียวกับมารดา เด็กก็ยังมีพฤติกรรมแสดงความผูกพันกับผู้เลี้ยงที่ไม่ใช่มารดาผู้นั้นเอง

จากสามทฤษฎีนี้ อาจพอประมวลได้ว่า พฤติกรรมการแสดงความรักใคร่ผูกพันนี้มีพื้นฐานจากสัญชาตญาณ และการเรียนรู้ของเด็กที่จะช่วยให้ตนมีชีวิตรอดโดยเป็นการเรียนรู้ตามสัญชาตญาณที่จะพึ่งพาบุคคลที่ตนรักใคร่ผูกพัน นอกจากจะช่วยให้เด็กได้รับการตอบสนองทางด้านการเลี้ยงดูร่างกายแล้ว ยังช่วยให้เด็กได้รับความอบอุ่นทางจิตใจด้วย การที่เด็กมีพฤติกรรมการแสดงความรักใคร่ผูกพันนี้ กระตุ้นให้มารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีความผูกพันรักใคร่กับเด็กมากขึ้น การที่เด็กและมารดามีความรู้สึกรักใคร่ผูกพันกันนี้ เป็นกลไกธรรมชาติสำคัญที่จะอนุรักษ์เผ่าพันธุ์ของมนุษย์ไว้ให้คงอยู่ต่อไปโดยผู้ใหญ่จะรักใคร่ผูกพันและปกป้องทารกผู้นั้นเอาไว้

พัฒนาการของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก เป็นกระบวนการที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาในเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่จะค่อย ๆ พัฒนามา เริ่มต้นเมื่อมารดามีการวางแผนเพื่อที่จะมีบุตร โดยมารดามีความคิดฝันและคาดหวังต่อทารก จากการเคลื่อนไหวของทารกในครรภ์ มีความปรารถนาที่จะได้เห็นทารกตามที่คาดหวังไว้ การดิ้นของทารกในครรภ์จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความสำคัญต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดา กระบวนการผูกพันมีพัฒนาการมาตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ และต่อเนื่องไปจนถึงระยะคลอด และระยะหลังคลอด (Cropley. 1983 : 14) เช่นเดียวกับคลอดส และเคนเนล (Klaus and Kennel. 1982 : 9) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการเป็นมารดาในมนุษย์เป็นกระบวนการของความรักความห่วงใย ซึ่งจะเกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ก่อให้เกิดความรักใคร่ผูกพันตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ จนถึงระยะหลังคลอด คลอดส และเคนเนล ได้ชี้ถึงเหตุการณ์ที่แสดงออกถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกไว้ดังต่อไปนี้

ระยะก่อนตั้งครรภ์

1. มีการวางแผนการตั้งครรภ์

ระยะตั้งครรภ์

2. มีการตรวจสอบและยืนยันในการตั้งครรภ์
3. มีการยอมรับการตั้งครรภ์
4. มีการรับรู้เคลื่อนไหวของทารกในครรภ์
5. ยอมรับว่าทารกในครรภ์เป็นอีกบุคคลหนึ่ง

ระยะเจ็บครรภ์

ระยะคลอด

6. การมองเห็นทารก
7. การสัมผัสทารก
8. การให้การเลี้ยงดูทารก
9. การยอมรับว่า ทารกเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่แยกไปจากตนเอง

ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกนั้น มักจะหมายถึงพฤติกรรมของความรักใคร่และมีปฏิสัมพันธ์กับทารกในครรภ์ แครนเลย์ (Kemp and Page. 1981 : 197 ; citing Cranley. n.d.) มีความเชื่อว่า พัฒนาการของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกนั้น เป็นการหลอมรวมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของมารดาต่อทารก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของความสัมพันธ์ของมารดาต่อทารก แครนเลย์ (Cranley. 1981 : 281 - 287) ได้ศึกษาองค์ประกอบย่อยของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์ พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ดังนี้คือ

1. การมีปฏิสัมพันธ์กับทารกในครรภ์ (Interaction with the Fetus) โดยอาจจะรู้สึกรักใคร่ผูกพันกับทารกในครรภ์อย่างใกล้ชิด มารดาจึงมีปฏิสัมพันธ์กับทารกในครรภ์ เช่น การพูดคุยกับทารกในครรภ์ด้วยชื่อที่ตั้งให้ ลูกคลำหรือ เคาะหน้าท้องเบา ๆ เวลาทารกในครรภ์ดิ้น เพื่อที่จะได้สัมผัสกับร่างกายของทารกและให้ทารกมีปฏิกิริยาโต้ตอบกลับ รวมทั้งคาดหวังที่จะให้ทารกได้รับผลจากกิจกรรมต่าง ๆ ของหญิงตั้งครรภ์ เช่น การร้องเพลง ฟังเพลง หรือไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้ทารกในครรภ์ได้รับความเพลิดเพลิน และมีอารมณ์ดี
2. การอุทิศตนเพื่อบุตรในครรภ์ (Giving of Self) ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก เป็นสิ่งมีค่าเหนืออื่นใด มารดาจะพยายามทุกวิถีทางที่จะปกป้องหรือดำรงชีวิตไว้ซึ่งชีวิตของทารกในครรภ์ เช่น การปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยของหญิงตั้งครรภ์อย่างถูกต้องหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อทารกทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งที่ตนเองชอบและเคยปฏิบัติมาก่อน เช่น การรับประทานอาหารที่ดีและมีประโยชน์แก่ตนเองและทารก โดยที่ไม่มีความชอบอาหารชนิดนั้นมาก่อน จนวันการเดินทางไกล การยกหรือแบกหามของที่หนัก และนอกจากนี้ มารดาจะยอมอุทิศความสุขส่วนตัว อดทนเพื่อทารก ไม่คิดว่าการมีทารกเป็นการเพิ่มปัญหาหรือภาระที่หนักให้แก่ตนเอง

3. การยอมรับความเป็นบุคคลของทารกในครรภ์ว่า แตกต่างไปจากตนเอง (Differentiation of Self from the Fetus) หญิงตั้งครรภ์ที่มีความรักใคร่ผูกพันต่อทารกจะเกิดการเรียนรู้จากการตื่นของทารก และมีการเตรียมพร้อมสำหรับการแยกไปเป็นอีกบุคคลหนึ่งของทารก ไม่ยึดติดว่าทารกเป็นบุคคลเดียวกับตนเอง ถือว่าทารกเป็นสมาชิกใหม่ในครอบครัว

4. การสนใจคุณลักษณะและรูปร่างหน้าตาของทารกในครรภ์ (Attributing Characteristics and Intention to the Fetus) การมีจินตนาการหรือความคาดหวังต่อทารกในครรภ์ อยากรู้อยากเห็นให้ทารกออกมา มีหน้าตาและลักษณะตามที่ตนชอบ เช่น เหมือนบิดามารดาหรือดีกว่าบิดามารดา ทั้งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น เจตคติต่อการตั้งครรภ์ ประสบการณ์ที่ผ่านมา หรือแม้แต่การตื่นของทารกหญิงตั้งครรภ์อาจจะแปลความหมายหรือคาดคะเนคุณลักษณะและบุคลิกภาพจากการตื่นของทารกในครรภ์ได้

5. การแสดงบทบาทการเป็นมารดา (Role Taking) มารดาที่มีความรักใคร่ผูกพันต่อทารก จะเริ่มคิดฝันในการทำหน้าที่ของมารดาที่จะให้ความรักความอบอุ่นและการเลี้ยงดูทารก เช่น การเลือกวิธีให้นมทารก การอาบน้ำ การขับกล่อมทารกและการวางแผนในอนาคตว่าจะเลี้ยงดูทารกให้ได้อย่างไร

ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ได้เริ่มต้นตั้งแต่ระยะก่อนคลอดและต่อเนื่องไปจนถึงระยะหลังคลอด ซึ่งครอเพลย์ (Cropley, 1983 : 144) ได้อธิบายถึงพัฒนาการของความผูกพันของมารดาต่อทารกตั้งแต่วัยตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด ดังต่อไปนี้

1. ระยะก่อนคลอด

ในระยะแรกของการตั้งครรภ์ หญิงตั้งครรภ์จะเริ่มจินตนาการว่า ทารกจะมีรูปร่างและลักษณะเหมือนใคร ซึ่งขึ้นอยู่กับเจตคติต่อการตั้งครรภ์และความคิดฝันของหญิงตั้งครรภ์เอง เมื่อทารกในครรภ์เริ่มดิ้น หญิงตั้งครรภ์จะเพิ่มความคิดฝันมากขึ้น โดยที่อาจจะแปลความหมายของการดิ้นไปทางบวกหรือลบ ในระยะสุดท้ายของการตั้งครรภ์จะมีความคิดฝันเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะ เช่น ใบหน้า อารมณ์ เพศ ความแข็งแรงและขนาดของทารก หญิงตั้งครรภ์อาจจะคาดคะเนว่า ทารกที่มีการดิ้นน้อยจะเป็นเพศหญิง หรือเป็นคนที่เฉื่อยชา และมักจะมีความคิดฝันเฉพาะเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา เช่น มีลูกตาโต มีลักยิ้ม ผนึก หรือศีรษะล้าน

เป็นต้น ความคิดฝันเกี่ยวกับทารกอาจจะเป็นผลมาจากอิทธิพลของเด็กในครอบครัวหรือค่านิยมของหญิงตั้งครรภ์เอง และนอกจากนี้แล้วความคิดฝันของหญิงตั้งครรภ์ยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต ความรู้สึกผิดหรือความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ก็มีส่วนทำให้หญิงตั้งครรภ์คาดหวังเกี่ยวกับทารกน้อยกว่าที่คาดคิดไว้ โดยเฉพาะในหญิงตั้งครรภ์ที่อายุน้อย ถ้าขาดการช่วยเหลือหรือสนับสนุนในทางที่ดีจะมีผลต่อการตั้งครรภ์และต่อทารกในครรภ์ได้ ซึ่งถ้าหากหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นทำการแก้ไขความรู้สึกดังกล่าว ได้สำเร็จก็จะมองว่าการตั้งครรภ์เป็นสิ่งที่ดี ความคิดฝันต่อทารกจะเป็นไปในทางบวก และเพิ่มความรู้สึกรักใคร่ผูกพันมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าความรู้สึกนี้ยังมียู่ต่อไป ความรู้สึกต่อการตั้งครรภ์จะเป็นไปในทางลบ และจะมีความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์น้อย

2. ระยะคลอดและระยะหลังคลอด

ระยะหลังคลอดทันที ถือว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญและมีอิทธิพลต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ซึ่งคลอสและเคนเนล (Klaus and Kennel) เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่มารดามีความรู้สึกไวต่อการสัมผัส ซึ่งจะก่อให้เกิดความรักใคร่ผูกพันที่ต่อเนื่องกับทารก

ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ในระยะหลังคลอดนี้จะแตกต่างไปจากในระยะตั้งครรภ์ โดยที่ภายหลังคลอด มารดาจะเริ่มเปรียบเทียบกับที่คิดฝันหรือจินตนาการไว้ในระยะตั้งครรภ์ ซึ่งจะมีผลต่อการยอมรับและเกิดความรักใคร่ผูกพันต่อทารก ถ้าทารกที่คลอดออกมามีลักษณะคล้ายคลึงกับที่มารดาจินตนาการไว้ ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกก็จะดำเนินไปด้วยดี แต่ถ้าไม่ตรงกัน มารดาอาจจะรู้สึกผิดหวังและเกิดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกล่าช้า พฤติกรรมของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก เริ่มต้นตั้งแต่มารดาจะสำรวจรูปร่างของทารก และใช้มือลูบใบหน้า แขนและขา หลังจากนั้นจะนวดหรือเคาะบุตรเบา ๆ ด้วยนิ้วมือ และตามด้วยการใช้ฝ่ามือสัมผัสลำตัว และอุ้มบุตรไว้แนบอก รวมทั้งมีการสบประสานสายตากัน ปฏิกริยาโต้ตอบของทารกจะมีส่วนเสริมให้มารดามีความรักใคร่ผูกพันต่อทารกมากยิ่งขึ้น คือความรู้สึกของมารดาจะดีขึ้นเมื่อทารกมีการมอง จับนิ้วมือมารดาหรือหันหน้ามาทางมารดา แต่ในทางตรงข้าม ถ้าทารกร้องไห้ไม่ลืมหูลืมตา หรือไม่ยอมจับนิ้วมือเมื่อมารดาสัมผัส จะทำให้มารดาไม่มีความมั่นใจและแปลพฤติกรรมของตนเองว่า เป็นการทารุณทารก ซึ่งความจริงแล้วทารกอาจจะร้องไห้ เพราะอากาศหนาวเย็น ถอยหนีเพราะมือมารดาเย็นหรือคันตักใจและไม่ยอมลืมหูลืมตา อาจจะมาจากแสงไฟและซิลเวอร์ในเตรตระคายเคืองตาของบุตร มารดามัก

จะใช้ปฏิกิริยาของทารกมาประเมินความสำเร็จในการเป็นมารดา ถ้ามารดาได้รับการอธิบายให้เข้าใจในสิ่งเหล่านี้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ ไม่คิดว่าตนเองเป็นสาเหตุทำให้ทารกไม่สบายหรือถูกรบกวน

ถึงแม้ว่า ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกจะเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นกระบวนการของจิตใจสำนึกก็ตาม แต่ก็ยังเป็นกระบวนการที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและไวต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมาขัดขวาง และจะทำให้พัฒนาการของความรักใคร่ผูกพันอาจเกิดล่าช้าหรือหยุดชะงักไปได้

ปัจจัยที่ผลกระทบต่อกระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพัน โดยสรุปอาจแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านมารดา, บิดา, เด็กและสิ่งแวดล้อม (Old, Londeon and Ladewig. 1988 : 1129)

1. ปัจจัยด้านมารดา

1.1 อายุ

สตรีที่ให้กำเนิดทารกที่แข็งแรงต้องมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรงด้วยอายุที่เหมาะสมสำหรับการมีบุตรคือระหว่าง 20 - 30 ปี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า เป็นวัยเจริญพันธุ์ เพราะมารดาที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป นอกจากจะมีความพร้อมทางด้านร่างกายแล้ว ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์นั้นก็ดียิ่งพอที่จะรับภาระในครอบครัว และรับรู้บทบาทการเป็นมารดาได้ดี นอกจากนั้นแล้ว ยังมีภาวะเสี่ยงน้อยต่อการตั้งครรภ์ และการคลอด ส่วนใหญ่ในหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ร่างกายของสตรีต้องการอาหารเพื่อการเจริญเติบโตของตนเอง ถ้ามีการตั้งครรภ์อาจจะทำให้ทารกไม่แข็งแรงเท่าที่ควร ส่วนวุฒิภาวะทางอารมณ์และได้รับการศึกษาอบรมยังไม่พอเพียงพอต่อความรับผิดชอบในการกิจจากการแต่งงาน และรับบทบาทเป็นมารดาได้ (Morris. 1981 : 796) และมารดาวัยรุ่นยังแสวงหาความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และกำลังหาเอกลักษณ์ (Identity) ของตน ขาดประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ควร จะพบความยากลำบากในการปรับตัวสู่การเป็นมารดา ทำให้วัยรุ่นไม่สามารถพัฒนาความรู้สึกรักใคร่ผูกพันต่อทารกได้อย่างเหมาะสม (รุจา ภูไพลย์. 2537 : 110)

1.2 การยอมรับการตั้งครรภ์ พบว่า ถ้าการตั้งครรภ์นั้นเป็นการตั้งครรภ์ที่วางแผนไว้ จะทำให้บิดา มารดามีความผูกพันกับบุตรได้ดีกว่ากรณีที่บุตรเกิดมาโดยไม่ได้วางแผนไว้ ทำให้มารดาปฏิเสธการตั้งครรภ์ และปฏิเสธบุตรในระยะต่อมา

1.3 ความเครียดของมารดา ในกรณีที่มารดามีความกลัวและวิตกกังวลต่อการตั้งครรภ์สูง ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากสามี กลัวว่าบุตรจะไม่ได้เพศตามต้องการ กลัวบุตรจะพิการ กลัวว่าตนจะเป็นมารดาที่ดีไม่ได้ จะทำให้มีผลกระทบต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อบุตร

1.4 ปัญหาสุขภาพของมารดา ถ้าสุขภาพของมารดาทรุดโทรม เนื่องจากการตั้งครรภ์และคลอด จะทำให้มารดามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุตร เช่น ถ้าคลอดบุตรยาก มารดาชักจากภาวะพิษหลังครรภ์ มารดาได้รับความเจ็บปวดรุนแรงจากการคลอด และหลังมีภาวะแทรกซ้อนในบางกรณีมารดามีโรคประจำตัวอยู่แล้ว การตั้งครรภ์ทำให้อาการป่วยรุนแรงขึ้น หรือมารดาป่วยหลังคลอด ไม่มีโอกาสสัมผัสและดูแลบุตรเองในระยะหลังคลอด จะทำให้มีผลกระทบต่อการบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก นอกจากนั้น พบว่าการที่มารดาได้ยาสงบหรือยาชาที่มีผลขัดขวางความรู้สึกตื่นตัวของมารดาหลังคลอด เป็นสิ่งที่ทำให้มารดาไม่ได้พัฒนาความรู้สึกรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกทันทีในระยะหลังคลอด

1.5 อคติในทัศนคติของมารดา ในกรณีที่มารดามีความเชื่อมั่นในตนเองน้อย ไม่รู้สึกว่าตนมีคุณค่า ไม่มั่นใจในตนเอง จะทำให้มารดาเกิดภาวะเครียด และมีผลต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

1.6 ประสบการณ์ของมารดาในการเลี้ยงดูเด็ก มารดาที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กอยู่บ้าง จะตอบสนองต่อพฤติกรรมเด็กตามประสบการณ์และทัศนคติที่ตนมีเกี่ยวกับการดูแลทารก มารดาที่เคยเลี้ยงมาก่อน จะมีความเครียดในการดูแลทารกน้อยกว่ามารดาที่ไม่มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กมาก่อนเลย ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

1.7 แรงสนับสนุนทางสังคม มารดาต้องการความเข้าใจ ความรัก กำลังใจ และความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะสามีในช่วงตั้งครรภ์ คลอด และหลังคลอดและในระยะเลี้ยงดูบุตร ในกรณีที่ขาดการสนับสนุนทางด้านจิตใจและความช่วยเหลือจากสามีญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ ทำให้มารดาไม่มั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร และก่อให้เกิดปัญหาต่อการสร้าง

ความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกตามมา จากการศึกษาของ วิภารัตน์ ยมดิษฐ์ (2533) พบว่าการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากสามี มีความสัมพันธ์ทางบวกที่ระดับ .001 กับความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก และสอดคล้องกับการศึกษาของ แชนนอน (Shannon 1979 : 378 - 389) ที่พบว่า การมีสัมพันธภาพอันดีของสามีตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จะทำให้ผู้เป็นมารดาเกิดความมั่นใจ มีความพร้อมต่อทารกที่จะเกิดขึ้น ทำให้สัมพันธภาพกับคู่สมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ

2. ปัจจัยด้านบิดา

บทบาทของบิดาในการให้ความช่วยเหลือมารดาในระยะต่าง ๆ ตั้งแต่ตั้งครรภ์จนถึงระยะเลี้ยงดูบุตร หากบิดาไม่สนใจให้ความช่วยเหลือมารดาแล้ว จะมีปัญหาในการปรับบทบาทเพื่อเป็นบิดาที่ดี และมีผลขัดขวางความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกได้ สาเหตุอาจเนื่องจากบิดารู้สึกว่า บุตรแย่งความรักความสนใจจากภรรยาไป ทำให้บิดาบางคนแสดงพฤติกรรมไม่สนใจบุตร ผลคือ สัมพันธภาพของสามี ภรรยาตึงเครียด เกิดปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดีได้

3. ปัจจัยด้านเด็ก

สาเหตุจากด้านเด็กที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก มีหลายประการ คือ

3.1 ทารกมีความผิดปกติ ได้แก่ ทารกมีความพิการแต่กำเนิด ทำให้มารดาไม่ยอมอุ้ม กอดรัด หรือประสานสายตากับบุตร

3.2 ทารกเจ็บป่วย ในทารกที่เจ็บป่วยหลังคลอดถูกแยกจากมารดาไปรับการรักษา จะขัดขวางกระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

3.3 พัฒนาการของทารก ในกรณีที่ทารกมีปฏิกิริยาโต้ตอบไม่ปกติ เนื่องจากพัฒนาการล่าช้า เช่น เด็กคลอดก่อนกำหนด ทำให้มารดารู้สึกว่าตนไม่ได้รับปฏิกิริยาตอบสนอง เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพัน

3.4 การคลอดทารกแฝด มารดาที่มีบุตรจากการคลอดครั้งหนึ่งมากกว่าหนึ่งคน พบว่าบุตรส่วนใหญ่มีน้ำหนักตัวน้อย และอาจจะเสียชีวิต ทำให้เศร้าโศกจนขาดความเอาใจใส่ดูแลทารกแฝดที่ยังมีชีวิตเหลืออยู่

3.5 เพศของบุตร ถ้าทารกที่คลอดออกมามีเพศไม่ตรงตามความต้องการของมารดา จะทำให้มารดาไม่มีความรักใคร่ผูกพันเท่าที่ควร

4. ปัจจัยสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่เกี่ยวกับการดูแลมารดาและบุตร ได้แก่ บุคคลภายนอก ครอบครัว เช่น แพทย์ พยาบาล มีผลต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกได้ เช่น นโยบายของโรงพยาบาล ส่วนใหญ่จะมีการแยกทารกจากมารดาทันทีหลังคลอด บางแห่งไม่อนุญาตให้มารดาได้สัมผัสอุ้มบุตรทันทีหลังคลอด จำกัดเวลาดูแลทารก จำกัดเวลาเยี่ยม ทำให้สามีมีเวลาดูแลภรรยาหลังคลอดน้อย พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ที่ไม่ช่วยเหลือหลังคลอดเหล่านี้ ทำให้การสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกไม่ดีเท่าที่ควร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาวัยรุ่นต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาวัยรุ่นต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบบางงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง พบแต่งานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น งานวิจัยของ อุดมวรรณ ภาระเวช (2532) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการเลี้ยงดูบุตร การสนับสนุนจากมารดาของมารดาวัยรุ่น กับ การปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาของวัยรุ่น พบว่า เจตคติต่อการเลี้ยงดูบุตรและการสนับสนุนจากมารดาของมารดาวัยรุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวก กับ การปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรักใคร่ผูกพัน และวิภารัตน์ ยมดิษฐ์ (2533) ศึกษาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก กับความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเอง ในมารดาครรภ์แรกหลังคลอดปกติ พบว่า ความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกมีความสัมพันธ์ในทางบวก กับ การได้รับความช่วยเหลือจากสามี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ลักษณะงานวิจัยที่ใกล้เคียงพอจะอนุมานได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ มีผลต่อมารดาวัยรุ่นในการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพกับคู่สมรส

ความหมายของสัมพันธภาพ หมายถึง ความผูกพัน ความเกี่ยวข้อง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 796)

สัมพันธภาพ หมายถึง การที่บุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนทำความรู้จักและติดต่อกันเกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเดือน

เป็นปี หลายปีหรือตลอดชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของสัมพันธภาพ เช่น สัมพันธภาพระหว่างพ่อ แม่ ลูก จะมีอยู่ตลอดชีวิต (สวณีย์ ตันติพัฒนานันต์. 2522 : 57)

สัมพันธภาพ หมายถึง ความผูกพันหรือเกี่ยวพันที่จะทำให้บุคคลผู้ใกล้ชิดมีความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง (พิริยา ธาราธิพัสฺสฤทฺธ. 2529 : 46)

การสมรส หมายถึง การที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปที่สังคมยอมรับ โดยแต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนสำหรับคู่สมรสเพื่อความถูกต้อง เช่น บางสังคม การแต่งงานจะสมบูรณ์แบบเมื่อได้ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนมากจะกำหนดการจดทะเบียนสมรสเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่า การสมรสหรือการแต่งงานเป็นสิ่งที่หนุ่มสาวที่รักกันปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิธีการหนึ่งที่ประกาศให้สังคมรับรู้อย่างเป็นทางการว่าจะอยู่ร่วมกันฉันสามีและภรรยา (สุพัตรา สุภาพ. 2518 : 53 - 54)

สัมพันธภาพกับคู่สมรส หมายถึง การติดต่อเกี่ยวข้องและผูกพันต่อกันระหว่างสามีและภรรยา

การสมรสเป็นพื้นฐานของการสร้างครอบครัว ครอบครัวไทยในเมืองนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว อันประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตรธิดา โดยต้องอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กับเครือญาติ มิได้ตัดการติดต่อโดยเด็ดขาด นายแพทย์พน แสงสิงห์แก้ว (2526 : 35 - 36) ได้กล่าวถึงความผูกพันรักใคร่ในครอบครัวว่า เป็นรากฐานของความมั่นคงของชีวิต เป็นรากฐานของความเป็นปึกแผ่นแห่งสังคมของประเทศชาติบ้านเมืองและของโลก ในที่สุดชีวิตสังคมย่อมตั้งต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวแตกแยกหรือขาดความผูกพันรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมจะแตกแยกประจวบเจาตามตัว และสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ตื้นเขินเกิดจากองค์ประกอบหลายประการ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ ธนาคม และคนอื่น ๆ. 2529 : 65 - 72)

1. การเลือกคู่สมรสที่เหมาะสมกันทางด้านภูมิหลัง
2. ความสามารถในการปรับตัวของสามีและภรรยาตามบทบาทและความคาดหวัง
 - 2.1 การตัดสินใจ ตกลงและวางแผนร่วมกัน
 - 2.2 หน้าที่และความรับผิดชอบ
 - 2.3 การใช้เวลาว่างและการสันทนาการ
 - 2.4 การใช้เงิน
 - 2.5 การป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง

2.6 การประกอบอาชีพ

2.7 ความสัมพันธ์ทางเพศ

2.8 ความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิมในฐานะเขย - สะใภ้

3. การอยู่ร่วมกันระหว่างสามี - ภรรยา ในลักษณะที่เป็นเพื่อน

4. การปรับตัวให้เข้ากับการอยู่ร่วมกันในด้านอาหารการกิน การพักผ่อน เสื้อผ้า

เครื่องแต่งกายและความสะอาดเป็นระเบียบ

5. ความประสงค์จะให้ชีวิตสมรสประสบความสำเร็จ ดูวอลล์และมิลเลอร์ (Duvall and Miller. 1985 : 139) ได้กล่าวถึงพื้นฐานเพื่อสร้างความพึงพอใจในสัมพันธภาพของคู่สมรส (Building Foundations for Satisfying Marital - Relationships) ว่า ทั้งสามีและภรรยามีพัฒนาการของคุณลักษณะที่จะนำไปสู่ระดับของความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาช้านานก่อนการสมรส และคุณลักษณะที่นำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตสมรสในระดับสูง ได้แก่ คุณลักษณะต่อเนื่อง ดังนี้

คุณลักษณะพื้นฐาน

บิดา - มารดา	ความสุขในชีวิตสมรสของบิดา - มารดา
ชีวิตในวัยเด็ก	ความสุขในระดับสุขภาวะวัยเด็ก
ระเบียบวินัย	ระเบียบวินัยขั้นต้นแต่เข้มงวดร่วมกับการลงโทษในระดับปานกลาง
เพศศึกษา	เพศศึกษาที่เพียงพอจากบิดา - มารดาที่ให้ความสนใจ
การศึกษา	ศึกษาอย่างต่ำระดับมัธยม
ความคุ้นเคย	มีเวลาเฉพาะเพื่อสร้างความคุ้นเคยก่อนการสมรส

คุณลักษณะต่อเนื่อง

ความรัก	เปิดเผยความรู้สึกรักใคร่ผูกพันซึ่งกันและกัน
ความเชื่อมั่น	มีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน
ความเสมอภาค	ไม่เด่นหรือข่มฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และมีการตัดสินใจร่วมกัน
การติดต่อสื่อสาร	เปิดเผย และสื่อสารอย่างอิสระระหว่างคู่สมรส
เพศ	มีความสุข สนุกร่วมกันในความสัมพันธ์ทางเพศ
ชีวิตทางสังคม	มีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกบ้าน มีการพบปะเพื่อนฝูง
ที่อยู่อาศัย	คงที่
รายได้	เพียงพอ

แหล่งที่มา : Duvall, M.E. and B.C. Miller. Marriage and Family Development. New York : Harper Row & Publishers, 1985.

สัมพันธภาพกับคู่สมรสกับการตั้งครรภ์

เมื่อมีการตั้งครรภ์ขึ้นในครอบครัว คู่สามี - ภรรยาที่มีบุตรคนแรกมักจะพบกับปัญหาความขัดแย้งกันเอง ซึ่งเป็นสาเหตุจากการเกิดพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวขึ้นใหม่ การสร้างรูปแบบของความสัมพันธ์ใหม่นี้มักจะเกิดขบวนการทางอารมณ์ที่อาจทำให้เกิดความตึงเครียด ทำให้คู่สมรสพบว่าตนเองอยู่ในภาวะวิกฤตได้ (Broom. 1984 : 223) ดังนั้น ในช่วงเวลาของการตั้งครรภ์บุตรคนแรก จึงเป็นระยะพัฒนาการของแต่ละครอบครัว ซึ่งในแต่ละครอบครัวอาจเป็นระยะที่สามีภรรยาจะช่วยดูแลซึ่งกันและกัน หรืออาจเกิดความขัดแย้งกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพกับสามีภรรยาและการวางแผนร่วมกันในการจะมีบุตร เพราะภาวะการตั้งครรภ์บุตรคนแรกมักจะมีผลต่ออารมณ์ และจิตใจของสามีและภรรยาค่อนข้างมาก เนื่องจากจะต้องมีภาวะความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการดำเนินชีวิตประจำวัน เวลาว่างที่สามีภรรยาเคยมีให้กันอาจน้อยลง สามีต้องหารายได้พิเศษ เพื่อเพิ่มรายได้ครอบครัว ภรรยามีเวลาเอาใจใส่สามีลดน้อยลง จากการเปลี่ยนแปลงนี้อาจกระทบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาได้ (สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. 2526 : 219)

ในระยะตั้งครรภ์ ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะให้สามีเห็นอกเห็นใจ และเป็นหลักประกันสำหรับครอบครัวอย่างมาก ต้องการให้แสดงถึงความห่วงใยในตัวเธอ ร่วมกันวางแผนช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน วางโครงการเพื่อรับบทบาทใหม่ในอนาคต บาลสกี (Balsky. 1981 : 6) ได้สรุปรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นบิดา มารดาไว้ว่า การเป็นบิดา มารดาจะมีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพกับคู่สมรส และความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

แซนนอน (Shannon) กล่าวว่า ความสัมพันธ์อันดีของสามีภรรยาตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ จะทำให้ภรรยาเกิดความมั่นใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์ มั่นคงต่อชีวิตสมรส มีความคาดหวังและเตรียมพร้อมต่อทารกที่จะเกิด (Shannon. 1979 : 378 -379)

ในมารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ การตั้งครรภ์จะเกิดจากความพอใจในเพศสัมพันธ์ และขาดความรู้ในด้านการคุมกำเนิด เมื่อมีการตั้งครรภ์ขึ้น อาจมีปัญหาวินิจฉัยได้ว่าได้แต่งงานหรือไม่ เพราะสังคมยอมรับว่า การแต่งงานเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ ทำให้ครอบครัวบังคับให้แต่งงาน โดยที่ฝ่ายชายไม่ยินยอมหรือไม่เต็มใจ เพื่อให้เด็กที่เกิดมามีบิดา จึงทำให้มารดาวัยรุ่นมีความรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ผิดหวัง ขาดความเอาใจใส่จากสามี เกิดความไม่มั่นคงทางอารมณ์ มีการละทิ้งบทบาทการเป็นมารดา ซึ่งมีผลต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก (Deborah. 1982 : 77 ; citing Klaus and Kennel. n.d.)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับคู่สมรสกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่น

ต่อทารก

มารดาวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาผู้อื่น โดยเฉพาะสามีซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่มีความใกล้ชิดกับตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพกับคู่สมรสในทางที่ดี จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบบางงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นต่อทารก แต่มงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียง เช่น งานวิจัยของ เมอร์เซอร์ และคนอื่น ๆ (Mercer and others. 1988 : 83 - 95) พบว่า สัมพันธภาพของหญิงตั้งครรภ์และสามี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในครรภ์ ของหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะเสี่ยงน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รวีวรรณ พงษ์เทพ (2532) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความผูกพันระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า สัมพันธภาพกับคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และจากการศึกษาของ วิภารัตน์ ยมดิษฐ์ (2533) ที่ศึกษาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก กับความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเองในมารดาครรภ์แรกหลังคลอดปกติ พบว่า ความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับความช่วยเหลือจากสามี และบุคคลในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จึงพอจะสรุปได้ว่า มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี จะมีความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดได้ดี

แนวคิดเกี่ยวกับการให้คำแนะนำการเป็นมารดาในระยะก่อนคลอดที่มีต่อความรักใคร่ผูกพันของ

มารดาต่อทารก

ความหมายของการให้คำแนะนำ

การให้คำแนะนำเป็นส่วนหนึ่งของการสอน หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งถ่ายทอดความรู้หรือสร้างความเชื่อแก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มเป้าหมายอย่างถาวร (กุลยา ตันติผลชีวะ. 2524 : 3)

โดยทั่วไป การให้คำแนะนำหรือการสอนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นผลโดยตรงต่อกัน การเรียนรู้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการ

ได้รับประสบการณ์เพิ่มเติม หรือได้รับการฝึกฝนความรู้ใหม่ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 217) ซึ่งได้มีนักจิตวิทยาศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วสรุปเป็น ทฤษฎีการเรียนรู้ไว้หลายทฤษฎี ในที่นี้ขอกล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ไว้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับปฏิกิริยาตอบสนอง ในทฤษฎีนี้ อธิบายถึงการเรียนรู้ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง กล่าวคือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเมื่อการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ได้รับการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองก็จะยิ่งมั่นคงถาวร เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเป็นผลให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

2. กลุ่มทฤษฎีความคิดความเข้าใจ ในทฤษฎีนี้กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าเป็นผลที่เกิดจากบุคคลได้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ จากนั้นจึงนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาสรุปแล้ว สร้างขึ้นเป็นความคิดรวบยอด (Concept) ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น และนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ (ปราณี รามสูตร. 2525 : 91)

จะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้นั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป ตามแนวทฤษฎี ของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับปฏิกิริยาตอบสนอง บุคคลจะสามารถเรียนรู้ได้ดีต่อเมื่อมีสิ่งเร้าตอบสนอง และมีการเสริมแรง แต่ในขณะที่เดียวกันตามแนวของทฤษฎีความคิดความเข้าใจจะ เกิดการเรียนรู้ได้ดีต่อเมื่อมีความรู้ความเข้าใจ แล้วนำสิ่งที่ได้รับไปใช้แก้ไขปัญหาได้อย่างดี โดยสรุปการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะข้างต้น โดยมีขั้นตอนของการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ (เกตุณี เห็นพิทักษ์. 2523 : 409 - 410)

1. ระยะตื่นตัว (Awareness Stage) การรับรู้จะเกิดขึ้นได้โดยการได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส หรือได้ฟังคำบอกเล่าจากเพื่อนฝูง คนแปลกหน้า และได้รับรู้จากอุปกรณ์ สื่อสาร

2. ระยะสนใจ (Interesting Stage) เมื่อบุคคลได้รับฟังเรื่องมาแล้ว อย่างคร่าว ๆ ก็จะทำให้เกิดความสนใจขึ้นแล้วพยายามที่จะไต่หาที่มาของความรู้ หรือพยายามหาที่มาของความรู้เพิ่มเติมเพื่อความกระจ่างชัด ระยะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า น่าสนใจ

3. ระยะประเมินผล (Evaluation Stage) ภายหลังจากที่บุคคลได้ศึกษาเพิ่มเติมจนเป็นที่พอใจ แล้วก็จะนำความรู้ใหม่ที่ได้มาไตร่ตรองถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งหาวิธีการที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสมที่สุดในทางปฏิบัติ ระยะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มองทาง ได้ทางเสีย

5. ระยะยอมรับและปฏิบัติตาม (Adaption Stage) ภายหลังจากที่บุคคลได้ผ่านการทดลองปฏิบัติ และมองเห็นผลดีที่จะเกิดขึ้น บุคคลก็จะเลิกกลัวความเชื่อถือที่มีอยู่เดิมและหันกลับมาเชื่อถือความคิด ความรู้ใหม่ ๆ และเริ่มปฏิบัติตามความรู้ใหม่ตลอดไป

วิธีการให้คำแนะนำมีหลายวิธีที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์เป็นสำคัญ ในปัจจุบันวิธีการให้คำแนะนำที่ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย สามารถจำแนกได้ดังนี้ (บุญยง เกียรติการค้า. 2526 : 379 - 380)

1. การให้คำแนะนำ
2. การให้คำแนะนำรายกลุ่ม
3. การให้คำแนะนำมวลชน

การให้คำแนะนำรายบุคคลมีลักษณะสำคัญ คือ

1. สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่บุคคลได้อย่างละเอียด
2. สามารถช่วยแก้ปัญหาส่วนตัวได้ โดยการวิเคราะห์ปัญหาและให้คำปรึกษา

แนะนำเฉพาะบุคคล

3. ผู้รับความรู้มีโอกาสซักถาม เพื่อคุยกันให้เกิดความเข้าใจตามความต้องการ
4. สามารถชักชวนให้บุคคลทำตามในสิ่งที่ต้องการได้
5. ช่วยสอนทักษะพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แก่บุคคลเฉพาะรายได้
6. สามารถกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการอธิบายเหตุผลและเสนอข้อมูลที่เป็นจริง

การให้คำแนะนำรายกลุ่มมีลักษณะสำคัญ คือ

1. ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และ

ประสบการณ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม

2. กลุ่มสามารถกระตุ้นให้สมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงในการรับความรู้แนวคิด และการปฏิบัติตนได้

3. ทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจต่อการแก้ปัญหาของกลุ่ม

4. ทำให้เกิดทักษะในการใช้ความคิด การสะท้อนความคิด โดยการอธิบายใน

การประชุมกลุ่ม

5. สามารถสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในกลุ่ม

6. สามารถสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกันแบบเป็นกลุ่ม

การให้คำแนะนำมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. นำข่าวสาร ความรู้ และข้อเท็จจริงไปถึงประชาชนทุกชนทุกแห่ง ในระยะเวลาอันรวดเร็ว
2. ให้ข่าวสารเฉพาะเรื่อง หรือแนวคิดหรือกระจายความคิดได้ตามต้องการ
3. สามารถใช้ร่วมกับวิธีการอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ทำให้ความรู้ ความเชื่อ และทัศนคติที่เกิดขึ้นนั้น คงทน

จากลักษณะของการให้คำแนะนำแต่ละวิธีอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบของการให้คำแนะนำต่างก็มีผลต่อการให้คำแนะนำแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย แต่อย่างไรก็ตาม การให้คำแนะนำที่จะให้ผลสำเร็จอย่างมากยังต้องอาศัยสื่อ ที่จะใช้ประกอบคำแนะนำอีกด้วย (ไชยยศ เรืองสุวรรณ. 2526 : 137) ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ วิททิช และกุลเลอร์ (Wittich and Schuller. 1973 : 33 - 34) ที่ว่า การให้คำแนะนำที่ใช้สื่อประเภท แผนภูมิ แผนภาพ รูปภาพ จะสามารถช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นได้ว่าการให้คำแนะนำแก่กลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน ได้มีการนำวิธีการให้คำแนะนำเป็นกลุ่มแล้ว นำสื่อประเภทรูปภาพมาประกอบการให้คำแนะนำ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีการให้คำแนะนำการเป็นมารดาระยะก่อนคลอดเป็นรายกลุ่มย่อยมาใช้ในการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่นโดยใช้ เทปวิดีโอ (VDO Tape) พร้อมกับจัดคู่มือ ซึ่งเป็นคำบรรยายประกอบรูปภาพแจกให้มารดาวัยรุ่นกลับไปศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าวิธีการให้คำแนะนำเป็นกลุ่มย่อย และคู่มือที่จัดทำขึ้นจะสามารถชักจูงให้มารดาวัยรุ่นเกิดความสนใจและสามารถสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่น กับความรักใคร่ผูกพันของ

มารดาต่อทารก

เนื่องจากยังไม่พบงานวิจัยที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการให้คำแนะนำแก่มารดาวัยรุ่น ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกโดยตรง แต่มีงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ได้แก่ งานวิจัยของ นิรมล ศรธานี (2528) ศึกษาผลการให้คำแนะนำแก่บิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา และสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดากับทารกภายหลังคลอดพบว่า บิดากลุ่มที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดากับทารกภายหลังคลอด 2 วัน สูงกว่าบิดากลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของคาร์เตอร์ (Carter. 1981 : 107 - 112) พบว่า มารดาที่ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อทารกในครรภ์ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันกับทารกในครรภ์มากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับคำแนะนำ จึงพอสรุปได้ว่า มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำจะมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกมากกว่า มารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ

สมมติฐานการศึกษาวิจัย

1. มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ
2. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลาง และไม่ดี
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการให้คำแนะนำ และสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรส ต่อคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อศึกษาผลของการให้คำแนะนำการเป็นมารดาในระยะก่อนคลอดที่มีต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกที่มารับบริการฝากครรภ์ในแผนกสูติกรรม โรงพยาบาลตำรวจ และผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
4. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ลักษณะของประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นมารดาวัยรุ่นที่มีอายุ 15 - 19 ปี ที่ตั้งครรภ์ครั้งแรกและมารับบริการฝากครรภ์ในแผนกสูติกรรม โรงพยาบาลตำรวจ เมื่ออายุครรภ์ 28 สัปดาห์ การตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอด ดำเนินเป็นปกติไม่มีภาวะแทรกซ้อนทั้งมารดาและทารก โดยไม่จำกัดระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ของครอบครัว จำนวนประชากร ผู้วิจัยได้จำนวนประชากร ซึ่งเป็นมารดาวัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2538 ถึงเดือนมีนาคม 2539 จำนวน 196 ราย

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ มารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ครั้งแรก และมารับบริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลตำรวจตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2538 ถึงเดือนมีนาคม 2539 โดยมีข้อกำหนดดังนี้

1. เป็นมารดาที่มีอายุระหว่าง 15 - 19 ปี ตั้งครรภ์แรกและมารับบริการฝากครรภ์เมื่ออายุครรภ์ 28 สัปดาห์
2. การตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอด ดำเนินเป็นปกติ ไม่มีภาวะแทรกซ้อน
3. กลุ่มตัวอย่างยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้จากการทดสอบสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสของมารดาวัยรุ่นได้สัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสเป็น 3 ระดับคือ ดี ปานกลาง และไม่ดี อย่างละ 20 คน และสุ่มทุกระดับอย่างละ 10 คน เข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองรวมกลุ่มละ 30 คน โดยกำหนดให้กลุ่มควบคุมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มารับบริการตรวจครรภ์ในวันจันทร์ และวันอังคาร ซึ่งได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ประจำการเป็นปกติและกลุ่มทดลองเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มารับบริการตรวจครรภ์ ในวันพุธ วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ ซึ่งได้รับการแนะนำและแจกเอกสารจากผู้วิจัย คู่มือตาราง 1

✓เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือในการดำเนินวิจัย ได้แก่ การให้คำแนะนำโดยใช้เทปวีดิทัศน์ (VDO Tape) และเอกสารคู่มือคุณแม่จำนวน 2 ชุด โดยเนื้อหาของการให้คำแนะนำ และเอกสารคู่มือคุณแม่ครั้งที่ 1 จะเป็นความรู้เกี่ยวกับการดูแลร่างกายและจิตใจทารกแรกเกิด โดยให้มารดาวัยรุ่นเข้าใจทารกทางด้านร่างกายในเรื่อง อาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดของร่างกาย ความอบอุ่นของร่างกาย การป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ส่วนทางด้านจิตใจให้มารดาวัยรุ่นเข้าใจถึงความสำคัญของการสัมผัสกอดรัด การพูดคุยกับทารก การนิ่มนวลเกี่ยวกับลักษณะทารกในครรภ์ ส่วนในการให้คำแนะนำและเอกสารคู่มือคุณแม่ครั้งที่ 2 จะเป็นความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาโดยให้มารดาวัยรุ่นเห็นความสำคัญของนมมารดา และมีทัศนคติที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาโดยกล่าวถึง ลักษณะรูปร่าง และหน้าที่ของเต้านม การเปลี่ยนแปลงของเต้านมในระยะตั้งครรภ์ กระบวนการสร้างน้ำนมและการหลั่งน้ำนม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของน้ำนม วิธีเตรียมเต้านมในระยะก่อนคลอด โดยเนื้อหาทั้ง 2 ครั้งจะเกี่ยวข้องถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการศึกษาและรวบรวมรายละเอียดจากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาลแม่และเด็กจำนวน 4 ท่าน และอาจารย์ที่ปรึกษาจำนวน 1 ท่าน ช่วยพิจารณาตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและความเหมาะสมด้านภาษา)

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมของมารดาวัยรุ่น ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพการสมรส การวางแผนการตั้งครรภ์และลักษณะครอบครัว

2.2 แบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส เป็นแบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส ของ สุปิศ ฌ เขียวใหม่ ได้สร้างขึ้นจากการศึกษาตำรา เอกสาร วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 29 ข้อ แสดงสัมพันธภาพกับคู่สมรสทางด้านบวก 20 ข้อ และด้านลบ 9 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ คือ

ไม่จริงเลย คือ ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นเลย

จริงแต่น้อย คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นบ้างเล็กน้อย

จริง คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นเป็นส่วนใหญ่

จริงมากที่สุด คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นมากที่สุด

การให้คะแนนขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อความ คือ

ถ้าเลือกตอบ	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
ไม่จริงเลย	1	4
จริงแต่น้อย	2	3
จริง	3	2
จริงมากที่สุด	4	1

ตัวอย่างแบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส

(0) สามีน้องฉันรักฉันมาก

()	()	()	()
ไม่จริงเลย	จริงแต่น้อย	จริง	จริงที่สุด

(00) ฉันภูมิใจที่สามีน้องฉันทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัวได้ดีตามที่ฉันคาดหวังไว้

()	()	()	()
ไม่จริงเลย	จริงแต่น้อย	จริง	จริงที่สุด

(000) การตั้งครรภ์ครั้งนี้ ทำให้ฉันและสามีมีความขัดแย้งกันมากขึ้น

()	()	()	()
ไม่จริงเลย	จริงแต่น้อย	จริง	จริงที่สุด

คะแนนของแบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรสจะกระจายอยู่ระหว่าง 29 - 116 คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

สัมพันธภาพกับคู่สมรสดี

หมายถึง คะแนนสัมพันธภาพกับคู่สมรส อยู่ระหว่าง 275 - 4 คะแนน

สัมพันธภาพกับคู่สมรส ปานกลาง

หมายถึง คะแนนสัมพันธภาพกับคู่สมรส อยู่ระหว่าง 2.25 - 2.74 คะแนน

สัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี

หมายถึง คะแนนสัมพันธภาพกับคู่สมรส อยู่ระหว่าง 1 - 2.24 คะแนน

2.3 แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงและเรียบเรียงมาจากแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของแครนลีย์ (Cranley. 1981 : 281 - 284) ซึ่ง กนกทิพย์ คุณะวนิชพงษ์ ได้แปลเป็นภาษาไทย เป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก จำนวน 24 ข้อ แสดงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในด้านบวก 23 ข้อ และด้านลบ 1 ข้อ แต่ละข้อจะมีลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับคือ

ไม่จริงเลย คือ ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้น
 จริงแต่น้อย คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงเล็กน้อย
 จริงปานกลาง คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงปานกลาง
 จริงมาก คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเป็นส่วนมาก
 จริงมากที่สุด คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด
 การให้คะแนนขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อความ คือ

ถ้าเลือกตอบ	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
ไม่จริงเลย	1	5
จริงแต่น้อย	2	4
จริงปานกลาง	3	3
จริงมาก	4	2
จริงมากที่สุด	5	1

ตัวอย่างแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

(0) ขณะลูกในท้องฉัน ฉันจะพูดคุยกับลูกในท้องของฉัน

() () () () ()
 ไม่จริงเลย จริงแต่น้อย จริงปานกลาง จริงมาก จริงที่สุด

(00) ฉันคิดถึงชื่อไว้สำหรับลูกสาวล่วงหน้าแล้ว

() () () () ()
 ไม่จริงเลย จริงแต่น้อย จริงปานกลาง จริงมาก จริงที่สุด

(000) จินนวันคอยที่จะได้สัมผัสและอุ้มลูก

() () () () ()

ไม่จริงเลย จริงแต่น้อย จริงปานกลาง จริงมาก จริงที่สุด

2.4 แบบวัดและสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารก
ภายหลังคลอด 2 วัน ประกอบด้วย

2.4.1 แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด
2 วัน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของ
ชนิตา คชะสุต เป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก จำนวน 24 ข้อ แสดงความ
รักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในด้านบวก 16 ข้อ และด้านลบ 8 ข้อจะมีลักษณะคำตอบเป็น
มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ

ไม่จริงเลย คือ ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้น
จริงแต่น้อย คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงเล็กน้อย
จริงปานกลาง คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงปานกลาง
จริงมาก คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่
จริงมากที่สุด คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

การให้คะแนนขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อความ คือ

ถ้าเลือกตอบ	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
ไม่จริงเลย	1	5
จริงแต่น้อย	2	4
จริงปานกลาง	3	3
จริงมาก	4	2
จริงมากที่สุด	5	1

ตัวอย่างแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด

(0) ฉันว่าลูกของฉันหน้าตาน่ารัก

()	()	()	()	()
ไม่จริงเลย	จริงแต่น้อย	จริงปานกลาง	จริงมาก	จริงที่สุด

(00) ฉันไม่อยากอุ้มลูก

()	()	()	()	()
ไม่จริงเลย	จริงแต่น้อย	จริงปานกลาง	จริงมาก	จริงที่สุด

(000) ฉันรู้สึกว่าคุณคงอบอุ่นและสุขสบายเมื่อฉันอุ้ม

()	()	()	()	()
ไม่จริงเลย	จริงแต่น้อย	จริงปานกลาง	จริงมาก	จริงที่สุด

คะแนนของแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกจะกระจายอยู่ระหว่าง

24 - 120 คะแนน

2.4.2 แบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ภายหลังคลอด 2 วัน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงและเรียบเรียงจากแบบสังเกตของไรเซอร์ (Reiser) ซึ่งเขาวัดลักษณะ เสรีเสรีयर ดัดแปลงและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย เป็นแบบสังเกต พฤติกรรมการเกิดความรักใคร่ผูกพันของมารดาและทารก ในขณะที่มารดาให้นมทารกและอยู่ ใกล้ชิดกันนาน 1 - 2 ชั่วโมง

ลักษณะของแบบสังเกตประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาและทารกอย่างละ 6 ข้อ โดยแบ่งเป็น 6 หมวด ดังนี้

ก. การอัมบุตร ประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาในการอัมทารกที่แตกต่างกัน และพฤติกรรมของทารกในขณะมารดาอัม

ข. การสัมผัส ประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาในการใช้ฝ่ามือสัมผัสส่วนต่าง ๆ ของทารก และพฤติกรรมของทารกในขณะที่มีการสัมผัส

ค. การมองสบตา ประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาในการมองทารกจนถึงไม่มองหน้าทารกเลย และพฤติกรรมของทารกในขณะที่มีการตามองสบตา

ง. การแสดงสีหน้า ประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาในการหยอกล้อทารกจนถึงแสดงการแสดงสีหน้าไม่มีความสุขหรือร้องไห้ และพฤติกรรมของทารกในขณะที่มีการแสดงสีหน้าหยอกล้อ

จ. การพูดและส่งเสียง ประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาในการพูดคุย หยอกล้อกับทารก จนถึงไม่พูดกับทารกเลย และพฤติกรรมของทารกในขณะที่มีการพูดคุยและส่งเสียง

ฉ. การให้นม ประกอบด้วยพฤติกรรมของมารดาในการให้นมทารกด้วยท่าที่ระมัดระวังและมีความสุข จนถึงความแสดงความไม่พอใจหรือฉุนเฉียว และพฤติกรรมของทารกในขณะที่มีการให้นม

การให้คะแนนแบบสังเกตพฤติกรรม

ผู้สังเกตพฤติกรรมจะตัดสินใจให้คะแนนตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นและสังเกตได้ชัดที่สุด ตลอดระยะ 1 ชั่วโมง ภายหลังคลอด 2 วัน ขณะมารดาให้นมทารก

ตัวอย่าง แบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาและทารก

(0) การอัมทารก

มารดา

_____	อัมทารกไว้แนบลำตัว ประคองศีรษะทารกอย่างระมัดระวัง	(4 คะแนน)
_____	อัมทารกไว้ในวงแขน ประคองศีรษะทารกอย่างระมัดระวัง	(3 คะแนน)
_____	อัมทารกไว้ห่างจากลำตัว	(2 คะแนน)
_____	ไม่ยอมอัมทารก	(1 คะแนน)

การก

_____ ชุกตัวแนบอกราคาเมื่ออ้อม	(4 คะแนน)
_____ ลำตัวห่างจากมารดาเล็กน้อย	(3 คะแนน)
_____ คืบหน้าเมื่อมารดาจับต้อง	(2 คะแนน)
_____ ทาตัวเกร็งเมื่อมารดาอ้อม	(1 คะแนน)

คะแนนของแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกจะอยู่ระหว่าง
12 - 48 คะแนน

การคิดคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน ใช้วิธีคิด
2 วิธี วิธีที่ 1 โดยการนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบวัดและแบบการสังเกตพฤติกรรมของ
มารดาและทารกมาหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทั้ง 2 แบบ วิธีที่ 2 โดยนำ
คะแนนทั้ง 2 แบบวัดมาคิดรวมกันโดยแปลงคะแนนให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (T- Score)

การหาความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

1. เนื่องจากผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามด้านต่าง ๆ มาจากผู้อื่น แต่ได้ดัดแปลงเพื่อให้
เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นจึงไม่ได้หาความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำแบบ
สอบถามด้านต่าง ๆ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมด้าน
ภาษา และการเรียงลำดับข้อความ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

นายแพทย์แผนกสูติ - นรีเวช	1 ท่าน
อาจารย์พยาบาลแม่และเด็ก	3 ท่าน
อาจารย์ที่ปรึกษา	1 ท่าน

หลังจากที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามนั้น
มาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความชัดเจนของข้อความ
ความเหมาะสมด้านภาษา และการเรียงลำดับข้อความ

2. การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

2.1 การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อ
ทารกขณะตั้งครรภ์ หลังคลอด 2 วัน และแบบสอบถามสัมพันธภาพกับคู่สมรสทำโดยนำแบบวัด

ไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาจำนวน 30 ราย และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นและแบบวัด โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (ยูวดี ฤาชา และคนอื่น ๆ. 2532 : 127) .

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ หลังคลอด 2 วัน และแบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส มีค่า 0.86, 0.91, 0.90 ตามลำดับ

2.2 การหาความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน ทำโดยนำแบบสังเกตไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 10 ราย โดยใช้ผู้สังเกต 2 คน คำนวณหาความเชื่อมั่นแบบ Interobserver Reliability โดยคำนวณหาดัชนีของความสอดคล้องกันตามวิธีของวิลเลียม เอ สก็อตต์ (William A. Scott) (วิเชียร เกตุสิงห์. 2530 : 125)

$$\text{Reliability} = \frac{P_o - P_e}{1 - P_e}$$

เมื่อ P_o = ความแตกต่างระหว่าง 1.0 กับผลรวมของสัดส่วนของความแตกต่างระหว่างผู้สังเกต 2 คน

P_e = ผลบวกของกำลังสองของค่าสัดส่วนของคะแนนจากลักษณะที่สังเกตได้สูงสุดกับค่าที่รองลงมา โดยเลือกจากผลการสังเกตของผู้สังเกตคนใดคนหนึ่ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมมีค่า = 0.92 (ตาราง 19 ภาคผนวก ค)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมด้วยตนเองโดยนำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึง หัวหน้าแผนกสูติ - นรีเวชกรรมโรงพยาบาลตำรวจ เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวันและเวลาที่เหมาะสม ภายหลังได้รับอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าพยาบาล ห้องตรวจครรภ์ และหัวหน้าพยาบาลห้องหลังคลอด เพื่อแนะนำตัวและชี้แจง

รายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

1. ทุกวันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 7.30 - 12.00 น. ผู้วิจัยทำการทดสอบสัมพันธภาพกับคู่สมรส ในมารดาวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ ได้สัมพันธภาพกับคู่สมรสเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง และ ไม่ดี และสุ่มทุกระดับเข้ากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จำนวนอย่างละ 10 คน รวมได้ มารดาวัยรุ่นกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 อย่างละ 30 คน แล้วจึงสุ่มให้ชื่อกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มทดลอง โดยกำหนดให้กลุ่มควบคุมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มารับ บริการตรวจครรภ์ในวันจันทร์และวันอังคาร และกลุ่มทดลองเป็นกลุ่มที่มาใช้บริการตรวจครรภ์ในวันพุธ วันพฤหัสบดีและวันศุกร์
2. ผู้วิจัยอธิบายให้กลุ่มทดลองทราบขั้นตอน ของการตอบแบบสอบถาม และระยะเวลาของการวิจัย หลังจากนั้น ผู้วิจัยเริ่มสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตามแบบบันทึกข้อมูลส่วนตัว แจกแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อการกษณะตั้งครรภ์ได้ 28 สัปดาห์ และถือคะแนนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนเป็นคะแนนก่อนให้คำแนะนำ (Pre - test) เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อความในแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง ชักถามจากผู้วิจัยได้ทันที
3. ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มทดลองออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 3 - 5 คน ที่มีอายุครรภ์ 28 สัปดาห์ และให้คำแนะนำ พร้อมทั้งแจกเอกสาร โดยเนื้อหาของการให้คำแนะนำใช้เทปวิดีโอ (VDO Tape) และเอกสารคู่มือครั้งที่ 1 เป็นความรู้เกี่ยวกับการดูแลร่างกายและจิตใจทารกแรกเกิดโดยให้มารดาวัยรุ่นเข้าใจทารกทางด้านร่างกายในเรื่อง อาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดของร่างกาย ขนาดของทารกในครรภ์ ส่วนทางด้านจิตใจให้มารดาวัยรุ่นเข้าใจถึงความสำคัญของการสัมผัส กอดรัด การพูดคุยกับทารก การนึ้กฝนเกี่ยวกับลักษณะทารกในครรภ์ และเมื่ออายุครรภ์ 32 สัปดาห์ เนื้อหาของการให้คำแนะนำใช้เทปวิดีโอ (VDO Tape) และเอกสารคู่มือครั้งที่ 2 เป็นความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยให้มารดาวัยรุ่นเห็นความสำคัญของนมแม่ และมีทัศนคติที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาโดยกล่าวถึง ลักษณะรูปร่างและหน้าที่ของเต้านม การเปลี่ยนแปลงของเต้านมในระยะตั้งครรภ์ กระบวนการสร้างน้ำนม และการหลั่งน้ำนม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของน้ำนม วิธีเตรียมเต้านมในระยะก่อนคลอด โดยเนื้อหาทั้ง 2 ครั้ง จะเกี่ยวข้องถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อการก

4. สำหรับกลุ่มควบคุม แต่ได้รับคำแนะนำในเรื่องการปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์ และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากเจ้าหน้าที่ประจำการซึ่งมีการกระทำตามปกติ
5. เมื่อกลุ่มตัวอย่างมีอายุครรภ์ 36 สัปดาห์ ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน เป็นคะแนนหลังให้คำแนะนำ (Post - test)
6. ผู้วิจัยติดตามกำหนดการคลอดโดยสำรวจจากสมุดบันทึกการคลอด ของโรงพยาบาลตำรวจทุกวัน และสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดา ที่มีต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน ขณะมารดาวยุติให้นมและดูแลทารก โดยใช้เวลานานประมาณ 1 ชั่วโมงที่ห้องหลังคลอดตึกสูติกรรม ชั้น 5
7. ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบวัด ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วันและเมื่อมีปัญหหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อความในแบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่างซักถามจากผู้วิจัยได้ทันที
8. สำหรับผู้ที่มีปัญหาในการอ่านแบบสอบถาม เนื่องจากอ่านหนังสือไม่ค่อยออก ผู้วิจัยเป็นผู้อ่านแบบสอบถามให้ฟังและให้ตอบทีละข้อ ๆ ไปจนจบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเป็นผู้เขียนเครื่องหมายลงในแบบสอบถามให้ด้วย
9. หลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคำถามทุกข้อ หากพบว่ามีข้อคำถามบางข้อลืมนตอบ ผู้วิจัยจะซักถามกลุ่มตัวอย่างรายนั้น เพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วน
10. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งหมดและแบบสังเกตพฤติกรรมมาคิดคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และนำคะแนนไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติที่ได้วางแผนไว้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเอสพีเอสเอส (SPSS - Statistical Package for The Social Science) สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์สมมติฐานทั้ง 3 ข้อ นั้นใช้ Two Way ANOVA มาวิเคราะห์ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่า ถ้าเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก (Pre-test) ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะใช้คะแนนความรักใคร่

ผู้พันของมารดาต่อทารก (Post-test) มาวิเคราะห์ แต่ถ้าคะแนนความรักใคร่ผู้พันของมารดาต่อทารก (Pre-test) ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะใช้ผลต่างของคะแนนความรักใคร่ผู้พันของมารดาและทารก (Post-test) กับคะแนนความรักใคร่ผู้พันของมารดาต่อทารก (Pre-test) ในการวิเคราะห์ต่อไป

การคิดคะแนนความรักใคร่ผู้พันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน ระหว่างกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำกับกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำคิดเป็น 2 วิธี วิธีแรกโดยการนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบวัดความรักใคร่ผู้พันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน และคะแนนจากการแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผู้พันของมารดาต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิธีที่ 2 โดยนำคะแนนของทั้งสองแบบวัดมาคิดรวมกัน โดยแปลงคะแนนที่ได้จากแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรมให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (T - Score)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และการแปลผล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ F-Distribution
SS	แทน	Sum of Squares
MS	แทน	Mean of Squares
q	แทน	q-Statistic
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
***	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนน ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำกับกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำในมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอด โดยพิจารณาตามลักษณะสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสที่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนมากเป็นมารดาวัยรุ่นมีอายุ 18 ปี สถานภาพสมรสมีสถานภาพที่มีคู่ ระดับการศึกษา จบระดับมัธยมศึกษา อาชีพเป็นแม่บ้าน ลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัว

เดียว รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน มีรายได้ระหว่าง 2,000 - 4,000 บาท และ 6,000 บาทขึ้นไป การตั้งครรภ์ครั้งนี้ไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า (ตาราง 16 ภาคผนวก ค)

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของ มารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ 28 สัปดาห์ (Pre-test) ในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่ได้รับการแนะนำ (กลุ่มทดลอง) และกลุ่มที่ไม่ได้รับการแนะนำ (กลุ่มควบคุม) ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ต่างกัน พบว่า ไม่พบความแตกต่างกัน ของคะแนนความรักใคร่ผูกพันกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 18 ภาคผนวก ค) ดังนั้นการวิเคราะห์สมมติฐานจึงใช้ คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก (Post-test) ซึ่งวัดขณะตั้งครรภ์ 36 สัปดาห์ และหลังคลอด 2 วัน โดยในการคิดคะแนนรวมของแบบวัดความรักใคร่ผูกพันหลังคลอดได้แปลง คะแนนของแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรมเป็นคะแนนมาตรฐาน (T-score) และได้แสดง ในรูปของค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของ มารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ 36 สัปดาห์ และหลังคลอดในตาราง 1 ถึง 3 ดังนี้

ตาราง 1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกที่ได้รับคำแนะนำ
และไม่ได้รับคำแนะนำขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรส
ต่างกัน

สัมพันธภาพ กับคู่สมรส	คำแนะนำ	N	ขณะตั้งครรภ์		หลังคลอด (วัดจากแบบวัด)		หลังคลอด (วัดจากแบบ สังเกต)		หลังคลอด(รวม 2 แบบวัดแปลงเป็น คะแนนมาตรฐาน)	
			$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ดี	ได้รับ	10	107.70	4.72	113.40	4.01	44.90	1.52	118.18	6.69
	ไม่ได้รับ	10	99.80	6.68	110.50	2.84	41.60	2.37	106.19	6.41
ปานกลาง	ได้รับ	10	102.20	6.75	109.20	4.94	42.60	2.22	107.18	8.99
	ไม่ได้รับ	10	96.40	5.64	105.00	3.06	40.20	3.52	95.92	8.35
ไม่ดี	ได้รับ	10	98.60	8.95	108.00	5.68	42.40	2.60	105.21	5.36
	ไม่ได้รับ	10	81.90	9.00	92.00	6.09	35.20	2.74	67.32	12.30

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความถี่ใ้ใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่น
ขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอดในกลุ่มที่มีสัมพันธภาพต่างกัน

สัมพันธภาพ กับคู่สมรส	N	ขณะตั้งครรภ์		หลังคลอด (วัดจากแบบวัด)		หลังคลอด (วัดจากแบบสังเกต)		หลังคลอดรวม 2 แบบวัด (แปลง เป็นคะแนนมาตรฐาน)	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ดี	20	103.75	6.81	111.95	3.60	43.25	3.54	112.19	8.63
ปานกลาง	20	99.30	8.27	107.10	4.44	41.40	3.04	101.55	9.99
ไม่ดี	20	90.25	11.92	100.00	9.76	38.80	4.40	86.27	19.97

ตาราง 3 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกที่ได้รับคำแนะนำ
ไม่ได้รับคำแนะนำ ในกลุ่มมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอด

คำแนะนำ	N	ขณะตั้งครรภ์		หลังคลอด (วัดจากแบบวัด)		หลังคลอด (วัดจากแบบสังเกต)		หลังคลอดรวม 2 แบบวัด (แปลง เป็นคะแนนมาตรฐาน)	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ได้รับ	30	102.83	7.77	110.20	5.30	43.30	2.38	110.19	9.03
ไม่ได้รับ	30	92.70	10.54	102.50	8.90	39.00	3.97	89.81	19.01

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก
ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำกับกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำในมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด
โดยพิจารณาตามลักษณะสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสที่แตกต่างกัน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 - 3 ที่ว่า

1. มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก
สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ
2. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดา
ต่อทารกสูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการให้คำแนะนำ และสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรส ต่อคะแนนความ
รักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way ANOVA) ของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและไม่ได้รับคำแนะนำในการดว้ยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกหลังคลอด ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในการดว้ยรุ่นขณะตั้งครรภ์ที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสต่างกัน

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความรักใคร่ผูกพัน	สัมพันธ์ภาพ (ก)	2	1893.033	946.517	18.606***
ขณะตั้งครรภ์	คำแนะนำ (ข)	1	1540.267	1540.267	30.278***
36 สัปดาห์	ก x ข	2	334.433	167.217	3.287*
	ส่วนที่เหลือ	54	2747.000	50.870	
	รวม	59	6514.733	110.419	

$$F.001 (df = 2, 54) = 7.76$$

$$F.001 (df = 1, 54) = 11.97$$

$$F.05 (df = 2, 54) = 3.15$$

จากตาราง 4 พบว่า สัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสกับคำแนะนำ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 และเพื่อให้เห็นความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างการให้คำแนะนำและสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสในการดว้ยรุ่นขณะตั้งครรภ์ 36 สัปดาห์ จึงทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติเปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ดังผลในตาราง 5

ตาราง 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในการคว่ำยัยรุ่นระยะตั้งครรภ์ ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน

คะแนนเฉลี่ย		สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ
ความรักใคร่		ไม่ดี ที่ไม่	ปานกลาง	ไม่ดี	ดี ที่ไม่	ปานกลาง	ดี ที่แนะนำ
ผูกพันของ		แนะนำ	ที่ไม่แนะนำ	ที่แนะนำ	แนะนำ	ที่แนะนำ	
มารดาต่อ							
ทารก	($\bar{X}$)	81.90	96.40	98.60	99.80	102.2	107.70
สัมพันธภาพ							
ไม่ดีที่ไม่							
แนะนำ	81.90	-	14.5*	16.7*	17.9*	20.3*	25.8*
สัมพันธภาพ							
ปานกลาง							
ที่ไม่แนะนำ	96.40	-	-	2.2	3.4	5.8	11.3*
สัมพันธภาพ							
ไม่ดีที่แนะนำ							
แนะนำ	98.60	-	-	-	1.2	3.6	9.1*
สัมพันธภาพ							
ดีที่ไม่							
แนะนำ	99.80	-	-	-	-	2.4	7.9*
สัมพันธภาพ							
ปานกลาง							
แนะนำ	102.20	-	-	-	-	-	5.5
สัมพันธภาพ							
ดีที่แนะนำ							
แนะนำ	107.70	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 5 พบว่า มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นกลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลาง ที่ได้รับคำแนะนำ กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี ที่ไม่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกต่ำกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนกลุ่มอื่นไม่มีความแตกต่างกัน

จากตาราง 4 พบว่า ตัวแปรหลัก คือ สัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน มีความแตกต่างของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เพื่อให้เห็นความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติเปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ดังผลในตาราง 6

ตาราง 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกันในมารดาวัยรุ่นขณะตั้งครรภ์

คะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพัน ของมารดาที่มีต่อทารก (x)		สัมพันธภาพไม่ดี	สัมพันธภาพปานกลาง	สัมพันธภาพดี
		90.25	99.30	103.75
สัมพันธภาพไม่ดี	90.25	-	9.05*	13.50*
สัมพันธภาพปานกลาง	99.30		-	4.45
สัมพันธภาพดี	103.75			-

จากตาราง 6 พบว่า คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ที่มารดาวัยรุ่นมีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีและปานกลาง สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2 เป็นบางส่วน

จากตาราง 4 พบว่า ตัวแปรหลักคือ การให้คำแนะนำมีความแตกต่างจากการไปให้คำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และตาราง 3 พบว่า ขณะตั้งครรภ์มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำที่คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ($\bar{X} = 102.83$) สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ($\bar{X} = 92.70$) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ในตาราง 4 - 6 พบว่า สันนิษฐานสมมติฐานข้อ 1, 3 และข้อ 2 เป็นบางส่วน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way ANOVA) ของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและไม่ได้รับคำแนะนำในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกันแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก หลังคลอด ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก
ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพ
กับคู่สมรสต่างกันแบบวัดหลังคลอด

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความรักใคร่ผูกพัน หลังคลอด (แบบวัด)	สัมพันธภาพ (ก)	2	1444.900	722.450	36.712***
	คำแนะนำ (ข)	1	889.350	889.350	34.087***
	ก x ข	2	520.900	260.450	12.289***
	ส่วนที่เหลือ	54	1144.500	21.194	
รวม		59	3999.650	67.791	

$$F.001 (df = 2, 54) = 7.76$$

$$F.001 (df = 1, 54) = 11.76$$

จากตาราง 7 พบว่า สัมพันธภาพกับคู่สมรสกับคำแนะนำมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีระดับ
นัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 และเพื่อให้เห็นความแตกต่างของ
คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกระหว่างการให้คำแนะนำและสัมพันธภาพกับคู่สมรส
ในแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นหลังคลอด จึงทำการเปรียบเทียบ
คะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม โดยใช้สถิติเปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls)
เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ดังผลในตาราง 8

ตาราง 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำในการดื่มนมที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จากแบบวัดหลังคลอด

คะแนนเฉลี่ย ความรักใคร่ ผูกพันของ มารดาต่อทารก จากแบบวัด หลังคลอด	(X̄)	สัมพันธภาพ ไม่ดี ที่ไม่ แนะนำ	สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่ไม่แนะนำ	สัมพันธภาพ ไม่ดี ที่แนะนำ	สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่แนะนำ	สัมพันธภาพ ดี ที่ไม่ แนะนำ	สัมพันธภาพ ดี ที่แนะนำ
		92	105	108	109.2	110.50	113.40
สัมพันธภาพ ไม่ดีที่ไม่ แนะนำ	92	-	13*	16*	17.2*	18.50*	21.4*
สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่ไม่แนะนำ	105	-	-	3	4.2	5.5*	8.4*
สัมพันธภาพ ไม่ดีที่แนะนำ	108	-	-	-	1.2	2.5	5.4
สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่แนะนำ	109.2	-	-	-	-	1.3	4.2
สัมพันธภาพ ดีที่ไม่ แนะนำ	110.50	-	-	-	-	-	2.9
สัมพันธภาพ ดีที่แนะนำ	113.40	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 8 พบว่า มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ดีได้รับและไม่ได้รับคำแนะนำ มีความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางที่ไม่ได้รับคำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกต่ำกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มอื่นไม่มีความแตกต่างกัน

จากตาราง 7 พบว่า ตัวแปรหลักคือสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ต่างกัน มีความแตกต่างของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เพื่อให้เห็นความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติเปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมน-คูลส์ (Newman Keuls) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ดังผลในตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกันในมารดาวัยรุ่นจากแบบวัดหลังคลอด

คะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารก ($\bar{X}$)		สัมพันธภาพไม่ดี	สัมพันธภาพปานกลาง	สัมพันธภาพดี
		100	107.10	111.95
สัมพันธภาพไม่ดี	100	-	7.10*	11.95*
สัมพันธภาพปานกลาง	107.10	-	-	4.85*
สัมพันธภาพดี	111.95	-	-	-

จากตาราง 9 พบว่า คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก จากแบบวัดในมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีและปานกลาง สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพ

กับคู่สมรสดี สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคู่อื่นไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

จากตาราง 7 พบว่า ตัวแปรหลักคือการให้คำแนะนำมีความแตกต่างจากการไม่ให้คำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ จากตาราง 3 พบว่า หลังคลอด มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ($\bar{X} = 110.20$) สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ($\bar{X} = 102.50$) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ในตาราง 7 - 9 พบว่า สันนิษฐานสมมติฐานข้อ 1 - 3

การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way ANOVA) ของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและไม่ได้รับคำแนะนำในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกันแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก หลังคลอด ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก
ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับ
คู่สมรสต่างกันแบบสังเกตพฤติกรรมหลังคลอด

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความรักใคร่ผูกพัน หลังคลอด (แบบสังเกต)	สัมพันธภาพ (ก)	2	199.900	99.950	15.191***
	คำแนะนำ (ข)	1	277.350	277.350	42.153***
	ก x ข	2	65.100	32.550	4.947*
	ส่วนที่เหลือ	54	355.300	6.580	
รวม		59	897.650	15.214	

$$F.001 (df = 2, 54) = 7.76$$

$$F.001 (df = 1, 54) = 11.97$$

$$F.05 (df = 2, 54) = 3.15$$

จากตาราง 10 พบว่าสัมพันธภาพกับคู่สมรสกับคำแนะนำ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีระดับ
นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ตามสมมติฐานข้อ 3 และเพื่อให้เห็นความแตกต่างของ คะแนน
ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างการให้คำแนะนำและสัมพันธภาพกับคู่สมรส
ที่แตกต่างกันในแบบสังเกตพฤติกรรมมารดาวัยรุ่นหลังคลอด จึงทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย
ระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติเปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls) สมมติฐานข้อ 3
ดังผลในตาราง 11

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่ม
ที่ได้รับคำแนะนำและกลุ่มที่ไม่รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน
จากแบบสังเกตหลังคลอด

คะแนนเฉลี่ย ความรักใคร่ ผูกพันของ มารดาต่อทารก จากแบบสังเกต หลังคลอด	($\bar{X}$)	สัมพันธภาพ ไม่ดี ที่ไม่ แนะนำ	สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่ไม่แนะนำ	สัมพันธภาพ ดี ที่ไม่ แนะนำ	สัมพันธภาพ ไม่ดี แนะนำ	สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่แนะนำ	สัมพันธภาพ ดี ที่แนะนำ
		35.20	40.20	41.60	42.40	42.60	44.90
สัมพันธภาพ ไม่ดีที่ไม่ แนะนำ	35.20	-	5.0*	6.40*	7.20*	7.40*	8.70*
สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่ไม่แนะนำ	40.20	-	-	1.40	2.20	2.40	4.70*
สัมพันธภาพ ไม่ดีที่แนะนำ	41.60	-	-	-	0.80	1.50	3.30*
สัมพันธภาพ ไม่ดี ที่แนะนำ	42.40	-	-	-	-	0.20	2.50
สัมพันธภาพ ปานกลาง ที่แนะนำ	42.60	-	-	-	-	-	2.30
สัมพันธภาพดี ที่แนะนำ	44.90	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 11 พบว่า มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี ปานกลางและไม่ดี ที่ได้รับคำแนะนำและมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีและปานกลางที่ไม่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและ ไม่ดีที่ได้รับคำแนะนำ ส่วนกลุ่มอื่น ไม่มีความแตกต่างกัน

จากตาราง 10 พบว่า ตัวแปรหลักคือสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน มีความแตกต่างของ คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เพื่อให้เห็น ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างมารดาวัยรุ่นที่มี สัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติ เปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ดังผล ในตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดา วัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกันจากแบบสังเกตพฤติกรรมหลังคลอด

คะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพัน ของมารดาที่มีต่อทารก ($\bar{X}$)		สัมพันธภาพไม่ดี	สัมพันธภาพปานกลาง	สัมพันธภาพดี
		38.80	41.40	48.25
สัมพันธภาพไม่ดี	38.80	-	2.60*	4.45*
สัมพันธภาพปานกลาง	41.40		-	1.85*
สัมพันธภาพดี	43.25	-	-	-

จากตาราง 12 พบว่า คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก จากแบบสังเกต พฤติกรรมในมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี และปานกลาง สูงกว่ามารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรส ไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนในมารดาวัยรุ่นที่มี

สัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสที่สูงกว่า มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคู่อื่นไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

จากตาราง 10 พบว่า ตัวแปรหลักคือการให้คำแนะนำมีความแตกต่างจากการไม่ให้คำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และจากตาราง 3 พบว่า หลังคลอดมารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ($\bar{X} = 43.30$) สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ($\bar{X} = 39.00$) ขณะตั้งครรภ์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์ในตาราง 10 - 12 พบว่า สนับสนุนสมมติฐานข้อ 1 - 3

การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way ANOVA) ของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและกลุ่มไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในคะแนนรวมแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรม หลังคลอด โดยแปลงเป็นคะแนนมาตรฐาน ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก
กลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรส
ต่างกัน จากคะแนนรวมแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรม (แปลงเป็นคะแนนมาตรฐาน)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความรักใคร่ผูกพัน รวมแบบวัด และแบบสังเกต	สัมพันธภาพ (ก)	2	6791.988	3395.994	48.973***
	คำแนะนำ (ข)	1	6227.764	6227.764	89.810***
	ก x ข	2	2302.292	1151.146	16.601***
	ส่วนที่เหลือ	54	3744.577	69.344	
รวม		59	19066.621	323.163	

$$F.001 (df = 2, 54) = 7.76$$

$$F.001 (df = 1, 54) = 11.97$$

จากตาราง 13 พบว่า สัมพันธภาพกับคู่สมรสกับคำแนะนำ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีระดับ
นัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ตามสมมติฐานข้อ 3 เพื่อให้เห็นความแตกต่างของคะแนนความ
รักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างการให้คำแนะนำและสัมพันธภาพกับคู่สมรสซึ่งเป็น
คะแนนรวมแบบวัดและแบบสังเกต จึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม โดยใช้สถิติ
เปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 3
ดังผลในตาราง 14

ตาราง 14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกของกลุ่ม
ที่ได้รับคำแนะนำและกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน
จากคะแนนรวมหลังคลอด

คะแนนเฉลี่ย		สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ	สัมพันธภาพ
ความรักใคร่		ไม่ดี	ที่ไม่	ปานกลาง	ดี	ที่ไม่	ไม่ดี
ผูกพันของ		แนะนำ	ที่ไม่แนะนำ	แนะนำ	แนะนำ	แนะนำ	ที่ไม่แนะนำ
มารดาต่อทารก							
จากแบบสังเกต							
หลังคลอด	($\bar{X}$)	67.32	95.92	105.21	106.19	107.18	118.18
สัมพันธภาพ							
ไม่ดีที่ไม่							
แนะนำ	67.32	-	28.6*	37.89*	38.87*	39.86*	50.86*
สัมพันธภาพ							
ปานกลาง							
ที่ไม่แนะนำ	95.92	-	-	9.29*	10.27*	11.26*	22.26*
สัมพันธภาพ							
ไม่ดีที่แนะนำ	105.21	-	-	-	0.98	1.97	12.97*
สัมพันธภาพ							
ไม่ดี							
ที่แนะนำ	106.19	-	-	-	-	0.99	11.99*
สัมพันธภาพ							
ปานกลาง							
ที่แนะนำ	107.18	-	-	-	-	-	11.00*
สัมพันธภาพดี							
ที่แนะนำ	118.18	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 14 พบว่า มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกต่ำกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี ที่ได้รับคำแนะนำ กับกลุ่มที่มีสัมพันธภาพดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางที่ไม่ได้รับคำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มอื่นไม่มีความแตกต่างกัน

จากตาราง 13 พบว่า ตัวแปรหลักคือสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน มีความแตกต่างของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เพื่อให้เห็นความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ระหว่างมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติเปรียบเทียบรายคู่ของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ดังผลในตาราง 15

ตาราง 15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน ในคะแนนรวมแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรมหลังคลอด

คะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพัน ของมารดาที่มีต่อทารก ($\bar{X}$)	สัมพันธภาพ ไม่ดี	สัมพันธภาพ ปานกลาง	สัมพันธภาพ ดี
	86.27	101.55	112.19
สัมพันธภาพ ไม่ดี 86.27	-	15.28*	25.92*
สัมพันธภาพ ปานกลาง 101.55		-	10.64*
สัมพันธภาพ ดี 112.19			-

จากตาราง 15 พบว่า คะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกจากคะแนนรวม แบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรมในมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี และปานกลางสูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคู่อื่นไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

จากตาราง 13 พบว่า ตัวแปรหลักคือ การให้คำแนะนำมีความแตกต่างจากไม่ให้คำแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และจากตาราง 3 พบว่า หลังคลอดมารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ($\bar{X} = 110.19$) สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ($\bar{X} = 89.81$) ขณะตั้งครรภ์ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ในตาราง 13 - 15 พบว่า สันนิษฐานสมมติฐานข้อ 1 - 3 ที่ระดับ .001

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ กับกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ
2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการให้คำแนะนำกับสัมพันธภาพกับคู่สมรสในมารดาวัยรุ่นที่มีต่อคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

สมมติฐานในการศึกษาวิจัย

1. มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ
2. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการให้คำแนะนำ และสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่อคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ มารดาวัยรุ่นตั้งครรภ์ครั้งแรกอายุ 15 - 19 ปี ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลตำรวจ โดยทดสอบสัมพันธภาพกับคู่สมรสแล้วแบ่งสัมพันธภาพกับคู่สมรสเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง และไม่ดี อย่างละ 20 คน และสุ่มทุกระดับอย่างละ 10 คน เข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองรวมกลุ่มละ 30 คน สำหรับกลุ่มควบคุมได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์จากเจ้าหน้าที่ตามปกติ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับคำแนะนำจากผู้วิจัย ทั้งสองกลุ่มได้รับการวัดคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์และภายหลังคลอด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 . แบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมของมารดาวัยรุ่น ได้แก่ ระดับ การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพการสมรส การวางแผนการตั้งครรภ์ และลักษณะครอบครัว

2.2 แบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส

เป็นแบบวัดสัมพันธภาพกับคู่สมรส ของ สุกิต ฌ เขียงใหม่ ได้สร้างขึ้น จากการศึกษาตำรา เอกสาร วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีจำนวนข้อคำถาม ทั้งหมด 29 ข้อ

2.3 แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกขณะตั้งครรภ์

เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงและเรียบเรียงมาจากแบบวัดความรักใคร่ผูกพัน ของมารดาที่มีต่อทารกของ แครนเลย์ (Cranley. 1981 : 2281 - 284) ซึ่ง กนกทิพย์ คุณะวนิชพงษ์ ได้แปลเป็นภาษาไทย เป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก จำนวน 24 ข้อ

2.4 แบบวัดและสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารก ภายหลังคลอด 2 วัน ประกอบด้วย

2.4.1 แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารกภายหลังคลอด 2 วัน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะ ตั้งครรภ์ ของแครนเลย์ (Cranley. 1981 : 281 - 284) ซึ่ง ชนิตา คชะสุต ได้ดัดแปลงและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย เป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาที่มีต่อทารก จำนวน 24 ข้อ

2.4.2 แบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ภายหลังคลอด 2 วัน เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมของไรเซอร์ (Reiser) ซึ่งเขาวลักษณะ เสรีเสรีयर ดัดแปลงและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ ผูกพันของมารดาต่อทารกในขณะที่มารดาให้นมทารกและอยู่ใกล้ชิดกันนาน 1 - 2 ชั่วโมง ลักษณะของแบบวัดมี 6 ข้อ โดยสังเกตพฤติกรรมทั้งของมารดาและทารกและการคิดคะแนนรวม ของแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรมได้แปลงเป็นคะแนนมาตรฐาน (T-Score)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการท้าววิจัย ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ครั้ง โดยครั้งแรกทำการเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงก่อนให้คำแนะนำการเป็นมารดาขณะตั้งครรภ์ 28 สัปดาห์ เก็บในครั้งที่ 2 ตอนได้รับคำแนะนำขณะตั้งครรภ์ 36 สัปดาห์ และเก็บครั้งที่ 3 ตอนหลังคลอด 2 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติวิเคราะห์แปรปรวนแบบสองทาง (Two - Way ANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 - 3 และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธี นิวแมนคูลส์ (Newman - Keuls Method) เมื่อพบว่าการวิเคราะห์ความแปรปรวนมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ทั้งก่อนคลอดและหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001
2. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะตั้งครรภ์
3. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ในขณะหลังคลอด ทั้งแบบวัด แบบสังเกตพฤติกรรม และคะแนนรวมแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรม

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลของการให้คำแนะนำการเป็นมารดาในระยะก่อนคลอดที่มีต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า

1. มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำ การเป็นมารดาในระยะก่อนคลอด มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ซึ่งตรงกับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจอธิบายเหตุผลได้หลายประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง วิธีการให้คำแนะนำเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างกล่าวคือ การที่ผู้วิจัยจัดให้คำแนะนำด้วยวิธีทัศนศึกษาเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก แบบกลุ่มย่อยกลุ่มละ 3 - 5 คน นับว่าเป็นวิธีการที่สามารถกระตุ้นการรับรู้ของผู้ฟังได้มาก เพราะการดูวิธีทัศนศึกษาเป็นรายกลุ่มย่อยเป็นวิธีการที่ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูวิธีทัศนศึกษา นอกจากนั้นยังสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันกลุ่มสามารถกระตุ้นสมาชิกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการรับรู้จากการสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการยอมรับแนวคิดใหม่จากการดูวิธีทัศนศึกษา นอกจากนั้นแล้วมารดาวัยรุ่น ยังสามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่จะซักถามข้อข้องใจได้ทันที (นิรมล ศรีธานี. 2528 : 54)

จากการสังเกตระหว่างการให้คำแนะนำมารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างต่างก็ให้ความสนใจในการดูเป็นอย่างดี เมื่อผู้วิจัยซักถามต่างก็แสดงความคิดเห็นร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน จึงเป็นผลให้มารดาวัยรุ่นที่เข้ารับฟังคำแนะนำโดยการดูวิธีทัศนศึกษาได้รับข้อมูลและความรู้สึกที่ถูกต้อง สามารถสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อทารกได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้วิจัย

ประการที่สอง เอกสารที่แจกให้มารดาวัยรุ่น สามารถช่วยให้มารดาเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากเสร็จสิ้นการให้คำแนะนำผู้วิจัยได้แจกเอกสารให้มารดาวัยรุ่นนำไปศึกษาต่อที่บ้าน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีความรักใคร่ผูกพันต่อทารกมากขึ้น มารดาวัยรุ่นสามารถศึกษาได้จากการอ่านคู่มือตลอดเวลา และจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า เมื่อแจกคู่มือแล้วมารดาวัยรุ่น ได้นำมาอ่านทบทวนในขณะที่นั่งรอการตรวจครรภ์ การแจกเอกสารจึงเป็นการกระตุ้นให้มารดาวัยรุ่นได้อ่านทบทวนหลายครั้ง ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เป็นผลให้มารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลองมีความรู้ - ความเข้าใจจนสามารถสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกได้มากกว่ามารดาวัยรุ่นในกลุ่มควบคุม นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเอกสารที่มีภาพประกอบการบรรยาย ซึ่งง่ายต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของมารดาทุกระดับการศึกษา ถึงแม้ว่ามารดาวัยรุ่นอยู่ในระดับการศึกษาขั้นต่ำก็สามารถทำความเข้าใจ

เข้าใจกับเนื้อหาในคู่มือได้ จึงอาจสรุปได้ว่าการใช้คู่มือ เป็นเอกสารประกอบคำแนะนำที่เหมาะสม สะดวกต่อการนำไปศึกษา และเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของมารดาวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี จนเป็นผลให้มารดาวัยรุ่นกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำมีความรักใคร่ผูกพันต่อทารกได้ดีกว่ามารดาวัยรุ่นกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ

ประการที่สาม อาจกล่าวได้ว่า ช่วงเวลาที่ให้คำแนะนำมีความเหมาะสม กล่าวคือ กลุ่มมารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำนั้นเป็นมารดาขณะตั้งครรภ์อยู่ในระยะไตรมาสที่ 3 ซึ่งมักจะพบในช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่มารดามีความวิตกกังวลในเรื่องการดูแลสุขภาพของตนเอง (Ziegel and Cranley. 1984 : 234) และมักเกิดความรู้สึกขัดแย้งในบทบาทของตนเอง (Reeder, Mastroianni and Martin. 1983 : 36) ในขณะเดียวกันส่วนใหญ่ยังคงมีความต้องการที่เรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความสำคัญของมารดาต่อบุตร เพศสัมพันธ์ขณะตั้งครรภ์ บทบาทของสามีที่จะช่วยเหลือแก่ภรรยาขณะตั้งครรภ์ อาการเจ็บครรภ์จริง (ประภารัตน์ ทวีเกียรติตระกูล. 2528 : 77) และการเตรียมวิธีการเลี้ยงดูทารกใหม่ (Jensen and Bobak. 1985 : 305) ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยจัดการให้การให้คำแนะนำและมีเอกสารแจก เพราะเป็นเนื้อเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวและเป็นเรื่องที่มารดาวัยรุ่นต้องการทราบ จึงเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการของมารดาวัยรุ่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เมื่อมารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลองได้รับคำแนะนำด้วยการคู่มือ การได้รับคู่มือแนะนำ จึงทำให้มารดาเหล่านั้น เกิดความรู้ - ความเข้าใจ และความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสามารถแสดงบทบาทของมารดาได้ดียิ่งขึ้นขณะตั้งครรภ์ และ 2 วันภายหลังทารกคลอด

สำหรับกลุ่มควบคุมนั้นได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติด้วยขณะตั้งครรภ์ จากเจ้าหน้าที่ตามปกติ และเนื่องจากบุคลากรในหน่วยฝากครรภ์ มีความเร่งรีบในการให้บริการแก่หญิงตั้งครรภ์ ประกอบกับบุคลากรประจำการมีจำนวนน้อย จึงไม่สามารถจัดการบริการให้คำแนะนำได้ครบถ้วนในเนื้อหาของคำแนะนำและพบว่า มารดาจำนวนน้อยที่อาจซักถามเจ้าหน้าที่ประจำการ จึงได้รับข้อมูล ซึ่งมักจะเป็นข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมเนื้อหาของความรักใคร่ผูกพันได้ครบถ้วน เป็นผลให้กลุ่มควบคุมไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อทารก ฉะนั้นมารดาวัยรุ่นในกลุ่มควบคุมจึงมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับมารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลอง

2. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในขณะตั้งครรภ์สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกไม่แตกต่างกับ มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและในหลังคลอดมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลาง และไม่ใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสนับสนุนสมมติฐานข้อ 2 เป็นบางส่วน ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าในขณะตั้งครรภ์มารดาวัยรุ่นทุกคนมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาผู้อื่น โดยเฉพาะสามี ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่มีความใกล้ชิดกับมารดาวัยรุ่น ความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างสามีและภรรยา ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จะทำให้ภรรยารู้สึกมั่นใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีความคาดหวังที่จะเลี้ยงดูทารกที่จะเกิดมา (Shannon. 1977 : 378 - 388) ในทางตรงกันข้าม กับมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี จะทำให้เกิดความล่าช้าในการสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก (Deborah. 1978 : 17) เพราะสัมพันธภาพกับคู่สมรสเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพัน (Old, London and Ladewing. 1981 : 1129) ดังนั้นมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี และไม่ดี จึงมีความแตกต่างของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก อย่างชัดเจนในขณะตั้งครรภ์ ส่วนการที่มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีกับปานกลาง ไม่มีความแตกต่างกันนั้น ทั้งนี้เนื่องจากมาจากการที่มารดาวัยรุ่นยังไม่ได้เห็นรูปร่างหน้าตาของทารกอย่างแท้จริง ความรักใคร่ผูกพันที่เกิดขึ้นของมารดาวัยรุ่นทั้งสองกลุ่ม จะมีความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ และมีความใกล้ชิดกับสามีที่ไม่แตกต่างกันมากนัก มีความรัก ความเอาใจใส่ ซึ่งกันและกันอยู่ ฮอบบี้ และไคล (Hobb and Cold. 1984 : 223 - 228) กล่าวว่า สามีภรรยาที่มีสัมพันธภาพที่ดีและมีความรักต่อกัน จะไม่มีปัญหาในการปรับตัวต่อการเป็นบิดา มารดา ของบุตรคนแรก ทั้งนี้ย่อมทำให้ขณะตั้งครรภ์มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี และปานกลางจึงมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงคะแนนเฉลี่ยของความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีและปานกลาง ซึ่งมีค่าเท่ากับ 103.75 และ 99.30 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีค่าสูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลาง แต่สูงไม่มากพอที่จะพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้

สอดคล้องกับการศึกษาของ เมอร์เซอร์ และคนอื่น ๆ (Mercer and others. 1988 : 83 - 95) ที่พบว่า สัมพันธภาพของหญิงตั้งครรภ์และสามี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันของมารดาและทารกในครรภ์ ของหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะเสี่ยงน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ รวีวรรณ พงษ์เทพ (2532) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสรกับความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า สัมพันธภาพกับคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพสภามารดาและทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ในหลังคลอดนั้น มารดาวัยรุ่นได้มีโอกาสเห็นรูปร่างหน้าตาของทารก และได้เลี้ยงดูทารกด้วยตนเอง ในขณะที่แรงสนับสนุนจากสามีเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีปานกลางและไม่ดี เกิดความแตกต่างของความรักใคร่ผูกพันกันได้ เพราะขณะได้เลี้ยงดู ชื่นชมในความน่ารักของทารก และได้รับกำลังใจที่ดีจากบุคคลที่เป็นที่รักแตกต่างกัน ย่อมทำให้มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกหลังคลอดทั้งในแบบวัด แบบสังเกตพฤติกรรม และคะแนนรวมของแบบวัด และแบบสังเกตพฤติกรรมโดยแปลงเป็นคะแนนมาตรฐานสูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยขณะที่ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกนั้นจะเห็นได้ชัดเจนว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี สามารถเลี้ยงดูทารกด้วยความมั่นใจในการเลี้ยงดูทารก มีหน้าตาท่าทางยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงอารมณ์ดีใจเมื่อสามีมาเยี่ยมและเป็นกำลังใจ ส่วนในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี จะเลี้ยงดูทารกด้วยความไม่มั่นใจมีหน้าตาท่าทางเงียบสงบไม่พูดคุย ดังนั้นพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกจึงแตกต่างกันโดยมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี จะอุ้มทารกไว้ในวงแขนอย่างระมัดระวัง มีการสัมผัสทารกมองกับตา ยิ้มและพูดคุยบ่อยๆให้แม่กับทารกบ่อยครั้งมากกว่ามารดาที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลาง และไม่ดี ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ค่อยก้อก้าอุ้ม และสัมผัสทารกไม่ยิ้ม พูดคุยกับทารก บ่อยครั้ง แสดงอาการลังเล ไม่แน่ใจขณะให้แม่ทารก และพฤติกรรมของทารกที่ได้ตอบในมารดาวัยรุ่นก็มีความแตกต่างกัน โดยมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในคู่สมรสดีทารกส่วนใหญ่ไม่ร้องไห้ขณะนอนหลับ จะสบตา ยิ้มหันไปตามเสียงมารดาได้ดีกว่าทารกที่มารดามีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางและไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิภารัตน์ ยมดิษฐ์ (2533) ที่ศึกษาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก กับความสามารถในการ

ปฏิบัติการดูแลตนเองในมารดาครรภ์แรกหลังคลอดปกติ พบว่า ความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับความช่วยเหลือจากสามี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกระหว่างสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลาง กับกลุ่มอื่นยังไม่มีการศึกษา จึงพอจะสรุปได้ว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดีจะมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในขณะตั้งครรภ์ดีกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสไม่ดี และขณะหลังคลอดมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดีจะมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกดีกว่ามารดาวัยรุ่น ที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลาง และไม่ดี

3. จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมของค่าคะแนนและสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด พบว่า ค่าคะแนนและสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสรวมกัน ส่งผลต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในขณะตั้งครรภ์ สามารถแบ่งมารดาวัยรุ่นได้ 3 กลุ่มจากคะแนนสูงสุดถึงคะแนนต่ำสุดดังนี้ 1) กลุ่มที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดีที่ได้รับคำแนะนำ 2) กลุ่มที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลางที่ได้รับคำแนะนำกับกลุ่มที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสปานกลางที่ไม่ได้รับคำแนะนำกับกลุ่มที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสไม่ดี ที่ได้รับคำแนะนำ 3) กลุ่มที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสไม่ดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำทั้งนี้เนื่องจากในกลุ่มที่ 1 การมีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสเป็นปัจจัยที่มีส่วนอยู่ในแรงสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกเพิ่มมากขึ้น (รุจา ภูไพบูลย์. 2537 : 110) และเมื่อได้รับคำแนะนำจากผู้วิจัยที่ช่วยส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ขณะตั้งครรภ์ 28 และ 32 สัปดาห์ ย่อมก่อให้เกิดการรับรู้และยอมรับถึงความรักใคร่ผูกพันต่อทารก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คาร์เตอร์ (Carter. 1981 : 107 - 112) ที่พบว่า มารดาที่ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อทารกในครรภ์ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันกับทารกในครรภ์มากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับคำแนะนำ จึงเป็นเหตุส่งเสริมทำให้มารดาวัยรุ่นในกลุ่มที่ 1 ที่มีสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสดี และได้รับคำแนะนำ มีคะแนนสูงกว่าทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในกลุ่มที่ 2 พบว่า ไม่มีความแตกต่างของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีปัจจัยส่งเสริมต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกเพียงปัจจัยเดียว คือสัมพันธ์ภาพกับคู่สมรสหรือคำแนะนำ ทำให้มีความเข้มไม่เพียงพอ ให้เกิดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อ

ทารกที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในกลุ่มที่ 3 พบว่า ไม่มีปัจจัยที่ส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก เลยจึงทำให้พบว่า คะแนนของกลุ่มนี้ต่ำกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในขณะหลังคลอดนั้น แบ่งมารดาไว้รุ่นได้ 4 กลุ่ม จากคะแนนสูงสุดถึงคะแนนต่ำสุดดังนี้ 1) กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี และได้รับคำแนะนำ 2) กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางที่ได้รับคำแนะนำ กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดีที่ได้รับคำแนะนำ กับกลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำ 3) กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลางที่ไม่ได้รับคำแนะนำ 4) กลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ไม่ดีที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ซึ่งกลุ่มที่ 1, 2 และ 4 มีเหตุผลเช่นเดียวกับขณะตั้งครรภ์ ส่วนกลุ่มที่ 3 อาจมาจากสาเหตุที่ว่ามารดาไว้รุ่น พบว่าสามีไม่ค่อยให้ความสนใจหรือกระตือรือร้นต่อการมีสมาชิกใหม่ และเมื่อไม่ได้รับคำแนะนำที่ส่งเสริมต่อความรักใคร่ผูกพัน ทำให้ส่งผลต่อคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ที่แตกต่างกับกลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั้งสำหรับการนำผลการวิจัยได้ใช้ปฏิบัติและสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยนี้พบว่าทำให้สามารถเสนอแนะการปฏิบัติได้ดังนี้

1. มารดาไว้รุ่นที่ได้รับคำแนะนำมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาไว้รุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ ดังนั้นควรมีการให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในขณะตั้งครรภ์ให้ มารดาโดยเฉพาะในไว้รุ่นได้มีความพร้อมในการเตรียมบทบาทการเป็นมารดาที่ดีภายหลังคลอด

2. มารดาไว้รุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกสูงกว่า มารดาไว้รุ่นที่มีสัมพันธภาพไม่ดีในขณะตั้งครรภ์ และสูงกว่ามารดาไว้รุ่นที่มีสัมพันธภาพปานกลางและไม่ดีหลังคลอด ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมสัมพันธภาพกับคู่สมรสเพื่อเป็นปัจจัยเสริมกระตุ้นให้เกิดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ทั้งปรับสภาพชีวิตสมรส ผลที่ได้ย่อมส่งผลทำให้ทารกสามารถได้รับการเลี้ยงดูที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทําวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยผลของการให้คำแนะนำการเป็นมารดาที่มีต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์ 12 สัปดาห์ จนถึงหลังคลอด
2. ควรมีการศึกษาวิจัย ผลของการให้คำแนะนำการเป็นบิดาในระยะก่อนคลอดที่มีต่อความรักใคร่ผูกพันของบิดาต่อทารก
3. ควรมีการศึกษา ความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ในตัวแปรอื่น ๆ เช่น แรงสนับสนุนทางสังคม ความวิตกกังวลของมารดา ประสบการณ์ของมารดาในการเลี้ยงดูเด็ก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกทิพย์ คุณะวนิชพงษ์. ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลเมื่อเข้าอยู่โรงพยาบาล
เจตคติต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและบุตรในหญิงตั้งครรภ์ ที่มีภาวะ
เสี่ยง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.
อัสสาเนา.
- กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล. "สัมพันธ์ภาพระหว่างมารดากับทารกในระยะตั้งครรภ์และระยะหลัง
คลอด," วารสารพยาบาล 35. 2529.
- กาญจนา ภู่ว่าง. ครอบครัวศึกษา. เชียงใหม่ : ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- เกศินี เทนพิทักษ์. หลักการพยาบาล. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพฯ, 2526.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. การจัดการเรียนการสอนสำหรับครูพยาบาล. กรุงเทพฯ :
ม.ป.ท., 2524.
- ชนิดา คชะสุด. ผลของการสัมผัสทารกทันทีหลังคลอดต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและ
ทารกในมารดาที่ได้รับการระงับปวดต่างกัน. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538. อัสสาเนา.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีทางการศึกษา : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- คาราวรรณ ธรรมรักษ์. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำแท้งในประเทศไทย. กรุงเทพฯ :
ธีระการพิมพ์, 2523.
- ทวีร์สม์ ธนาคม. พัฒนาการเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิบูลย์กิจการพิมพ์, 2525
- บุญยง เกี่ยวการค้า. ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อความหมายกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม
สู่ศึกษา. เอกสารการสอนชุดวิชาสู่ศึกษา หน่วยที่ 8 - 15. มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2526.
- ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือ
ดร.ศรีสง่า จาภัย, 2529.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมการอนามัย.
กรุงเทพฯ : พีรพธนา, 2526.

ประภารัตน์ ทวีเกียรติตระกูล. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการรับรู้บทบาท

การเป็นบิดาของสามีในขณะภรรยาตั้งครรภ์. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528. อัดสำเนา.

ประมวล คิตติณัน. วัยหนุ่ม - วัย - สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : แพร์พิตา, 2520.

ปราณี รามสูตร. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : เจริญกิจ, 2538.

พน แสงสิงห์แก้ว. "สุขภาพจิตของหญิงมีครรภ์และเด็กในระยะก่อนคลอด,"

วารสารสุขภาพ 6. 2521.

เยาวลักษณ์ เสรีเสถียร. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การคลอด

อัตโนมัติกับความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตรในมารดาที่มีภาวะเสี่ยง.

วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530. อัดสำเนา.

ยุวดี ฤชา และคนอื่น ๆ. คู่มือวิจัยทางการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :

วิตอร์เฝ้าเวอร์พอยท์, 2532.

ระวีวรรณ พงษ์เทพ. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสัณฐานกับความผูกพันระหว่างมารดา

และทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รุจา ภูไพบูลย์. "ทฤษฎีความผูกพัน," การพยาบาลครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและ

การนำไปใช้. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์, 2537.

วันเพ็ญ กลนริศ. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการตั้งครรภ์ ภาพลักษณ์ สัมพันธภาพของ

คู่สมรส กับการปรับตัวต่อการเป็นมารดาของหญิงวัยรุ่นในระยะตั้งครรภ์. วิทยานิพนธ์

วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530. อัดสำเนา.

วันเพ็ญ บุญประกอบ. ทารกแรกเกิด. บรรณาธิการโดย คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

มหาวิทยาลัยมหิดล, 2525.

วารุณี อมรทัต. "จิตวิทยาพัฒนาการในช่วงวัยรุ่น," จิตเวชเด็กสำหรับกุมารแพทย์.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2530.

วิเชียร เกตุสิงห์. หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพฯ :

บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2530.

- วิจารณ์ ยมดิษฐ์. ความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกกับความสามารถในการปฏิบัติ
การดูแลตนเองในมารดาหลังการคลอดปกติ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533. อัดสำเนา.
- วิทยา นาควัชระ. การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยร่นในเอกสารการสอนชุดพัฒนาการเด็กและ
การเลี้ยงดู หน่วยที่ 1 - 7 สุขุทัยธรรมมาธิราช สาขาเกษตรศาสตร์.
 กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2530.
- ศรัณย์ คาริสุข. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทักษิณอักษร, 2525.
- สมชาย ธีรธนกุล. จิตวิทยาวัยร่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิเศศ, 2526.
- สถิตีสารณสุข, กอง. ผลการปฏิบัติกิจกรรมสาธารณสุขปีงบประมาณ. กรุงเทพฯ :
 องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2537.
- _____. ผลการปฏิบัติกิจกรรมสาธารณสุขปีงบประมาณ. กรุงเทพฯ :
 องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2538.
- _____. สถิตีสารณสุข. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2530.
- สุพัตรา สุภาพ. "กฎเกณฑ์ในการแบ่งชนชั้น," สังคมวิทยา, 2520.
- สุพิศ ณ เชียงใหม่. ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในชีวิต การสนับสนุนทางการพยาบาล
และการรับรู้ประสบการณ์การคลอดของสตรีหลังคลอด. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533. อัดสำเนา.
- สุมาลี อารีเอื้อ. ปัจจัยอันตรายที่มีอิทธิพลต่อน้ำหนักแรกเกิดของทารก. วิทยานิพนธ์
 ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2526. อัดสำเนา.
- สุวณีย์ ดันติพัฒน์นันต์. การพยาบาลจิตเวช. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2522.
- โสพิศ สุวรรณเวลา. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม
กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของมารดาวัยร่นหลังคลอด. วิทยานิพนธ์ พญ.ม.
 เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535. อัดสำเนา.
- อุดมวรรณ ภาระเวช. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการเลี้ยงดูบุตร การสนับสนุนจาก
มารดาวัยร่น กับการปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาของวัยร่น. วิทยานิพนธ์
 วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532. อัดสำเนา.

- Aab, C.A. "Assessment of Maternal Behavior during Early Mother/Infant interaction," in Current practice in pediatric Nursing. Vol.1. Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1976.
- Ainsworth, M.D.S. Object Relations, Dependency, and Attachment : A Theoretical Review of the Infant - Mother Relationship. Child Development, 1969.
- _____. "The Development of Infant - Mother Attachment," Review of Child Development Research. Vol. 3. Chicago : University of Chicago Press, 1973.
- Ainsworth, M.D.S. and others. Patterns of Attachment. Hillsdale, N.J. : Lawrence Erlbaum Association, 1978.
- Bash, Deborah B. and Winifred Gold. A The Nurse and The Childbearing Family. New York : A Wiley Medical Publication, 1981.
- Belsby, Jay. Early Human Experience Family Perspective Developmental Psychology. 17 January, 1981.
- Bowlby, J. Attachment and loss vol. 2nd ed. New York : Viking Penguin Inc., 1987.
- Broom, B.L. "Consensus about the Marital Relationship during Transition to Parenthood," Nursing Research. July - August, 1984.
- Brown, M.A. "Social Support During Pregnancy : Unidimensional or Multidimensional Construct," Nursing research 35. January - February, 1986.
- Bruke, Bridget. "The transition to motherhood," Nursing Mirror. September, 1985.
- Caplan, Gerald. "The Psychology of Pregnancy and the Origins of Mother - Child Relationship," in An Approach to Community Mental Health. New York : Grune & Stratton, Inc., 1961.
- Carter - Jessop, L. "Promoting maternal attachment through prenatal intervention," Maternal - Child Journal. 1981.
- Clark, A.L. and D.D. Affonso. Mother - Child Relationship Infant Behavior and Maternal attachment : Two Sides to Coin MCM 1. 1976.
- Claudia, Wallis. Children having Children, Time. 9 : 49 ; December, 1985.

- Cranley, M.S. "Development of a Tool for the Measurement of Maternal Attachment Durring Pregnancy," Nursing Research. September - October, 1981.
- Cropley, Catherine. "Assesement of Mothering behavior," in Hihg risk Parenting : Nursing Assessment and Strategies for the Family at Risk. Philadelphia : J.B. Lippincott Co., 1979.
- Davis, M.S. and K.M. Akridge. "The effect of promoting intrauterine attachment in primiparous on post delivery attachment," Journal of obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing 16, 1987.
- De Garmo, E. and K. Davidson. "Pshchosocial Effects of Pregnancy on the Mother, Father, Mariage, Family," in Current Practice in obstetric and Gynecological Nursing. (11) Saint Louis : The C.V. Mosby Co., 1978.
- Duvall, M.E. and B.C Miller. Marriage and Family Development. New York : Harper & Row Publishers, 1985.
- Freud, S. "An Outline of Psycho - Analysis," International Journal of Psycho - Analysis. 1940.
- Gay, Janice. "A Conceptual Framework of Bonding," JOGN Nursing. November - December, 1981.
- Gilbert, E.S. and J.S. Harmon . High - Risk Pregnancy and Delivery. Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1986.
- Grace, J. "Does a Mother's Knowledge of Fetal Gender Affect Attachment?," Maternal - Child Nursing Journal. 1984.
- Grossman, Frances K., Lowis L. Eicher and S.A. Winicoff. Pregnancy, Birth and Parenthood : Adaptations of Mothers Fathers and Infants. California : Jossy - Bass, 1980.
- Hurlock, Elizabeth B. Developmental Psychology : A Life Span Approach. 5th ed. New Delhi : Tata McGraw - Hill Publishing Company Limited, 1980.
- Illingworth, R.S. The development of the infant and young child : Normal and abnormal. 4th ed. Baltimore : The Williams and Wilkins Co., 1970.
- Jack, A. Pritchard and Paul C. Macdonald. Williams Obstetrice. p. 176 - 178. 16th ed. New York : Appleton - Cerstury - Crofts, 1980.
- Jasmin, Sylvia and Louise N. Trystad. Behavioral Concepts and the Nursing Process. Saint Louis : The C.V. Mosby Co., 1979.

- Jensen, Margaret Duncan. "Psychosocial Components of Pregnancy," in Maternity Care : The Nurse and the Family. Saint Louise : The C.V. Mosby Co., 1979.
- Jensen, M.D., R.C. Benson and I.M. Bobak. Maternity Care. 2nd ed. Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1981.
- Jensen, M.D. and I.M. Bobak. Maternity & gynecologic care. 3rd ed. Saint Louis : The C.V. Mosby Co., 1985.
- Kaplan, B.H., J.C. Cassel and S. Gore. "Social Support and Health," Medical Care. 15 May, 1977.
- Kemp, Virginia H. and Cecilia Page. "Maternal Self - Esteem and Prenatal Attachment in High Risk Pregnancy," Maternal - Child Nursing Journal. 16 ; 1987.
- Kemp, V.H. and C.K. Page. The psychosocial impact of a high - risk pregnancy on the family, Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing. 15 ; 1986.
- Klaus, Marshall H. and John H. Kennell. Parent - Infant Bonding. Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1982.
- Koniak - Griffin, Deborah. "The Relationship Between Social Support, Self Esteem and Maternal - Fetal Attachment in Adolescent," Research in Nursing and Health. 11 ; 1988.
- Lee, G. "Relationship of self - concept during late pregnancy to neonatal perception and parenting profile," Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing. 11 ; 1982.
- Littlefield, Vivian. "Emotional Consideration for Present Family," in Maternity Nursing Today. New York : Edited by Joy, P.C. McGraw - Hill Co., 1973.
- McCorkle, R. "Effects of touch on Seriously ill patients," Nursing Research. 23 ; March - April, 1974.
- Merris, N.M. "The Biological Advantages and Social Disadvantages of Teen age Pregnancy," American Journal of Public Health. 71 ; August, 1981.
- Mussen, Paul Henry and others. Child Development and Personality. 6th ed. New York : Harper & Row Publisher, 1984.
- Nelson, Suzanne. "Attachment Theory," Nurse Practitioner. 10 : 34 - 36 ; August, 1985.
- Norr, K.F. and J.E. Roberts. "Early maternal attachment behaviors of adolescent and adult mothers," Journal of Nursing Midwifery. 36(6) : 334 - 342 ; 1991.

- Olds, S.B. and others. Obstetric Nursing. California : Addison - Wesley Publishing Company, 1980.
- Olds, S.B., M.L. London and P.A. Ladewig. Maternal - Newborn Nursing : a family centered approach. 2nd ed. California : Addison - Wesley Publishing Company, 1980.
- Paulet, Robinson and Diane Scott. Rde Thory and Its Application in Family Nursing. Nursing Outlook, 17 July, 1969.
- Perry, Shannon E. "Parents' Pereception of their Newborn following Structured Interaction," Nursing Research. 32(4) : July/August, 1983.
- Reeder, Sharon J. and others. Maternity Nursing. Philadelphia : J.B. Lippincott Company, 1980.
- Reiser, Sandra L. "A Tool to Facilitate Mother - Infant Attachment," JOGN Nursing. July - August, 1981.
- Rhone, Margaret. "Sis Steps To better Bonding," Canadian Nurse. October, 1980.
- Richardson, P. Women's experiences of body change during normal pregnancy. Maternal - Child Nursing Journal. 19(2) : 93 - 111 ; 1990.
- Riesch, N.S. and R.M. Hanch. "The exercise of self care agency : An analysis of construct and discriminant validity," Research in nursing and health. 11(4) : 1988.
- Rubin, R. Maternal tasks of pregnancy Maternal - Child Nursing. 4(3) : Journal, 1975.
- Rosenthal, Miriam K. "Attachment and Mother - Infant Interaction : Some Research Impasse and A Suggested Change in Orientation," Journal of Child Psychology and Psychiatry. 14 : 201 - 207 ; 1973.
- Schaffer, Rudolph. Mothering. 3rd ed. Library of Congress Cataloging in Publication Data U.S.A. Haverd University Press, 1978.
- Seare, R.R., E.E. Moccoby and H. Lewin. Pattern of Child Rearing. New York : Row Peterson and company, 1957.
- Sheehan, Franci. "Assessing Postpartum Adjustment," JOGN Nursing. Janauary - February, 1981.
- Stainton, M.C. The Fetus : A Growing Member of Family, Family Relation. 34 : 321 - 326 ; 1985.

- Stainton, M.C. The Perinatal Family. In C.L. Gillis. B.L. Highley, B.M. Roberts, and I.M. Martinson. Toward a Science of Family Nursing. Menlo Park, California : Addison-Wesley. 1989.
- Swaffield, Laura. "Today's mother," Nursing Times. Community Outlook, 9 ; March, 1983.
- Swanson, Jackie. "Nursing Intervention to Facilitate Maternal - Infant Attachment," JOGN Nursing 7. March - April, 1978.
- Teicher, T.T. and J. Jacobbs. "Aldolescaents Who Attempt Suicide Preliminary Findings," American Journal Psychiatry. 122 ; 1966.
- Thoits, P.A. "Conceptual Methodological and Theoretical Problems in Studying Social Support as a Buffer Against Life Strees," Journal of Health and Social Behavior. 23 : 145 - 159 ; June, 1982.
- Thompson, It. "Wat about father," Nursim Times : Community Outlook. April, 1982.
- Tulman, L.J. "Theories of Maternal Attachment," Advances in Nursing Science. July, 1981.
- Valentine, Adaptation to pregnancy : Some implication for individual and family mental health. Children Today. 11(3) : 1982.
- Weitzman, J. and R.E. Cook. "Attachment theory and Clinical Implications for At - Risk Children," Child Psychiatry and Human Development. 17, 1986.
- Ziegel, E. and M.S. Cranley. Obstetric Nursing. 8th ed. New York : Macmillan Publishing Co., 1984.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- คำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ส่วนบุคคลของหญิงตั้งครรภ์
- แบบสัมภาษณ์สัมพันธภาพกับคู่สมรส
- แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์
- แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกหลังคลอด
- แบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกหลังคลอด

ตอนที่ 1

คำถามเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของหญิงตั้งครรภ์

โปรดใส่เครื่องหมาย () ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง หรือเติมคำลงในช่องว่าง

1. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
2. สภาพภาพสมรส
 - [] 1. คู่
 - [] 2. แยกกันอยู่
 - [] 3. หย่าร้าง
 - [] 4. หม้าย
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
 - [] 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ
 - [] 2. ประถมศึกษา
 - [] 3. มัธยมศึกษา
 - [] 4. ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา
 - [] 5. ปริญญาตรีและสูงกว่า
4. ขณะนี้ท่านประกอบอาชีพ
 - [] 1. รับราชการ รัฐวิสาหกิจ
 - [] 2. รับจ้างในบริษัท ห้างร้านหรือองค์การต่าง ๆ
 - [] 3. แม่บ้าน
 - [] 4. ค้าขาย
 - [] 5. เกษตรกรรม

5. ลักษณะของครอบครัว

[] 1. เดี่ยว

[] 2. ขยาย

6. รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนโดยประมาณ

[] 1. น้อยกว่า 2,000 บาท

[] 2. 2,000 - 4,000 บาท

[] 3. 4,001 - 6,000 บาท

[] 4. 6,000 บาทขึ้นไป

7. การตั้งครรภ์ครั้งนี้ได้วางแผนการตั้งครรภ์ไว้ล่วงหน้าหรือไม่

[] 1. ไม่ได้วางแผน

[] 2. วางแผน

แบบสัมภาษณ์สัมพันธภาพกับคู่สมรส

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วทำเครื่องหมายถูก (/) ลงในช่องที่กำหนดให้
ตามความเป็นจริงของผู้ตอบ การเลือกตอบถือเกณฑ์ดังนี้

หมายเลข (1) หมายถึง ไม่เป็นความจริง คือเมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความในประโยคนั้นไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

หมายเลข (2) หมายถึง เป็นความจริงบางส่วน คือเมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความในประโยคนั้นตรงกับสภาพความเป็นจริงบางส่วนหรือเล็กน้อย

หมายเลข (3) หมายถึง เป็นความจริงส่วนมาก คือเมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความในประโยคนั้นตรงกับสภาพความเป็นจริงเป็นส่วนมากแต่ไม่ทั้งหมด

หมายเลข (4) หมายถึง เป็นความจริงมากที่สุด คือเมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความในประโยคนั้นตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุดหรือทั้งหมด

ข้อความ	ไม่เป็น ความจริง (1)	ไม่เป็น จริงบางส่วน (2)	เป็นความ จริงส่วนมาก (3)	เป็นความ จริงมากที่สุด (4)
1. ท่านและสามีมีโอกาสเพียงพอที่จะ ศึกษานิสัยของกันและกันก่อนแต่งงาน				
2. ท่านและสามีรักใคร่ชอบพอกันก่อน แต่งงาน				
3. การแต่งงานได้รับความเห็นชอบจาก พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ...				
4. ถึงแม้ท่านและสามีมีนิสัยหรือ ความคิดเห็นไม่ตรงกันบ้างแต่ก็ ยอมรับซึ่งกันและกันได้				

ข้อความ	ไม่เป็น ความจริง (1)	ไม่เป็น จริงบางส่วน (2)	เป็นความ จริงส่วนมาก (3)	เป็นความ จริงมากที่สุด (4)
5. ท่านภูมิใจในความเป็นหัวหน้า ครอบครัวของสามี				
6. ถ้าให้โอกาสท่านเลือกตอนนี้ ท่านจะ เลือกอยู่เป็นโสด				
7. ท่านรู้สึกว่าท่านคาดหวังในตัวสามีสูง กว่าความเป็นจริง				
8. ท่านรู้สึกว่าการทำงานทำให้เป็นไปตามที่ สามีคาดหวังเป็นเรื่องยาก				
9. สามีของท่านรับผิดชอบหาเงินมา เลี้ยงครอบครัว				
10. ท่านและสามีปรึกษาและวางแผนการ ใช้เงินของครอบครัว				
11. เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว ท่านต้องแก้ไขปัญหาด้วย ตัวท่านเอง				
12. ท่านมักอยู่คนเดียวตามลำพังเพราะ สามีมีเวลาอยู่ด้วยน้อย				
13. ท่านมีความรู้สึกเหมือนกับอยู่คนเดียว ตามลำพังเพราะสามีสนใจท่านน้อย กว่าที่ท่านต้องการ				

ข้อความ	ไม่เป็น ความจริง (1)	ไม่เป็น จริงบางส่วน (2)	เป็นความ จริงส่วนมาก (3)	เป็นความ จริงมากที่สุด (4)
14. ท่านและสามีมีเวลาพักผ่อนร่วมกัน เสมอ เช่น ดูโทรทัศน์ เดินเล่น เดินช้อปปิ้ง เป็นต้น				
15. ท่านและสามีพูดคุยหรือรับฟังในเรื่อง หน้าที่การงานของกันและกันเสมอ				
16. เมื่อท่านมีปัญหาหรือเรื่อง ไม่สบายใจ สามีของท่านจะช่วยแก้ไขปัญหานั้น ๑				
17. เมื่อมีปัญหาที่สำคัญในครอบครัวสามี ของท่านจะเป็นผู้ตัดสินใจโดยลำพัง				
18. เมื่อเกิดเรื่องขัดแย้ง ท่านและสามี จะพูดจาเพื่อปรับความเข้าใจและให้ อภัยกัน				
19. ท่านรู้สึกเป็นสุขและพอใจในการมี เพศสัมพันธ์				
20. ท่านรู้สึกว่าสามีเป็นสุขและพอใจใน การมีเพศสัมพันธ์				
21. ท่านและสามีได้ตัดสินใจและวางแผน ร่วมกันในการมีบุตรครั้งนี้				
22. ท่านและสามีช่วยกันวางแผนในการ เลี้ยงบุตรที่จะเกิดมา				
23. ท่านและสามีรู้สึกพอใจในการ ตั้งครรภ์ครั้งนี้				

ข้อความ	ไม่เป็น ความจริง (1)	ไม่เป็น จริงบางส่วน (2)	เป็นความ จริงส่วนมาก (3)	เป็นความ จริงมากที่สุด (4)
24. ท่านคิดว่าการตั้งครรภ์ครั้งนี้เป็น อุปสรรคต่อเพศสัมพันธ์ของท่านและ สามี				
25. การตั้งครรภ์ครั้งนี้ทำให้ท่านและสามี มีความขัดแย้งกันมากขึ้น				
26. ถึงแม้ว่าท่านจะตั้งครรภ์สามีก็ยังพา ท่านไปไหนมาไหนด้วยเสมอ				
27. สามีของท่านสอบถามผลการตรวจ ครรภ์ทุกครั้งภายหลังการมาตรวจ ครรภ์				
28. ในระยะตั้งครรภ์สามีของท่านช่วย เหลือแบ่งเบาภาระงานบ้านที่ท่าน เคยทำ				
29. ในระยะตั้งครรภ์ท่านได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากสามีตามที่ท่าน คาดหวัง				

แบบวัดเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกขณะตั้งครรภ์

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อความอย่างรอบคอบ แล้วทำเครื่องหมาย (/) ตรงช่องที่ตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อจะมีคำตอบเพียงคำตอบเดียว กรุณาตอบทุกข้อ การเลือกตอบถือเกณฑ์ดังนี้

หมายเลข (1) หมายถึง ไม่เป็นความจริงเลย คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกความคิดเห็นของท่านเลย

หมายเลข (2) หมายถึง เป็นความจริงบ้างเล็กน้อย คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านบ้างเล็กน้อย

หมายเลข (3) หมายถึง เป็นความจริงเพียงครึ่งเดียว คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านเพียงครึ่งเดียว

หมายเลข (4) หมายถึง เป็นความจริงเป็นส่วนมาก คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนมาก

หมายเลข (5) หมายถึง เป็นความจริงมากที่สุด คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ตัวอย่าง

ท่านคิดหรือทำสิ่งต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	เป็นความจริงมากที่สุด (5)	เป็นความจริงส่วนมาก (4)	เป็นความจริงเพียงครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความจริงเพียงเล็กน้อย (2)	ไม่เป็นความจริงเลย (1)
1. ฉันดีใจเมื่อแพทย์บอกว่าบุตรในท้องของฉันแข็งแรงดี		.../...			

แบบสอบถาม

ท่านคิดหรือทำสิ่งต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	เป็นความจริงมากที่สุด (5)	เป็นความจริงส่วนมาก (4)	เป็นความจริงเพียงครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความจริงเพียงเล็กน้อย (2)	ไม่เป็นความจริงเลย (1)
1. ขณะลูกในท้องฉัน ฉันพูดคุยกับลูกในท้องของฉัน					
2. ฉันรู้สึกว่าถึงแม้การตั้งครรภ์จะทำให้ฉันลำบาก แต่ฉันก็เต็มใจที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อลูก					
3. ฉันเฝ้ามองดูหน้าท้องขณะตั้งครรภ์ด้วยความสุขอย่างมีความสุข					
4. ฉันนึกถึงภาพตนเองขณะที่กำลังให้นมลูก					
5. ฉันแผ้วรอกอยอย่างใจจดใจจ่อที่จะได้เห็นหน้าตาของลูกนั้นเป็นอย่างไร					
6. ฉันสงสัยว่าลูกจะรู้สึกอึดอัดหรือไม่เวลาอยู่ในท้อง.....					
7. ฉันเริ่มเรียกชื่อเล่นแทนตัวลูกตั้งแต่ลูกยังอยู่ในท้อง					
8. ฉันคิดฝันว่าตนเองกำลังเลี้ยงดูลูก					
9. ฉันเชื่อว่าลูกของฉันคงเป็นเด็กที่แข็งแรงโดยดูจากการดิ้นของเขา					

ท่านคิดหรือทำสิ่งต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	เป็นความจริงมากที่สุด (5)	เป็นความจริงส่วนมาก (4)	เป็นความจริงเพียงครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความจริงเพียงเล็กน้อย (2)	ไม่เป็นความจริงเลย (1)
10. ฉันคิดตั้งชื่อไว้สำหรับลูกสาวล่วงหน้าแล้ว					
11. ฉันพยายามทำทุกอย่างเพื่อช่วยให้ฉันและลูก มีสุขภาพแข็งแรงในขณะที่ตั้งครรภ์ ซึ่งโดยปกติฉันจะไม่ทำสิ่งเหล่านี้เลย					
12. ฉันสงสัยว่าลูกที่อยู่ในท้องจะ ได้ยินเสียงอะไรหรือไม่					
13. ฉันคิดตั้งชื่อไว้สำหรับลูกชายล่วงหน้าแล้ว					
14. ฉันสงสัยว่าลูกที่อยู่ในท้องจะมีความรู้สึกอย่างไร					
15. ฉันรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เช่น เนื้อสัตว์และผักจำนวนมาก เพื่อให้ลูกฉันแข็งแรง					
16. การที่ลูกฉันอยู่ในท้องแสดงว่าเขารู้ว่าฉันรู้ว่า เขากำลังหิว					
17. ฉันชอบกดที่หน้าท้องเขา ๆ เพื่อให้ลูกฉันตอบกลับมา					
18. ฉันนับวันคอยที่จะ ได้สัมผัสและอุ้มลูก					

ท่านคิดหรือทำสิ่งต่อไปนี้นาน้อย เพียงใด	เป็นความ จริงมาก ที่สุด (5)	เป็นความ จริงส่วน มาก (4)	เป็นความ จริงเพียง ครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความ จริงเพียง เล็กน้อย (2)	ไม่เป็น ความจริง เลย (1)
19. ฉันพยายามนึกภาพว่าลูกฉันเมื่อ คลอดออกมาแล้ว จะมีรูปร่างหน้า ตาเป็นอย่างไร					
20. เมื่อลูกตื่นแรงฉันจะลูบท้องเขา ฯ ให้ลูกรู้ว่าฉันรักเขา					
21. ฉันสามารถบอกได้เลยว่าตอนไหน ลูกในท้องกำลังสบายหรือไม่สบาย					
22. ฉันคิดว่ารูปร่างของฉันตอนตั้งท้องดู น่าเกลียด					
23. ฉันจะไม่ทำสิ่งใดที่อาจเป็นอันตราย หรือกระทบกระเทือนต่อลูกในท้อง					
24. ขณะลูกตื่นฉันจะขยับตัว เพื่อให้เขา ตื่นได้อย่างสบาย					

แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกหลังคลอด

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อความอย่างรอบคอบ แล้วทำเครื่องหมาย (/) ตรงช่องที่ตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อจะมีคำตอบเพียงคำตอบเดียว กรุณาตอบทุกข้อ การเลือกตอบถือเกณฑ์ดังนี้

- หมายเลข (1) หมายถึง ไม่เป็นความจริงเลย คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านเลย
- หมายเลข (2) หมายถึง เป็นความจริงบ้างเล็กน้อย คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านบ้างเล็กน้อย
- หมายเลข (3) หมายถึง เป็นความจริงเพียงครึ่งเดียว คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านเพียงครึ่งเดียว
- หมายเลข (4) หมายถึง เป็นความจริงเป็นส่วนใหญ่ คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนใหญ่
- หมายเลข (5) หมายถึง เป็นความจริงมากที่สุด คือ เมื่อท่านเห็นว่าข้อความนั้นพอจะตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ตัวอย่าง

	ไม่เป็น ความจริง เลย (1)	เป็นความ จริงบ้าง เล็กน้อย (2)	เป็นความ จริงเพียง ครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความ จริงเป็น ส่วนมาก (4)	เป็นความ จริงมาก ที่สุด (5)
(0) ฉันรักลูกมาก			.../...		

	ไม่เป็น ความจริง เลย (1)	เป็นความ จริงบ้าง เล็กน้อย (2)	เป็นความ จริงเพียง ครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความ จริงเป็น ส่วนมาก (4)	เป็นความ จริงมาก ที่สุด (5)
การรับรู้ต่อคุณลักษณะรูปร่างหน้าตา ของทารก					
1. ฉันรู้สึกว่าคุณของฉันหน้าตาน่ารัก					
2. ฉันรู้สึกว่าคุณมีส่วนคล้ายฉันหรือพ่อ ของเธอ					
3. ฉันไม่ยอมมองหน้าตา หรือ ร่างกายลูก					
4. ถ้าเอาเด็กอ่อนหลาย ๆ คนมาอยู่ ร่วมกัน ฉันบอกไม่ได้ว่าเด็กคน ไหนเป็นลูกของฉัน					
5. ฉันได้พยายามสำรวจหน้าตาและ ร่างกายของลูกเท่าที่จะทำได้ ..					
ความสนใจและความผูกพันซึ่งกัน และกัน					
6. ลูกคงจะขาดความอบอุ่นทางใจ เพราะ ไม่ได้นอนกับฉัน					
7. ฉันอยากให้ลูกลืมหัดดูฉัน					
8. ฉันต้องใช้เวลานานกว่าจะรักลูก ได้					
9. ฉันต้องการอยู่ใกล้ชิดกับลูก					

	ไม่เป็น ความจริง เลย (1)	เป็นความ จริงบ้าง เล็กน้อย (2)	เป็นความ จริงเพียง ครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความ จริงเป็น ส่วนมาก (4)	เป็นความ จริงมาก ที่สุด (5)
10. หลังคลอดฉันต้องการเลี้ยงลูกเอง					
11. ฉันเป็นห่วงลูกมาก					
การยอมรับความเป็นบุคคลของ ทารก					
12. ฉันรู้สึกรักลูกไม่ว่าลูกจะมีรูปร่าง หน้าตาอย่างไร					
13. ลูกของฉันก็ดูเหมือนเด็กอ่อนทั่ว ๆ ไป					
14. ฉันกำลังเตรียมตั้งชื่อให้ลูก					
15. ไม่ว่าลูกจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายฉัน ก็รักลูกของฉัน					
16. การคลอดลูกทำให้ฉันรู้สึกเหมือน สูญเสียอวัยวะบางส่วนใน ร่างกายไป					
การยอมรับในบทบาทมารดา มากขึ้น					
17. ฉันมีความรู้สึกที่ฉันเป็นแม่อย่าง สมบูรณ์					
18. ลูกเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตฉัน					

	ไม่เป็น ความจริง เลย (1)	เป็นความ จริงบ้าง เล็กน้อย (2)	เป็นความ จริงเพียง ครึ่งหนึ่ง (3)	เป็นความ จริงเป็น ส่วนมาก (4)	เป็นความ จริงมาก ที่สุด (5)
19. ฉันไม่มั่นใจว่าจะเลี้ยงลูกได้					
20. ฉันคงหาหน้าที่แม่ที่ดีไม่ได้					
ความต้องการสัมผัสโอบอุ้มทารก					
21. ฉันไม่อยากจะอุ้มลูก					
22. ฉันอยากจะกอดลูก					
23. การอุ้มและใกล้ชิดลูกเป็นสิ่งที่ สำคัญมากสำหรับฉัน					
24. ฉันพอใจที่จะมองดูลูกห่าง ๆ มาก กว่าเขาไปอุ้มลูก					

แบบสังเกตพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกหลังคลอด

1. การอุ้มทารก

มารดา

- _____ อุ้มทารกไว้แนบลำตัว ประคองศีรษะทารกอย่างระมัดระวัง (4 คะแนน)
- _____ อุ้มทารกไว้ในวงแขน ประคองศีรษะทารกอย่างระมัดระวัง (3 คะแนน)
- _____ อุ้มทารกไว้ห่างจากลำตัว (2 คะแนน)
- _____ ไม่ยอมอุ้มทารก (1 คะแนน)

ทารก

- _____ ชูตัวแนบอกมารดา เมื่ออุ้ม (4 คะแนน)
- _____ ลำตัวห่างจากมารดาเล็กน้อย (3 คะแนน)
- _____ ดิ้นหนีเมื่อมารดาจับต้อง (2 คะแนน)
- _____ ท้าตัวเกร็งเมื่อมารดาอุ้ม (1 คะแนน)

2. การสัมผัส

มารดา

- _____ ใช้ฝ่ามือลูบไล้ทั่วร่างกายทารกอย่างพึงพอใจ (4 คะแนน)
- _____ ใช้มือลูบไล้เฉพาะศีรษะ หรือแขน ขาทารก (3 คะแนน)
- _____ ใช้นิ้ว เขี่ยหรือแตะ และแสดงอาการลังเลเมื่อจับต้องทารก (2 คะแนน)
- _____ ไม่ยอมจับต้องทารกเลย (1 คะแนน)

ทารก

- _____ อยู่ในท่าสบาย หันตัวตามการสัมผัสของมารดา (4 คะแนน)
- _____ ท่าทางเจ็บสงบ มองดูสบาย (3 คะแนน)
- _____ เกร็งตัว มองดูไม่สบาย (2 คะแนน)
- _____ ร้องไห้เมื่อจับต้อง (1 คะแนน)

3. การมองสบตา

มารดา

_____	มองสบตาทารกโดยหันหน้าเข้าหากัน	(4 คะแนน)
_____	มองหน้าทารก	(3 คะแนน)
_____	ไม่มองหน้าทารก	(2 คะแนน)
_____	ไม่มองดูทารกเลย	(1 คะแนน)

ทารก

_____	มองดูตามารดา	(4 คะแนน)
_____	มองหน้ามารดา	(3 คะแนน)
_____	ไม่มองหน้ามารดา	(2 คะแนน)
_____	ไม่มองมารดาเลย	(1 คะแนน)

4. การแสดงสีหน้า

มารดา

_____	ยิ้มและทำหน้าหยอกล้อกับทารก	(4 คะแนน)
_____	ยิ้มกับทารก	(3 คะแนน)
_____	ไม่แสดงสีหน้าอย่างใดเฉพาะ	(2 คะแนน)
_____	แสดงสีหน้าไม่มีความสุขหรือร้องไห้	(1 คะแนน)

ทารก

_____	ยิ้มและหน้าตาแจ่มใส	(4 คะแนน)
_____	ยิ้ม	(3 คะแนน)
_____	ไม่แสดงสีหน้าอย่างใดเฉพาะ	(2 คะแนน)
_____	แสดงสีหน้าไม่มีความสุข	(1 คะแนน)

5. การพูดและการส่งเสียง

มารดา

- _____ พูดหยอกล้อกับทารกอย่างนุ่มนวลอย่างบ่อยครั้ง (4 คะแนน)
- _____ พูดกับทารกอย่างเรียบ ๆ เป็นบางครั้ง (3 คะแนน)
- _____ พูดกับทารกน้อยครั้ง หรือในลักษณะ ไม่นุ่มนวล (2 คะแนน)
- _____ ไม่พูดกับทารกเลย (1 คะแนน)

ทารก

- _____ หันหน้าไปตามเสียงเวลา หรือทำหน้าตาม (4 คะแนน)
- _____ หยุดฟัง แสดงความสนใจ (3 คะแนน)
- _____ ร้องให้ (2 คะแนน)
- _____ ไม่ส่งเสียงเลย และไม่มีปฏิกิริยา (1 คะแนน)

คะแนนรวม _____

6. การให้นม

มารดา

- _____ ขณะให้นมกดประคองทารกไว้ในวงแขนอย่างกระชับ (4 คะแนน)
- _____ มีความตั้งใจกระตุ้นให้บุตรดูดนม แสดงสีหน้าพอใจและมีความสุข
- _____ ขณะให้นมอุ้มทารกได้อย่างหลวม ๆ หรือไม่กระตุ้นให้ทารก (3 คะแนน)
- _____ ดูดนมเมื่อมีปัญหา
- _____ ขณะให้นม แสดงอาการหงุดหงิด ไม่แน่ใจและหยุดให้เป็นระยะ (2 คะแนน)
- _____ ขณะให้นม แสดงความไม่สบายใจ ไม่พอใจหรือฉุนเฉียว (1 คะแนน)

ทารก

- _____ นอนดูดนมมารดาด้วยท่าทางผ่อนคลายและมีความสุข (4 คะแนน)
- _____ ดูดนมได้ชั่วครู่ ท่าทางไม่ผ่อนคลาย (3 คะแนน)
- _____ ไม่ยอมดูดนม ฉุนเฉียว หรือร้องไห้ (2 คะแนน)
- _____ กระสับกระส่ายหรือตื่น ไปมาขณะดูดนม (1 คะแนน)

ภาคผนวก ข

เอกสารแนะนำเกี่ยวกับการดูแลร่างกายและจิตใจของทหารก
และการเตรียมมารดาเพื่อให้แม่แก่ทารก

ลูกน้อยที่อดทน

การดูแลลูกที่อดทน

อาหาร "น้ำนมมารดา" มีคุณค่าที่สุดสำหรับ
ลูกน้อย

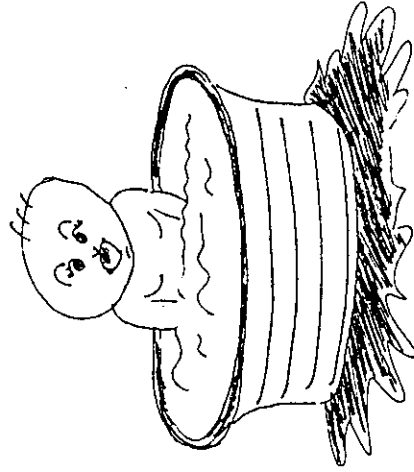
การพักผ่อนนอนหลับ

ทารกแรกเกิดควรใช้เวลาประมาณ 20 ชั่วโมงต่อวัน

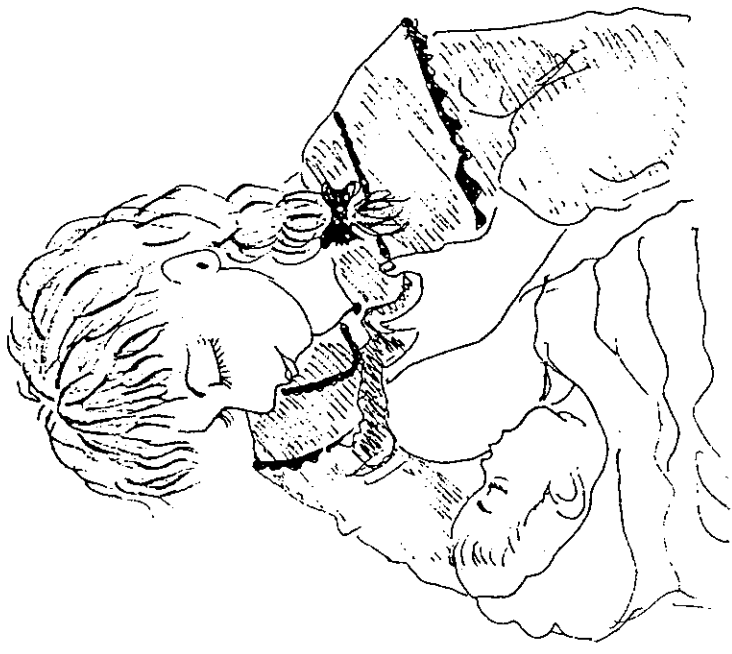
การรักษาความสะอาดของร่างกาย

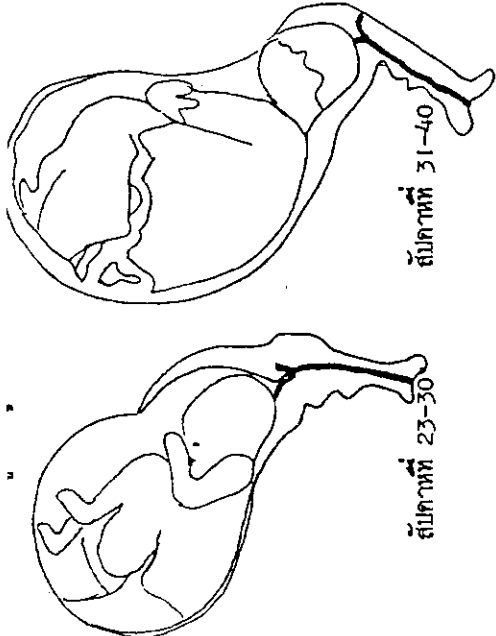
อาบน้ำ ~ ~ อบน้ำ สุกแห้ง

ดุสิตา

โดย พ.ศ.ท.หญิง สุริยารม ภูมิธัญญาคุณ

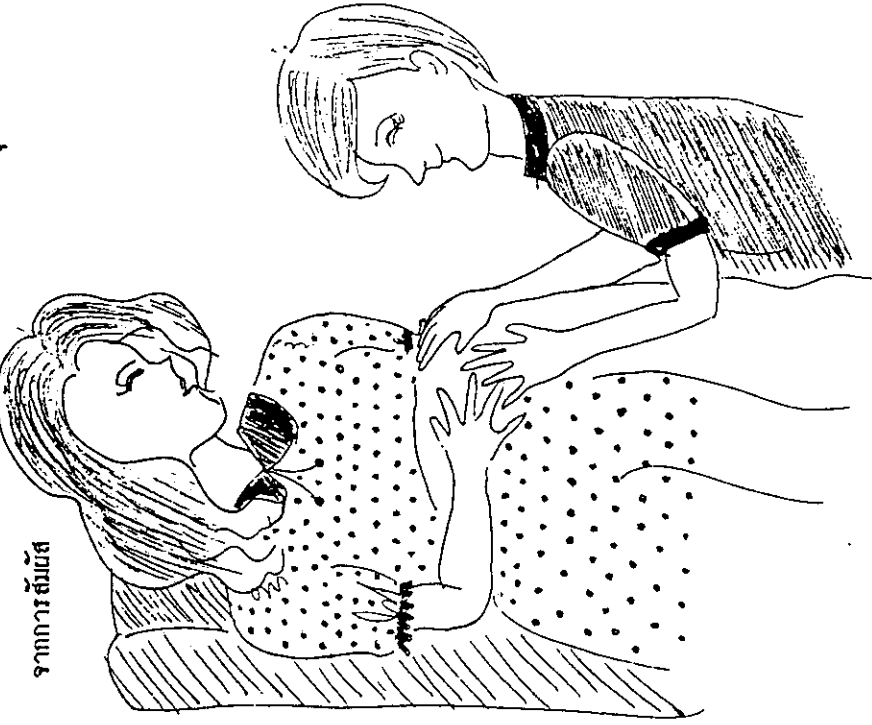
สายสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก

การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ต้อง
อาศัยโภชนาการและสารอาหารจากมารดา ซึ่ง
ส่งผ่านทางเส้นเลือดแดงผ่านสายสะดือ

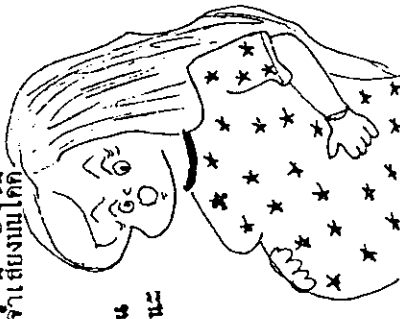
การดูแลและการสัมผัส โดยผ่านทางหน้าท้อง เป็น

การพัฒนาเซลล์สมองส่วนรับรู้ถึงสัมผัสขนาดใหญ่
เพิ่มประสิทธิภาพและความไวในการรับรู้ของทารก
เพื่อเตรียมพร้อมให้ทำงานได้ดี ในช่วงหลังคลอดเป็น
การสร้างความอบอุ่น และความผูกพันกับระหว่างมารดา
และทารกในครรภ์ ทำให้ทารกเคยชิน และเกิดความคุ้น
จากการสัมผัส

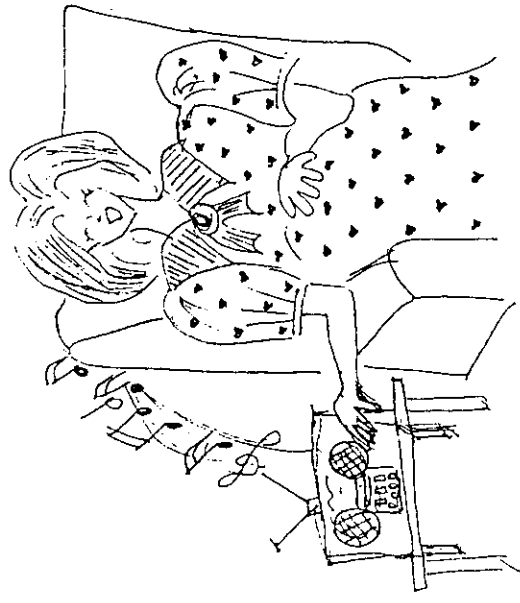
เสียงบาราคาดีโอเป็นเสียงธรรมชาติ ซึ่งเป็น

ยุคทองปรารณาของลูกในครรภ์ แม่ควรใช้เสียง
ที่มีมนต์เสน่ห์แสดงความรัก และพูดคุยบ่อย ๆ จะ
ช่วยให้ลูกจำเสียงเราได้ดี

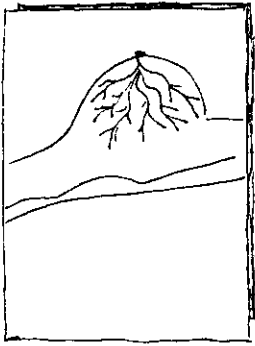
วันนี้
แม่จะสอน
ลูกว่า
อะไร
คืออะไร

ควรเป็นเสียงดนตรีเบา ๆ เช่น เพลงที่
บรรเลง หรือเพลงไทยเดิม แม้จะมีอายุครรภ์
5 เดือนขึ้นไป เวลาที่เหมาะสมคือเวลาเย็น

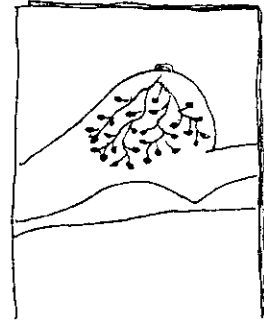

วิธีระวังรักษาเต้านม

เต้านมจะเริ่มเปลี่ยนแปลงพร้อมๆกับการตั้งครรภ์ จึงสมควรอย่างยิ่งที่คุณควรรวดูแลรักษาเต้านมของคุณทั้งในระยะตั้งครรภ์และระยะให้นมบุตร

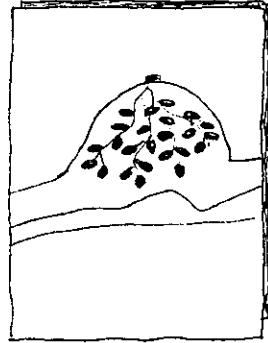

ก่อนตั้งครรภ์

ระหว่างตั้งครรภ์

การนวดหัวนมทุกวัน ช่วยเตรียมเต้านมเพื่อารให้นมแก่ทารกต่อไป ได้ ก่อนการนวดควรล้างมือให้สะอาดด้วยสบู่ทุกครั้ง

ภายหลังคลอด

สาเหตุของการล้มเหลวในการให้นมแม่

และแนวทางการแก้ไข

มารดาขาดอาหารตั้งแต่ก่อนและหลังคลอด การกินอาหารให้ครบ 5 หมู่ คือ แป้ง โปรตีน ไขมัน เกลือแร่ และวิตามินจากผักและผลไม้ ตัวอย่างของโปรตีนที่ควรได้รับต่อวัน เช่น นม 3 แก้ว หรือ ไข่ไก่ 1 ฟอง และเนื้อสัตว์ขนาดเท่ากับลูกไม้จืดไฟเล็ก และเต้าหู้เหลืองหรือขาว 1 แผ่น

ความเครียดพักผ่อนไม่พอ แก้ไขโดยทำจิตใจให้เบิกบาน

หัวนมผิดปกติ (บวม แบน บอด) ควรทำการบริหารหัวนมตั้งแต่ 3 - 4 เดือนของการตั้งครรภ์ และหลังคลอด โดยใช้นิ้ว 2 ข้างวางจรดฐานหัวนมแล้วดึงแยกในแนวนอนและแนวตั้งให้หัวนมโผล่ หรืออาจใช้ที่ครอบหัวนมเพื่อให้หัวนมยุบ โดยครอบตลอดเวลา ตั้งแต่ระยะก่อนคลอดและหลังคลอด

นมแม่

นมแม่คืออย่างไร

สะดวก	ไม่เสียเวลาผสม
สะอาด	ไหลออกมาจากเต้านมเข้าสู่ปากลูกได้ทันที
ประหยัด	ไม่เสียเงินซื้อ
ปลอดภัย	ปราศจากสารอันตรายอื่นใดเจือปน
ให้อุณหภูมิเย็น	ซึ่งน้ำนมอื่นไม่มี
ให้สารอาหาร	ครบถ้วน

สื่อความรัก ความอบอุ่น จากแม่ที่มีผลดีต่อจิตใจลูก

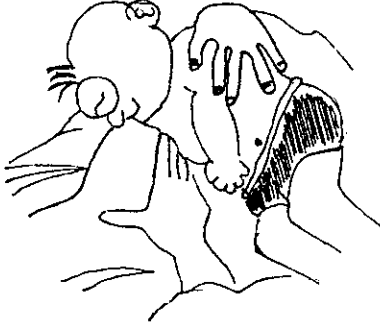
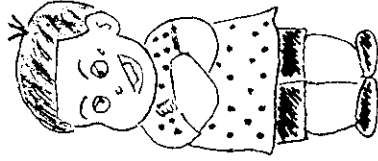
ทำให้ไม่เกิดปัญหาตามมา เช่น โรคอ้วน

โรคเบาหวาน

โรคความดันโลหิตสูง

การให้ลูกกินนมแม่ช่วยให้ มดลูกแม่เข้าอู่เร็ว และ

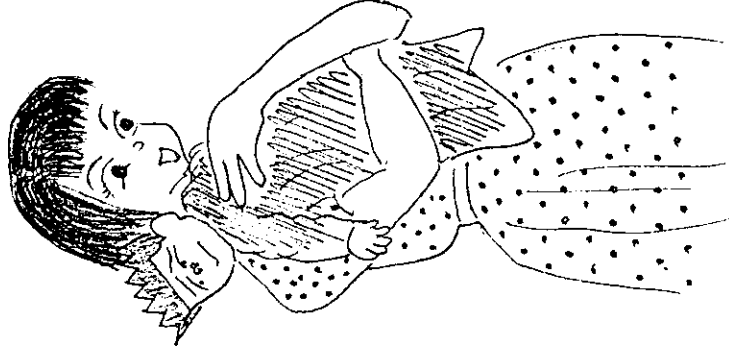
ช่วยขับสิ่งคั่งค้างจากมดลูกด้วย

วิธีให้นมทารก

1. อุ้มลูกไว้ในอ้อมแขนในท่าที่สบาย ให้แก้มลูกแนบชิดกับเต้านม เพื่อกระตุ้นให้ลูกมีความต้องการ และพร้อมที่จะดูดนม แล้วใช้มือที่ว่างจับเต้านมเข้าในปากลูก และควรให้ลูกหายใจสะดวกอย่าให้เต้านมบีบจนเกินไป
2. ขณะให้ลูกดูดนม ควรให้ลูกอมหัวนมให้กระชับ และลึกพอ อมให้มีพื้นฐานนม โดยให้เหงือกของลูกอยู่บนลานหัวนม ไม่ควรให้มีช่องว่างระหว่างมมปากลูกกับหัวนม แม่ ลิ้นของลูกอยู่ใต้ลานนมและหัวนม เพื่อช่วยในการกระตุ้นปลายประสาท ทำให้เกิดการหลั่งของนมมากขึ้น
3. การเอาหัวนมออกไม่ควรดึงออกจากปากลูกทันที อาจทำให้หัวนมเป็นแผล ควรใช้นิ้วกดเต้านม ให้ห่างจากปากเด็กหรือสอดนิ้วเข้าไปในปาก แล้วจึงค่อยๆดึงหัวนมออก

4. หลังจากให้นมลูกทุกครั้ง ควรอุ้มลูกพาดบ่าให้ศีรษะขยับขึ้นไหล่ แม่ลูบหลังเบาๆ ลูกจะได้เรอ เอาอากาศที่อาจเข้าไปเมื่อดูดนม ออกจะทำให้ลูกหลับสบาย ไม่อึดอัดและไม่แหวะนม

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงค่าสถิติพื้นฐาน

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะประชากร	กลุ่มรวม		กลุ่มแนะนำ		กลุ่มไม่แนะนำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>อายุ</u>						
15 ปี	1	1.7	-	-	1	3.3
16 ปี	11	18.3	5	16.7	7	23.3
17 ปี	9	15.0	6	20.0	3	10.0
18 ปี	24	40.0	12	40.0	11	36.7
19 ปี	15	25.0	7	23.3	8	26.7
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0
<u>สถานภาพ</u>						
คู่	53	88.3	29	96.7	27	90.0
แยกกันอยู่	7	11.7	1	3.3	3	10.0
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0
<u>ระดับการศึกษาสูงสุด</u>						
ไม่ได้เรียนหนังสือ	-	-	-	-	-	-
ประถมศึกษา	26	48.3	12	40.0	15	50.0
มัธยมศึกษา	30	50.0	17	56.7	14	46.7
ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	4	6.7	1	3.3	1	3.3
ปริญญาตรีและสูงกว่า	-	-	-	-	-	-
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0

ตาราง 16 (ต่อ)

ลักษณะประชากร	กลุ่มรวม		กลุ่มแนะนำ		กลุ่มไม่แนะนำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>ขณะนี้ท่านประกอบอาชีพ</u>						
ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ	1	1.6	-	-	-	-
รับจ้างในบริษัทห้างร้าน						
หรือองค์การต่าง ๆ	24	40.0	17	56.7	9	30.0
แม่บ้าน	29	48.4	12	40.0	19	63.3
ค้าขาย	3	5.0	1	3.3	2	6.9
กสิกรรม	3	5.0	-	-	-	-
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0
<u>ลักษณะของครอบครัว</u>						
เดี่ยว	38	63.6	21	70	19	63.3
ขยาย	22	36.4	9	30	11	36.7
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0
<u>รายได้ของครอบครัวต่อเดือนโดยประมาณ</u>						
น้อยกว่า 2,000 บาท	3	5.0	2	6.7	1	3.3
2,000 - 4,000 บาท	20	33.3	10	33.3	10	33.3
4,001 - 6,000 บาท	17	28.4	10	33.3	7	23.4
6,000 บาทขึ้นไป	20	33.3	8	26.7	12	40.0
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0

ตาราง 16 (ต่อ)

ลักษณะประชากร	กลุ่มรวม		กลุ่มแนะนำ		กลุ่มไม่แนะนำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>การตั้งครรภ์ครั้งนี้ได้วางแผนการตั้งครรภ์</u>						
<u>ไว้ล่วงหน้าหรือไม่</u>						
ไม่ได้วางแผน	40	66.7	22	73.3	16	53.3
วางแผน	20	33.3	8	6.7	14	46.7
รวม	60	100.0	30	100.0	30	100.0

ตาราง 17 คะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพกับคู่สมรสที่ต่างกัน ในมารดาวัยรุ่น

สัมพันธภาพ	N	ช่วงคะแนน	X	S.D.
ดี	20	80 - 116	110.2	5.64
ปานกลาง	20	66 - 79	76.2	2.38
ไม่ดี	20	29 - 65	63.6	3.61

การแบ่งกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรส เป็น 3 ระดับ จะพบว่า มีช่วงคะแนนไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้วิจัยมีระยะเวลาที่จำกัดทำให้ไม่สามารถ หากสุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ได้ครบถ้วนเวลา จึงต้องขยายช่วงคะแนนของมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพ กับคู่สมรสดี และไม่ดี ออกดังตารางข้างบน

ตาราง 18 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และไม่ได้รับคำแนะนำในการคว่ำยัยระยะตั้งครรภ์ (Pre - test) ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน

ตัวแปร	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความรักใคร่	สัมพันธภาพ (ก)	2	366.533	1831.267	26.543***
ผูกพันระยะ	คำแนะนำ (ข)	1	6.667	6.667	0.97
ตั้งครรภ์	ก x ข	2	36.133	18.067	0.262
28 สัปดาห์	ส่วนที่เหลือ	54			
	รวม	59			

* * *ระดับนัยสำคัญที่สถิติ .001

ตาราง 19 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมความรักในคู่ผูกพันของมารดา
ต่อทารก

ลักษณะที่สังเกต	คะแนนจากการสังเกตจาก				ความแตกต่าง
					ระหว่างสัดส่วน
	ผู้สังเกตคนที่ 1		ผู้สังเกตคนที่ 2		จาก 2 คน
	คะแนน	สัดส่วน	คะแนน	สัดส่วน	
1	37	.080	33	.075	.005
2	38	.083	39	.089	.006
3	37	.080	38	.086	.006
4	39	.085	32	.072	.013
5	40	.088	40	.090	.002
6	31	.068	31	.070	.002
7	37	.080	39	.089	.009
8	40	.088	40	.090	.002
9	40	.088	30	.068	.002
10	38	.083	39	.089	.006
11	40	.088	39	.089	.001
12	40	.088	40	.090	.002
	457	1	440	1	.082

$$\frac{Po - Pe}{1 - Pe}$$

$$1 - Pe$$

$$\begin{aligned} Po &= 1 - .082 \\ &= .918 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Pe &= .008 + .008 \\ &= .016 \\ .918 - .016 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเชื่อมั่น} &= \frac{.918 - .016}{1 - .016} \\ &= 0.92 \end{aligned}$$

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	พันตำรวจโทหญิง สุรีย์วรรณ ภูมิปัญญาคุณ
เกิดวันที่	4 พฤษภาคม 2500
สถานที่เกิด	จังหวัดนครสวรรค์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 134/143 หมู่ 4 ต.ตลาดขวัญ ถ.ติวานนท์ อ.เมือง นนทบุรี 11000
ตำแหน่ง	วิทยากรย์ไท งานอำนวยการศึกษา
สถานที่ ประวัติการศึกษา	วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ สำนักงานแพทย์ใหญ่ กรมตำรวจ
พ.ศ. 2518	มัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยาศาสตร์) โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
พ.ศ. 2522	ประกาศนียบัตรพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ
พ.ศ. 2528	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2530	พยาบาลศาสตรบัณฑิต (สาขาแม่และเด็ก) มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2539	การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผลของการให้คำแนะนำการเป็นมารดาในระยะก่อนคลอด ที่มีต่อความรักใคร่ผูกพัน
ของมารดาต่อทารกในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน

บทคัดย่อ

ของ

พ.ต.ท.หญิง สุริยวรรณ ภูมิปัญญาคุณ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2539

THE EFFECT OF ANTENATAL COUNSELLING TO PREGNANT ADOLESCENT
MOTHERS ON MATERNAL - INFANT BONDING IN DIFFERENT
MARITAL RELATIONSHIP

AN ABSTRACT

BY

POLICE LIEUTENANT COLONEL SUREEWAN POORIPANYAKUN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

May 1996

การวิจัยเชิงทดลองครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่น ของกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำ 2) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสต่างกัน 3) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการให้คำแนะนำ กับสัมพันธภาพกับคู่สมรสในมารดาวัยรุ่นที่มีต่อคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก กลุ่มตัวอย่าง เป็นมารดาวัยรุ่นตั้งครรภ์ครั้งแรกมารับบริการฝากครรภ์ และคลอดปกติที่โรงพยาบาลตำรวจ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับการทดสอบสัมพันธภาพกับคู่สมรส แล้วแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ สัมพันธภาพกับคู่สมรสดีปานกลาง และ ไม่ดี ระดับละ 20 คน ต่อจากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างในทุกระดับเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน กลุ่มควบคุมได้รับคำแนะนำตามปกติจากเจ้าหน้าที่ กลุ่มทดลองได้รับคำแนะนำจากผู้วิจัยในสัปดาห์ที่ 28, 32 ของการตั้งครรภ์และใช้แบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารกในสัปดาห์ที่ 28, 36 และหลังคลอด 2 วัน และแบบสังเกตพฤติกรรมในมารดาหลังคลอด 2 วัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง

ผลการวิจัยพบว่า

1. มารดาวัยรุ่นที่ได้รับคำแนะนำ มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
2. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดีขณะตั้งครรภ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. มารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสดี มีคะแนนความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก สูงกว่ามารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสปานกลาง และไม่ดีภายหลังคลอด 2 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. สัมพันธภาพกับคู่สมรส และคำแนะนำมีปฏิสัมพันธ์กันและส่งผลต่อความรักใคร่ผูกพันของมารดาต่อทารก ทั้งขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ตามลำดับ

The purpose of this experimental research were 1) to compare maternal - infant bonding in adolescent mothers between antenatal counselling and the none counselling groups 2) to compare maternal - infant bonding in adolescent mothers in different marital relationship and 3) to study interaction of counselling and marital relationship in adolescent mothers on maternal-infant bonding. The sample were primigravidarum adolescent mothers who antenatal care and delivered in Police General Hospital. The whole sample were used in marital relationship questionnaires to divided into good fair and poor which each group had 20 subjects. For each group, we randomly assigned into control groups and experimental groups. Consequently, after classification, there were 2 groups with 30 subjects in each group. Subjects in control groups received usual care provided in the setting, but the experimental groups received additional antenatal counselling in 28 and 32 weeks of pregnancy. The instruments used in the research consisted of questionnaires on maternal - infant bonding at 28, 36 weeks of pregnancy, 2 days after delivery and interobserver behavior on maternal - infant bonding at 2 days after delivery. Data were analyzed by using Two Way Analysis of Variance.

Results of the study were as follows.

1. The pregnant adolescent mothers who received antenatal counselling had higher maternal-infant bonding than the none counselling group at the .001 level.

2. The good marital relationship had higher maternal-infant bonding than the poor groups at 36 weeks of pregnancy at the .05 level.

3. The good marital relationship had higher maternal-infant bonding than the fair and the poor groups at 2 days after delivery at the .05 level.

4. The antenatal counselling and different marital relationship were significantly interacted on maternal-infant bonding in 36 weeks of pregnancy at the .05 level and 2 days after delivery at the .001 level.